

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. OKTÓBER 3.

40. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendőek: külmagyarutca 9 sz.

Közgyűlésünk előtt.

Az erdélyrészi evang. reform. egyházkerületnek az a szerencse jutott részébe, hogy az itt lakó összes magyarságnak felét mondja magáénak és az a kettős feladat és felelősség, sőt cél áll előtte, hogy megtartsa protestánsnak és magyarnak. Ettől a kettőtől függött Erdély sorsa évszázadokon keresztül. A protestáns fejedelmek buzgósága, bölcsessége, áldozatkészsége, a megtámadtatás napjaiban hősiesség, küzdelme irta tele arany-betűkkel történetének lapjait a múltban; hogy magyar marad e a jövőben, az fog határozni sorsa felett az elkövetkező századok alatt; és mint Magyarország „jobb keze” dönteni fog hazánk államisége, ha nem léte felett. Mint protestáns az alkotmányos szabadságnak, mint magyar a független államiséguak volt védbástyája mindenkoron.

Erdély! Azt hinné az ember, hogy nem egyéb, mint erdők, halmok, ligetek, havasok és holmi folyamocskák összegyűjtő neve; azt hinné az ember, hogy nem egyéb, mint geográfiai fogalom. Lehet, hogy nem is egyéb azok előtt, kik csak számitnak, kiket az anyagi dolgok tesznek boldoggá, kik a földet megtapodják, de meg nem szentelik. Mi nem tartózkodhatunk ez ekhez!

Völgyeink magasabban állanak, mint másutt a hegyek. Havasaink tulemelkednek a vihar-felhőkön. Pacsirta éneke szebb, fülemile éneke bájosabb ligeteinkben, mint másutt a paradicsom-madár. Tej és méz foly csörgedező forrásaink medrében. Balzsam-illattól részegült a levegő. Mások az ösztönök, a szenvedélyek, az indulatok, a vágyak és remények, más a temperamentum: közelebb vagyunk a földhez, közelebb vagyunk az istenhez. A szellő, mely itt susog, a vihar, mely itt bömböl, az égzengés, melynek hangja megtörök szikláinkon és az erdők melan-

kholikus csöndje, mind-mind azt beszélök: hogy Erdély az époszok földje; a polgári és lelkiismeretbeli szabadságnak földje; a költészetnek, a szépnek, a magasztosnak, az idealizmusnak földje, ez a mi édes hazánk. És ha mi ezt meg nem mentjük, nem menti meg senki sem; és ha mi bármely kigondolható halállal elpusztulunk, úgy elpusztul a most még magyar Erdély.

Mindenki tudja ezt ma már. Voltak idők, midőn gyilkos kezekkel ezt is kiirtani törekedtek. Nem csak a vég nélküli harcok pusztításai, hanem az azokra következő béke nélkülségei is mind fegyverül, eszközül szolgáltak, hogy veszendőbe menjenek a szent hagyományok, az őserő elveszítse intenzív hatását, és diadalmát megérje a lassu, a szégyenletes halál. Nem következett be. Népeket nem lehet kipusztítani egy csapással; eszméket nem lehet megölni soha. De sok megbánni valónk van a múltban; bár szégyenelni valónk nincs; és még sokkal több az, mit helyre kell hoznunk. Pedig, ki nem tudja, hogy könnyebb a semmiből csinálni valamit, mint a romokból palotát építeni. Nekünk ezt is meg kell kísérleni. Elmaradni, nem szabad, elmaradni, bűn volna századunk, korunk, napjaink szellemétől, mely akadályokat nem ismerve, halad célja felé, szárnyaira veszi azt, ki életerős, és eltapodja azt, ki gyáva és megijed árnyékától is. Századunk minden izében forr, pezseg, lobog, keresi az élet jogát és az élet tartozó kötelezettségével oda áll a gátra és követeli, hogy hivatásának teljesítésében akadályozva ne legyen semmiféle hatalom által.

Ha ez igaz, és pedig igaz kicsoda az, ki hibául, bűnül róná fel, hogy egyházkerületünk az utolsó időben, minden téren, minden parányi erejét megfeszítve, számitásába vonva anyagi, szellemi, erkölcsi minden tehetségét, el akarja feledtetni a múltnak nem egy tévedését, tán mulasztását, hogy elhínthesse magvát egy ragyo-

gőbb jövedőnek? A társadalom ott zsidong az eszmék hatása alatt; az állam csak úgy duzzad és feszíti erejét a szabad alkotások utáni törekvésben: józan észszel, ki dobhat követ egyházkerületünk megfeszített munkálkodására, hogy mozog, él, munkál a protestantizmus és a magyar nemzet érdekében? Mert az a munka, mely nem egy homlokra von redőt; az az idegeket kimerítő erőfeszítés, mely elűzi az álmot; az a fáradságot nem ismerő, önfeláldozó igyekezet, mely a részeket támogatva, segítve, az egészre fordítja tekintetét, és az általánoshoz idomítja alkotásait: mind-mind az egyházkerület javát, előmenetelét célozza, a protestáns szabadság szolgálatában áll és a magyar haza jövő fennállásának hozott áldozat.

Elismerik, látják, tudják ezt a jobbak és méltányolják. Ezért van az, hogy egyházkerületi közgyűléseink szélesebb körben keltenek figyelmet; mondhatnám, országos érdeklődés tárgyai. Minden ember sejti, érzi, tudja, hogy ez a közgyűlés 360,000 év ref. magyar embert képvisel. A mit tesz, a mit alkot, az nem csupán egy felekezeté, az a nemzeté, az a magyar hazáé. Mert a reformált egyház nevelési ügye, alkotmánya, gondolkozási iránya mindig ugyanaz volt Magyarországon fennállásával és szabadságával.

Ügyeink a köznek ügyei. Eljárásunk, törvényeink végrehajtása a nyilvánosság előtt történik. Cselekedeteink kihívják, követelik a bírálatot és nem remegnek az ítélettől. Hol tiszta és nemes eszközökkel törnek magas célok után: azok ellen szólhat káromlás a gonosz szívű, a rossz akaratú, a gyűlölködő; sárral dobálhatják a templomot, az oltárt, azért az mégis templom marad és oltár; annál fényesebb, annál ragyogóbb, menél nagyobb árnyékot akarnának rá ontani azok, kik eleibe állanak.

Protestánsok vagyunk. mindenkinek szabad joga, a független vizsgálódás által szerezni magának meggyőződést, de erkölcsi érzékéről mondott le az, ki magán-érdekből a leghitványabb fegyverhez nyúl, a gyanusításhoz. Van jogunk, véleményt alkotni mindenről és azt kimondani nyíltan, de mint alkotmányos polgároknak, kötelességünk, megnyugodni a többség akaratán és nem szítani az egyenetlenség tüzeit az egész rovására és eléggé meg nem siratható kárára. Esz-

mék, törekvések mindig voltak és lesznek, csak a gyöngye lelkek azok, melyek azokat elfojtani törekednek; és csak a sötétben olázkodók, kik a búza közül kiválogatják a konkolyt, és azt dobják a hiven munkálkodók szemébe, hogy csökkentésük fáradságuk értékét.

Ám, emberek vagyunk és „minden embernek lelke az ő vére,” mondja Mózes. Csak emberileg cselekedhetünk. De habozva, nem egyszer eltévelyedve, ha úgy teljesítjük kötelességünket a köz iránt, hogy öntudatunk nem vádol; ha lelki szemeink előtt mindig a lehető tökély állott; ha a magasabb eszmény hívó szózatára hallgatunk eleget tettünk annak, a mire elhivatánk.

Egyházkerületünk rendeltetése, hogy ez irányban haladjon. Megnemesíteni, felemelni mindazokat, kiket keblére fogadott, a rendelkezésére álló eszközökkel és azon intézmények által, melyek rá vannak bízva. Egy ilyen intézmény a mi közgyűlésünk. Nála van a jog és hatalom. Mit a magasztos cél érdekében hasznosnak itél, azt szentesíti, az ellenkezőt mellőzi. Ezért, nem csak fontos, de ünnepeles, sőt szent minden ilyen összegyűlézésünk. Minden ilyen alkalommal mindenkinek érezni kell: hogy egyházkerületünk sorsa az ő kezébe is le van téve; és mint ha templomban, mint ha isten színe előtt állana, számot kell vetnie lelkiismeretével, hogy „igaznak találta s s é k .“

A politikai parlamentek, hosszabb-rövidebb szünetekkel ugyan, de majdnem permanenciában üléseznek és millióknak érdeklődése kíséri működésüket, és egész földrészek vesznek azokról tudomást. A mi egyházi parlamentünk egy esztendőben egyszer gyűl össze néhány napra, hogy meghozza törvényerővel bíró határozatait és kijelölje az irányt, mely felé haladni kell. E határozatok lehetnek kisebb-nagyobb jelentőségűek, de egyiránt fontosak, mert a történelem muzsája ezekből írja tele majd azokat a lapokat, melyekről hibáztatást, vagy dicséretet fognak olvasni a jövő századok. A mai nap elrepül indulataival, szenvedélyeivel, törekvéseivel: de a történelem igaz bíró és ítélni fog oly szigorúan, mint az igazság.

A történelem ítélete elől ki nem térhetünk. Ám, a mi kötelességünk az, hogy szemeink elől ne téveszszük azt a magas méltóságot, mely ez

üléseinket méltán megilleti. A tanácskozás termébe vigyünk higgadtságot, megfontolást, a békesség szeretetét és atyafiságos indulatot.

Isten hozza körünkbe a választottakat! Istennek áldása legyen tanácskozásainkon!

Szász Gerő.

Papválasztási törvényünk hiányai.

Papválasztási törvényeinket vizsgálat alá véve, oly hiányai tűnnek fel, melyeknek kiegészítése elodázhatatlan.

Ugyanis, egyházkerületünk törvénytára V. fejezet 282 s következő §-ai szabályozzák az özvegy-árvai kegy évet, de nem szabályozzák azt, hogy a hol nincs özvegy és árva, de vannak törvényes örökösök, ott illeti-e az örökösöket valami a pap halála után.

Háromszéken az volt a gyakorlat, hogy a pap halálától a következő Szt-György, illetőleg, Szt-Mihály napig esedékes fizetés az örökösöknek maradt. Vajjon ott, hol évnegyedenkénti utólagos pénzfizetés van, ott is Szt-György, illetőleg, Szt-Mihály napja-e irányadó? Szükséges lenne, kimondani.

A VIII. fejezet a kandidációt rendezi és nincs intézkedés azon esetre, midőn a kandidáló bizottság páros számú tagokból alakul, s egyes folyamodóra nézve egyenlően oszlik meg.

A magyarországi törvény előnyt ad az egyházmegyei hivatalnokoknak és az méltányos is. Erdélyi törvényeink szerint, megtörténik, hogy egy negyedik osztályu egyház lelkésze nemes igyekezete és szorgalma által esperesi hivatalra küzdi fel magát, de mert negyedik osztályu papi állomásról első osztályuba még folyamodni, illetőleg, kandidációba jutni sem lehet, nem kandidálható azon első osztályu egyházközség papi állomására, melynek ő voltaképpen esperese; hogy ez az esperesi hivatalra menyire lealázó, felesleges magyarázni.

Törvénytárunk 37. §. ugy intézkedik, hogy a hol 200 kepefizető családnál több van, ott képviselet állítandó fel; a 306. §. f) pontja ugy rendelkezik, hogy a hol 100 kepefizető családnál több van, ott a kandidáló bizottságba a képviselet választ négy tagot; melyik már az irányadó?

A papválasztás tárgyában felmerülhető panaszokra nézve, a debreceni törvény 212—214. §-ai csak a választás megtörténte után adnak helyet a panasznak 14 napi határidőn belül 50 frt. biztosíték letétele mellett, felsorolván azon okokat is, melyek panasz alapját képezhetik.

Erdélyi törvénytárunk csak a választást megelőzőleg enged helyet a kifogásoknak, minden biztosíték-követelés mellőzésével, s nem szólván arról sem, hogy miképezhetik a kifogás alapját, s ennek sajnos következménye az, hogy némely szerencsétlen egyházközségben a választás felfüggesztetvén, évekig foly a per, s midőn annak lejártával a választás napirendre kerül, sokkal elkeseredettebb a pártok küzdelme, mint volt kezdetben.

Az 50 frt. biztosíték megkövetelése gyakorlatban volt nálunk is; tudunk nem egy esetet, hogy a főtiszt. püspök ur csak azután küldette ki a vizsgálatot, miután az 50 frt. letéteményeztetett. Miért maradt ki az új törvényből, nem tudjuk; de azt tudjuk, hogy a választások elleni pert egészen vagyontalan emberekre nézve is lehetővé tenni, jóra nem vezet.

A választás utáni panaszok mi okon emeltethetnek, s mi történjék azokkal: arról törvénykönyvünkben nem találunk semmit.

Erdélyi törvénytárunk 335—336. §. a választás alá bocsátandó egyének ellen felhozott panaszokat az egyházmegyei bírósághoz utalja, hogy ítéljen azok felett; a fegyelmi törvény 409, 410 §. más útát jelöl ki a panaszokra.

Hogy a magyarországi törvény mennyivel helyesebb, felesleges magyarázni; az 50 frt biztosíték megnehezíti a panaszokat, s miután azok csak a választás megtörténte után vehetők fel, ha bebizonyítva nem lesznek, egyszerűen megáll a választás, az egyházközség nem lesz kitéve egy újabb választás küzdelmeinek, s erkölcsrontó hatásának; míg a mi törvényeink szerint, már a választás megtörténte előtt, mint példák bizonyítják, évekig foly a per, s a választás megtörténtevel ismét megújulhat, hogy évekig tartsa függőben az állomás betöltését, s izgatottságban és gyűlölködésben az egyházközség tagjait; bizonyára, nem előmenetelére az egyházközség anyagi és vallás-erkölcsi életének.

A debreceni törvény 211. §. kimondja, hogy a lelkész-jelölő és választó bizottság költségeit a választó egyházközség fedezi; a mi törvénytárunkban erről szó sincs; és így nem tudjuk, hogy illeti-e ama bizottságokat valami napi díj, s ha igen, mennyi?

Mindezek oly dolgok, melyeket egyházkerületünk törvényozó hatóságának figyelmébe méltán ajánlhatunk.

Csia György,
egyházkerületi képviselő.

Igazgató-Panácsunk üléséből.

Kolozsvár, szept. 22—23.

(Vége.)

A közoktatásügyi miniszter ur tudásul vevén a zilahai kollegiumnál az államsegély javadalmára alkalmazott ideiglenes tanerők fölküldött kimutatását, annak a várakozásnak adott kifejezést, hogy jövőre az ily természetű tanszékekre kiirandó pályázati hirdetések előkészítése alkalmával, a kollegium többi tanerőinek szakfoglalkozása is kimutattassék, hogy így a kérdéses tanerők szakfoglalkozása kombinative legyen megbíráható.

A kolozsvári kollégium ideiglenesen alkalmazott tanerőit bejelenti, mit az Ig.-Tanács jóváhagyó tudomásul vesz.

Az udvarhelymegyei közigazgatási bizottság Szent-Erzsébeten áll. segélyezett iskola fölállítását kérelmezvén a miniszternél, és ez véleményt kérvén hatóságunktól, hogy ottani egyházközségünk ez érdekből minő hozz-á

járadásra lenne hajlandó, az egyházmegye, vett föl hívásra, most pártolón nyilatkozik a kérdésben s jelenti, hogy az egyházközség kész az építéshez kézi munkával járulni, kántortanítója átbocsátásával pedig, ki segéd-tanítóként lenne alkalmazandó, a főtartási költségek hordozásában is részt venne, sőt az építendő iskolaház számára telket is bocsátana rendelkezésre. Az Ig.-Tanács ebben az értelemben adja meg választát a közoktatásügyi miniszter föl hívására, kérve az ily feltételek mellett megkötendő szerződés megkötése iránt az előkészületek megtételét.

Az egyházkerületi theologiai akadémia ügyében kiküldött 21-es bizottság munkálatát s az Ig.-Tanács erre nézve hozott határozatát lapunk múlt számában egész terjedelmében közölve, e helyen csak éppen jelezzük az ismeretes határozat meghozatalát.

A piski-telepi épülő templom és paplak ács- és kőmives anyagainak egy része még ezután lévén az egyházközség által előállítandó, az e tekintetben beérkezett vállalkozói ajánlat közöltetik az egyházközség építendő bizottságával, nyilatkozat, illetőleg véleményadás végett, hogy aztán, e szükséglet fedezéséről is gondoskodni lehessen.

A sz.-medgyesi egyházközség körlelkésszéggé leendő átalakítása és az egyházi rovatok összkimutatása ügyében, hogy aztán e rovatok községi föl hajtása iránt is meg legyenek a kellő lépések tehetők, véleményadásra hivatott föl az egyházközség, illetőleg az egyházmegye.

A peteki paplak egy részét, vizmosásos partra lévén építve, a rendkívüli mértékben felnövekedett ár lerontván, a sürgős újraépítés halaszthatatlanná vált. A kijavítás terve és költségvetése, műszaki előadó aa. ajánlatára, megállapított s miután a fedezeti összeg is rendelkezésére áll az egyházközségnek, az építési engedély megadatott, az esperesi ellenőrzés kikötése mellett.

Ifj. Kerekes Sándor, peéri pap, tanári állásra nyervén meghívást, tekintettel papi javadalmának szűkös és a maga családosa voltára, hajlandó ez állás elfogadására, de óhajtaná papijellegének és szilágy-szólnoki egyházmegyében ingremiaciója által nyert jogának is megtartását, mi végett kéri Ig.-Tanácsunk határozatát. Az Ig.-Tanács hivatkozva a Törvény 174. §-ára, a kérelmet papijellegének sértetlen maradása iránt, megnyugtatta, bekebelezése útján nyert jogaira nézve, pedig, elsőfoku nyilatkozatra az egyházmegyei közgyűlést mondja ki illetékesnek.

A sepsii egyházmegye közgyűlése a múlt évben kántoraitól is bevette az egyházmegyei tanítók egyházkerületi képviselőjére adott szavazatokat, az Ig.-Tanács, azonban, ez eljárást s az így megejtett választást megsemmisítette. A közgyűlés, most, e tekintetben törvénymagyarazatot kér az egyházkerületi közgyűléstől, de az Ig.-Tanács az ügyet azzal a véleménnyel terjeszti a közgyűlés elé, hogy a Törvény 96. §. h. és k. pontjainak félremagyarázhatatlan értelmére tekintettel, törvénymagyarazatnak helyét nem látja.

A kolozsvári kollégium, a Gyarmathy Miklós fő-

gondnokká történt megválasztásával megürült algondnoki állásra, br. Bánffy Ernő, Szatsvay Sándor és gr. Teleki Árvéd aat jelölvén ki, az ügy a főt. közgyűlés elé terjesztetik, a választás megejtése végett.

A székely-udvarhelyi kollégium a gr. Haller János lemondásával megürült algondnoki helyre, Lukácsfi Dénes, Mezei Ödön és Ugron János aait kandidálja, elég szokatlanul kiemelve, hogy a jelöltek neveit betűrendes sorban vette jegyzékbe. Az ügy e körülmény fölemlítésével kerül a közgyűlés ellátása, illetőleg, választása alá.

A kocsárdi hivek egyházi gondozása s az egyházközségi vagyon kezelése iránt az egyházmegye nyilatkozattételre hivatván föl, az egyházmegyei tanács most jelenti, hogy a hivek oly csekély számban vannak s az állandóan ottlakók oly miveltek és jómóduak, hogy nemzetiségük veszélyben nincs és így az egyházi gondozás eddigi módja, az ugrai pap beszolgálásával, a szükségnek megfelel. A vagyoni ügyek ellátására nézve, mellékelve van a fölterjesztéshez egy árverési jegyzőkönyv, melyből kitűnik, hogy a bár csak 15 holdnyi, de 47 frt 94 krnyi kat. tiszta jövedelemre becsült fekvők hat évre, évi 60 frt. bér mellett adattak ki, az egyházközség vagyonleltárában szereplő ezer forintot felülhaladó tőke kezeléséről pedig a fölterjesztés nem is emlékszik meg. Az Ig.-Tanács, ehez képest, az ottvidéki fekvők, köztudomás szerint, a hazarészben a legjobban jövedelmező földek közé tartozván, további adatok fölterjesztésére hívta föl az egyházmegyét, mind a fekvők jövedelmeztetésére, mind a tőkék kezelésére nézve, az egyházi szolgálatra nézve adott fölvilágosítást, pedig, elfogadta és tudásul vette.

A széki egyházmegye közgyűlése törvényhozási intézkedést kíván az idei egyházkerületi közgyűléssel tétetni arra nézve, hogy a kegyév Szt.-György, avagy Szt.-Mihály napi kezdő pontja és a pap halálnapja közé eső idő alatt a papijavadalom a pap hagyatékát, avagy, kegyjavadalmasok hiányában, az egyházmegyei papi özvegy-árvai alapot illeti-e? Az Ig.-Tanács az ide vonatkozó törvényszakasz oly értelmezését ajánlja a közgyűlésnek, hogy e javadalom-részlet a pap hagyatékához tartozik.

T. Szöllösy István, jeddi pap aa. egészségének, orvosi bizonyítvánnyal igazolt gyöngeségére hivatkozva, felelőzetésre és szállás nélküli nyugalmaztatását kéri s az egyházközség, bár sajnálkozással tett beleegyező nyilatkozatára és az egyházmegye ajánlatára, Ig.-Tanácsunk teljesíti kérését.

A gyula-fehérvári egyházközség h. kántor-tanítóját rendes kántortanítójává megválasztván, e választás ellen felfolyamodás érkezett be. Az ügy érdemleges eldöntése függőben marad mindaddig, míg a panasz-levél némely tételére nézve beérkezik az esperes fölvilágosítása és a megválasztott felelete.

É—n.

Nyílt levél a szerkesztőhöz

Becses lapjának egyik közelebbi számában egy közlemény jelent meg „Igazgató-Tanácsunk üléséből” címen, melynek egyik passusa személyemet is érintvén, indítva érzem

magamat, már csak ezen tekintetnél fogva is, nyilatkozni. A közleménynek vonatkozó része így hangzik: A dévai állami főreáliskola igazgatója jelentvén, a főt. püspök ur útján, hogy az eddigi részünkről javadalmazott tanító megtagadta e tiszt teljesítését és pedig azon címen, hogy a múlt évi tanításért a jutalmat meg nem kapta: igazgatónak megiratik, hogy az állami segélyből azért nem kapta ki, mivel nem lehetett neki megmagyarázni. (sic) hogy mint minden, az államsegélyből járó javadalmáról, az övéről is két nyugtatvány adandó, egyik az állammal, másik az egyházkerülettel szemben való elszámolás igazoló okmányalkint; a miniszterhez pedig felterjesztés történik, hogy a felekezetek a középiskolai vallástanításra törvény által kötelezve nem lévén, jövőre sziveskedjék, mint más helyeken is, e vallástanítás jutalmazásáról saját tárcája terhére gondoskodni.

A kizárólag személyemre vonatkozó részével az említett passusnak, röviden végeznék, sőt figyelmen kívül is hagyhatnám, hogyha szorosán egybe nem függene egy más fontos kérdéssel.

A mi a jelzett nyugta historiát illeti bátran merem állítani, hogy ez egészen téves információ alapszik; mert hiszen én nagytiszteletű Bartha Lajos, esperes ur felhívására még a múlt április havában öt rendbeli, teljesen felszerelt, az előirt alakban kiállított nyugtát terjesztettem föl az esperesi hivatal útján. Hogy ez így van, hivatkozom az esperesi hivatal postakönyvének számára S mégis annak dacára, hogy esperes ur szóval és írásban is megsúrgatta a felterjesztett nyugták alapján a honorárium kiszolgáltatását, még máig nem kaptam ki. Tehát, az idézett passusban jelzett oknak nincs alapja. A mi pedig az idézett passusnak azon pontját illeti, miszerint én megtagadtam a hitoktatói tisztet teljesíteni és pedig azon címen, hogy a múlt évi tanításért a jutalmat meg nem kaptam. erre nézve kijelentem, hogy én a dévai reáliskola igazgatójának abbéli felszólítására, hogy az órarendet készíteném el, szóval megemlítettem, hogy felsőbb helyről még eddig semmi megbízást nem kaptam, sőt még a múlt évi honoráriumom sincs kifizetve, tehát nem látom opportunusnak, a tanítást megkezdeni. Tettem pedig ezen nyilatkozatomat azon okból, mert a már jelzett előzményekből sejtettem, hogy más intézkedés fog történni, uti figura docet. Tehát akkor érhetne kritika ha nem így jártam volna el az adott viszonyok között.

Ezek után, engedje meg a tisztelt szerkesztő ur, hogy a dévai főreáliskola ref hitoktatás ügyét egy pár sörben szellőztessen, mert hiszen voltaképpen e körül forog a kérdés, s engem is inkább ez indított arra, hogy tollat fogjak s elmondjak egyetmást ez ügyre vonatkozólag, egészen tárgyilagosan.

Már-már kéttized éve, hogy a nevezett iskola fennáll, és mindaddig, míg engem három évvel ezelőtt Ig.-Tanácsunk a hitoktatással meg nem bizott, úgy szólva, majd semmi hitoktatás nem volt ebben az iskolában s így az innen kikerült ref. növendékek (körülbelül egyharmada az összes tanulók létszámának) nélkülözték a hitoktatást. Ez az abnormis állapot a végén szembeszökő lett az érdekelt hatóságoknál is, s azon meggyőződés kapott lábra, hogy ezen beteg állapot-

nak orvoslásra van szüksége. Meg is indult a mozgalom: a reáliskola igazgatója felfolyamodott a közoktatási miniszterhez hitoktatói honoráriumért, a minnek maig semmi eredménye nem lett; helybeli esperesünk pedig tekintettel arra, hogy itt helyett Déván, több rendbeli felső és alsó iskola van s ezekben egy pár száz növendékünk járván, egy katókétai állás szervezésén fáradozott. Ig.-Tanácsunk úgy kívánt segíteni a bajon, hogy a helybeli papnak kötelességévé tette a reáliskolában való vallástanítást, a helybeli pap meg vonakodott eleget tenni a rendeletnek, mivel a törvény szerint, erre nem kötelezhető és így mind csak vajudott az ügy, míg a helybeli esperes ur megkeresett engem, hogy vállalnám el a nevezett iskolában a vallástanítást, legalább addig, míg ez ügy véglegesen rendeztetik, előre is garantírozva számomra legalább is 150 frt. honoráriumot.

Én engedtem a megtisztelt felhívásnak, kijelentvén, hogy csakis ideiglenesen vállalkozom. Ezzel ezen fontos kérdés fölött napirendre tértek s azt lehetett reményelni, hogy az ügy rövid időn véglegesen rendeztetik, s ime, e helyett, Igazgató-Tanácsunk idézett határozata következtében, újból visszaesett régi kerékvágásába, és ref. növendékeink az említett dévai főreáliskolában megint minden hitoktatás nélkül vannak és lesznek, ki tudja meddig, míg vagy az állam, vagy az egyház nem gondoskodik róluk. Míg a többi felekezetek, a kath, óhitú, Mózes vallásu, sőt az unitárius is, melynek egy néhány növendéke eddig együtt tanulta a hittant a ref. növendékekkel, gondoskodott a hozzátartozó növendékeknek vallás-erkölcsi oktatásáról; a mi növendékeink árván maradtak. Az újabb időben mind az egyházi, mind a világi hatóságok váltig hangsúlyozzák a vallás-erkölcsi nevelést az iskolákban uralkodóvá tenni, mert e nélkül minden törekvés zengő érc és pengő cimbalom, s mégis, mikor a megvalósításról van szó, egyik a másikat tolja előtérbe; pedig, a ki akarja a célt, akarnia kell az eszközöket is. Szóval, a vallás-erkölcsi nevelésre nem csak az állami, községi, de sőt felekezeti iskoláinkban sincs kellő gond fordítva. Ezen állításomat nem a levegőből veszem, hanem a rideg valóságból. Tapasztaltam azt, hogy iskoláink egy nagy részében vagy egy mustármagnyi vallástanítás sincs, vagy vajmi édes kevés az, a mivel ott találkozunk. Tapasztaltam azonban azt is, hogy a Kraft és Stoff-féle elméletekből sokat tanulnak és tudnak a tanulók. Ez nem jól van így. Videant consules.

Visszatérve a dévai főreáliskolai vallástanítás kérdéséhez, nekem is az a meggyőződés, hogy ezt a már odiozussá vált kérdést csak úgy oldhatni meg érdemlegesen, hogy ha az elejtett fonalat újból felvéve, itt Déván egy katókétai állás kreálják. Különbben csak toldozással-foldozással marad a régi állapot.

Végül, határozottan kijelentem, hogy ezen fontos kérdésben nem személyes okból szólaltam fel, mert hiszen személyemet illetőleg kapva-kaptam az alkalmon, hogy ezen reám nézve nagy teherrel járó kötelezettség alól, habár nem egészen rendes uton, menekülhetek.

Déva, 1889. szeptember 24.

László Zsigmond,
képezdei tanár.

T Á R C A

Zoroáster erkölcsi-mondásaiból.

Zoroáster, vagy Zarathustra a zend-vallás alapítója volt. A tudósok hozzávetőleges számítása szerint, körülbelül Kr. e. a 13-dik században élt. Vallása kiválóan erkölcsi tartalma és a Zend-Avestában van írásba fog-

lalva, mely három részből áll 1. Vendidad 2. Ireschne és 3. Viszpered.

Az ur tökéletes világot alkotott, ama vidéken helyezte el népét. „hol tiz hónap hideg és szeles, kettő pedig meleg.“ „Saját képére“ teremtette az embert s így boldog volt. Jött azonban a gonosz szellem, a rossznak magyát hintette el a

világon. Megkezdődött az örökharc a jó és a rossz között. Ez erkölcsi-felfogás megteremtette az ismeretes dualismust, szakadatlan ellenharcát a jónak és rossznak.

Ily világnézet mellett fejlődött ki Iránban, Indiával ellentétben, egy pozitív, erkölcsi cselekedeteken alapuló vallásalak. Az egymással teljesen ellentétes két isten, az erkölcsiséget is harcra hívja fel, s előtérbe lép az erkölcsi személység. És a győzelem bizonyos, mert „hatalmas az Ur,“ és nem a tulvilágon, hanem ott a „hetedik klíma“ alatt, hol a „választottak“ megalapítják a jó birodalmát.

Az ember, teremtő, alkotó hatalom lesz, ki együttműködés a jó diadalában. Kezdi otthon érezni magát a világban s nem vágyik a halál általi megsemmisülés, a Nirvána után.

Zoroaszter ennél sokkal praktikusabb moralista. Földmívelésre, baromtenyésztésre, orvosi tudományokra stb. tanítja népét, nem mint Buddha, ki a tétlen önmegadás felett zengi dics-hymuszait.

Zoroaszter alábbi erkölcsi-mondásait a „Zend-Avesta“ egy német fordítása után közlöm. („Deutsche verbesserte Uebersetzung der Bücher des Zoroaster, von Dr. Prof. Ignatius Pietrasszerzski, Berlin. 1864.) E mű két részt foglal magában: I. rész „Zend-Avesta“ az életadó („das Leben Gebende“) II. rész: „Wyspered“ a legfontosabb. („Vor Allen“ oder „Das Wichtigste“)

Az írásmű alakja a párbeszéd. Zoroaszter kérdező és az Ur felel. A mű legnagyobb része gyakorlati, földmívelési, baromtenyésztési stb. utasításokat foglal magában, terjedelmesen leírja a pestis-járvány körüli óvintézkedéseket; van benne sok ima, zoltárszerű hymnusz, példázat, szertartási szabály, temetkezési regula. Mi, feltett célunkhoz képest, csupán az „erkölcsi mondásokból“ tartózkodunk ki egy nehányat, igyekeztünk a szétszórt anyagot kissé tárgyyszerűen csoportosítani.

Mindenesetre, érdekes az összehasonlító erkölcsstan előtt egy Kr. előtt 13 századdal született erkölcsi-világnézet megismerése.

I. Rész. Zendaveszta (Az életadó.)

1. Én vagyok a teremtő, szólott az Ur Zoroaszterhez, te légy a békealapító; nincs más méltóbb, mint te. Volna az élethez testi táplálékra szükségem, nem kellene közvetíteni akaratomat; te pedig oh Zoroaszter! légy akaratom szószólója; nincs más méltóbb, mint te.

2. Képekre teremtettem az embert, s lelkemet leheltem belé. A hely, hol élni, lakni és táplálkozni kelle, ott vala már, mert én vagyok a mindenható isten.

3. Féltelen szabadságban élnek az emberek, elkábitja az új élet bája, el vannak látva mindennel.

4. Jött azonban rossz szellem, szentségtelen kézzel s mindent megzavart.

5. Saját képekre teremtettem az embert, a gonosz szellem azonban a rossznak magvát hintette bele.

6. Ott volt ez, hol tíz hónap hideg és szeles, kettő meleg.

*

16 helyet teremtett az Ur, és a gonosz megrontotta mindeniket. Gonosz kívánságok által rendetlenséget csinált,

megsemmisítette a jó magot, hamis tudományt terjesztett; (hogy isten halandó s mint az emberek változásnak alávetve) behozta a részegséget, civakodást és verekedést; megrontotta a jó erkölcsöt, az istennők Szerelméről (bachaulia) beszélt, kik kiszívták a férfi-erőt s állatias érzésökben, vágyra keltek még a csődör iránt is; meghonosította a henyeséget, engedelmetlenséget s a vezeklés által is soha le nem mosható bűnt; a férfi és férfi közösülését, behozta, a lélekrontó, soha meg nem bocsátható bűnt a hullaégetést, a boszorkányságot és félelmet (rossz lelkiismeretet), önzést és nyakasságot; örömházakat alapított, hol kéjnlők a pénzt kicsalni tudták; behozta a bujaságot, a maga betegségeivel; hivatlan törvényadónak tolt föl magát, mi ha nem történik, lett volna az embereknek szabad hazájuk, megáldva családjuk és birtokuk, megmaradtak volna az összes erények birtokában, lesznek vala könyörülők és vendégszeretők s gazdagság által boldogok (I. 13—86).

Melyek a legfőbb erények, a melyeket követni kell: kévdi Zoroaszter. Az Ur felel:

1. Első kötelessége az embernek, függetlennek lenni s családot alkotni. Birjon saját birtokkal, neveljen barmokat, vegyen nőt, növeljen gyermekeket s gondja legyen, magát és övéit boldogítani.

2. Nejét el ne hanyagolja, gyermekeit jól nevelje, vagyónát gyarapítsa, s mindent megtegyen, a mi a gazdagsághoz juttat.

3. Földet termékenyíteni, szántani, szénát csinálni, fákat tiltetni.

4. Jól kurálandók a rétek.

5. A barmok tiszta faj legyenek.

Ez öt erénnyel szemben van ugyanamnyi bűn:

1. Az egészség rontó, természetellenes kívánalmak. Mindenek felett, az általános szemtelen szokás nyilvánosan alkalmat adni a fajtalanságra.

2. Hullát a szántóföldön temetetlenül hagyni, vagy oda temetni, épp úgy az állati döngöt; mert a birtok tisztán tartandó.

3. Temetkezési-helyek külön legyenek.

4. Legyen éber az ember, nehogy a rossz szellem gonosz vágyakat ébresztszen.

5. Istenfélő ember hagyjon fel ama rossz szokással, hogy csalogató dallal fiatal és felnőtt leányokat magához csábítson, a végre, hogy megejtse, mint ezt tenni szokták szerelmi-dalok s csábos szavak által. (III. 1—37.)

Melyek a kisebb bűnök, oh világalkotó, ki egyedül vagy erényes? A mindenható felel, hat, oh Zoroaszter!

1. Rágalmazás.

2. Alattomos gyilkosság.

3. Ki visszatartja pásztortól a megérdemlett bért.

4. Ki a szolgálta bérét ki nem adja.

5. A tulajdonos álnok szándéka, a napszámos bérének levonása iránt.

6. Ki a kölcsönkért pénzt tagadja.

*

1. A gazdag, ha pénzt kér kölcsön a szegénytől: adja meg, mikor annak szüksége van reá, azonnal, legyen reggel, dél, avagy este.

2. Ki a napi kenyérért napszámmunkára van kárhoz-
tatva, alant áll, mint ez állat, mert legnagyobb rész büszke,
dölyfös, hitetlen emberektől függ.

3. Igéretét, ki könnyelműen megszegi, bűnös.

4. Ki visszatartja alattvalója megérdemelt bérét: meg-
töri a kölcsönösség viszonyát.

5. Éjjel, ki arról álmodik, hogy miként gazdagodjék
meg. tolvaj. Titkon szomszédjára les, s ha egyedül találja,
gyilkos lesz. s ha gonosz terve ötször nem sikerül, legyen
akármilyen kövér, lesóványodik.

6. Ha valaki szegény és nyomorulttá lesz s tétova te-
kint ide és oda, ha kaphat-e segítyt: kötelessége az ember-
nek, megsegíteni őt. Ha csak egy pohár vizet is, adjatok a
szegénynek (IV fejj.)

*

1. Mi viszi az embert érzékiségre oh nagy Isten! s mi
csábítja megcsalni felebarátját. mi teszi rablóná s mi ösztönzi
a gonoszságra?

2. A mindenható felel: A restségből származik, oh
Zoroaszter!

3. A rest és dologtalan eltékozolja vagyonát, nem néz
gazdasága után, nincs vonzalma erényesnek lenni, vagy va-
gyont gyűjteni; nem ismeri a könyörületet, nincs marhája a
földmivelésre, gabonája a csürben, takarmánya a tanyán.

4. Hát ha a rest és dologtalan idővel megjavul, oh
világalkotó, ki egyedül vagy erényes! s átlátja a munka és
gazdaság előnyét s meggazdagodott az által, hogy erényes
volt? istenfélelemből irgalmas lett, bőven aratott, vannak
barmai a földmivelésre, gabonája a szuszékban, szónája a
kazalban?

(Vége következik.)

Csekme Ferenc.

KÜLÖNFÉLÉK.

= A Sárospataki Lapok"-ban olvassuk: Szept.
25-én a tiszáninneri egyházkerület megbizottainak s a sáros-
pataki vallás- és egyháztudományi szak tanárainak jelenlété-
ben Z o v á n y i J e n ő, volt sárospataki theologus, majd al-
könyvtárnok és theologiai segédtanár, jelenleg kolozsvári
s. lelkész, theologiai tanári vizsgálatra állott az egyetemes
keresztyén s a magyar protestáns egyház történetéből. A
vizsgálat alapjául szolgáló írásbeli dolgozatának címe: „A
coccejanismus története.“ Ugy ezért a terjedelmes
és fáradságos kutatáson épült dolgozatért, valamint a szóbeli
vizsgálaton hallott feleletekért is szives örömet ruházta fel
a bizottság az említett a „theologiai docens“ cim-
mel, azon feltétel alatt, ha a konventi szabályzat további
kivánalmainak is teljesen megfelel, t. i. a nyilvános próba-
előadást is megtartja és írásbeli dolgozatát kinyomatja. Ez
a dolgozat a bírálat értelmében, „egy jó munkával fogja
gyarapítani nem igen gazdag prot. egyháztörténelmi monographiai
irodalmunkat.“

= E hó 28-án görgényi egyházmegyénk közgyűlése
néhai Benkő János, esperes helyébe, esperesnek megválasz-
totta L é n á r t J ó z s e f, magyarói pap aát. Legyen istennek
áldása és segedelme az előtte álló munkán!

= Az esztényi körlelkésséghez tartozó K e c s e d
leányegyház új templomának felszentelése szeptember 8-án
történt meg. Imát mondott Nagy Lajos, esperes, beszédet
Pataky Gábor, körlelkész és urvacsorát osztott Almásy Sám-
uel, felső-tőlki lelkész. Egy hét múlva, azaz, szeptember
15-én szenteltetett fel az ormányi anyaegyházhoz tartozó G i r o l t
leányegyház temploma is. Imát mondott nagy. Nagy
Lajos, esperes ur, beszédet tartott Pataky Gábor, esztényi
körlelkész s végül urvaszorát osztott Nagy József, kéri le-
lkész. Mindkét helyen, az esős idő dacára, a templom zsufol-
lásig megtelt a hallgató közönséggel. Az urnak áldása lebeg-
jen mindkettőn!

= A kovásznai papi állomásra 13 pályázó nyújtotta
be folyamodását, kik közül a törvényengedte legmagasabb
számban. szept. 21-én a következő nyolc jelöltetett: T a m ó
Gyula, t.-szent-lászlói pap, K o v á c s István, kézdi-vásárhelyi
s. pap, S z ő c s Gerő, budapesti vallástanító, B e n k e Ferenc,
farcádi, K i s Lajos, étfalvi, K o v á c s Albert, györgyfalvi s.-
papok, B e n e d e k Károly, nagy-enyedi szenior, P a p István,
sz.-kocsárdi pap. Esperes aa. ülés után még a bizottság je-
lenlétében sorshuzás által állapította meg a sorrendet a pró-
baszónoklatok megtartására úgy, a mint fenn közölve van.
Tette pedig ezt azért, hogy se a választók részrehajlással ne
vádolhassák, se a pályázók azon ostromának kitéve ne legyen,
mely szerint egyik elsőnek, másik utolsónak kéri kijelöltetését.

= Papválasztás. A görgényi ev. ref. egyházmegyé-
ben Komlód-Oroszfáján szeptember 15-én csaknem egyhan-
gulag: D é n e s Gyula papjelölt afa; Tekében szeptember
22-én D e b r e c e n i Gyula, nagy-váradai vallás-tanár, afa
szintén csaknem egyhangulag választattak meg rendes pa-
pokká. Isten áldása legyen rajtuk s az egyház községeken!

= Ismét kidőlt egy az ur munkásai közül, Hegyi
Elek, bethfalvi pap, szept. 22-én meghalt, holott még mun-
kabíró koránál fogva, buzgóságától és jeles képességeitől sok
jót és üdvöst remélt az anyaszentegyház. Halálát özvegye és
két kis árva fia siratja.

= Hálás köszönet. Méltóságos báró Kemény Béláné,
született Haller Berta grofnő, többször mutatta ki szent-er-
zsébeti egyházközségünk iránti meleg érdeklődését. Mélyen
érett vallásosságának igen szép jelét látatja abban, hogy
nemcsak látogatja az Urnak szent hajlékát szeretteivel, de
az által is, hogy az isteniszteletet közreműködésével akkép
emeli, hogy az orgona szívet emelő hangjain, az arra áttett
darabok szerint, az énekvezető kísérete mellett néha közreját-
szik. A közelebbi pünkösti ünnepen pedig fia József konfir-
mációja emlékére, egy ideig díszes és értékes kathedra és
papiszéktakarót kegyeskedett ajándékozni egyházunknak. Saját
kezűleg készítette ezeket, s himezte a kathedra takaróba a
„Kemény,“ a papiszéktakaróba a „Haller“ cimert, művészi
kivitellel. Bár ő méltósága, nyilatkozata szerint, nem várt
köszönetet, s bár nem szereti jótetteit kürtöltetni, a mélyen
érett hálának adunk kifejezést, midőn ő Méltóságának me-
leg köszönettel adózunk. A keblitanács Szent-Erzsébeten, 1889.
július 21-én tartott üléséből: B e n k ő Ferenc, ref. pap elnök.
T o r d a i Pál, jegyző.

= Dobos László, szalk.-sz.-mártoni ref. lelkész tu-
dósít bennünket hogy az általa kiadott 4 kötet Dobos János

egyházi beszélei kizárólag és egyedül ő nála, míg a szabad rendelkezése alatti példányok tartanak, a 7 frt. 20 kr. bolti ár helyett, rendkívüli leszállított áron, t. i. 4 forint, illetőleg a szállítási díjjal együtt, 4 frt. 40 kr. utalványozásával, megrendelhetők.

= Dr. Toldy László, a „Törvényhatósági Naptár“ szerkesztője jelenti, hogy mivel a Naptár nagy terjedelme miatt október 15-ike előtt nem fog megjelenhetni, az előfizetési, illetőleg megrendelési ár, 1 frt. 50 kr. október 15-éig érvényben marad, és a 2 frtos bolti ár csupán a Naptár megjelenése után fog életbe lépni.

= A „Protestáns árvaházi képes naptár“ az 1890.

évre már megjelent. Életrajzok, beszélyfélék, versek és több más apróság képezik tartalmát. A szerkesztő, Farkas József, budapesti theol. tanár, csak elismerést érdemel az ügyes összeállításért. Szívesen ajánljuk lelk.-társaink figyelmébe az olcsó, csupán 30 krba kerülő naptárt úgy megvételre, mint hiveik között való terjesztésre.

= Igazgató-Tanácsunk, a közelebbi vasárnap óta permanens üléseit tartja, a közgyűlés tárgyait készítve elő. Mindez ügyekről, közgyűlési tudósításaink rendjén részletesen levén ismertetendők, és az igazgató-tanácsi tárgyalásokról nem is adunk értesítést, főlegesennek tartván egy azon ügynek kétszeri leírását és elolvastatását.

HIVATALOS RÉSZ.

1500—1889.

KÖRLEVÉL.

Az esperesekhez, a püspöki vizsgálat alatt álló egyház-községek papjaihoz és a kollégiumok igazgatóihoz.

Fölszólítom címzettek, hogy az 1890-ki „Névkönyv“ összeállítása végett szükséges adatokat nov. hó 10-ig mulhatatlanul küldjék be. Egyszersmind útasítom nevezett aait, hogy az adatok összeállítását az eddiginél körültekintőbb, alaposabb és gondosabb módon végezzék el és hogy a „Névkönyv“-nek könnyebb használhatósága céljából az alkotó részek egyöntetűsége végett, alkalmazkodjanak az adatoknak következő rend szerinti fölsorolásához.

Az egyház megyéknél: I. egyházmegye. Fekszik Ezen egyházmegyében van: — lélek, — tanköteles, — tanuló, — anya-, — leányegyházközség (ezek közül — körlelkészség) — diaspora. Főgondnok: lakik u. p. Algondnok lakik u. p. Esperes: x—i pap u. p. Főjegyző i pap u. p. Aljegyző i pap u. p. Közügyigazgató i pap u. p. Közpénztáros i pap, u. p. Gyámintézet-i pénztáros i pap, u. p. Számvevő i pap, u. p. Tanügyi előadó i pap, u. p. Egyházmegyei könyvtáros i pap, u. p. Egyházmegyei tanácsbírák Egyházkerületi képviselők: 1. lakik u. p. 2. lakik u. p.

Egyházközségek: 1. (neve). I. (II. III. IV.) o. l. (lelkész), lsz. (lélekszám), tksz. (tankötelesek száma), tsz. (tanulók száma) kt. (kántortanító), (vagy t. vagy k.) Isk. fel. (isk. közs. isk. áll.) l. e. 1. lsz. tksz. tsz. t. (vagy lév. t.) Isk. fel. diaspora: 1. lsz.

(A hol körlelkészség van, ott az egyházközség neve után körlelkészség, I. (stb.) o. l. lsz. (az egész körlelkészség területéről), tksz. tsz. (az egész körlelkészség területéről). kt. isk? E körlelkészséghez tartoznak: lsz. stb.)

A püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeknek:

1. Az egyházközség neve . . . 2. Lélekszám
3. Tankötelesek száma. 4. Tanulók száma. 5. Egyházi hivatalos személyzet Főgondnok . . . Algondnok Rendes pap. Segéd pap Énekvezér. Jegyző Pénztáros. Számvevő. Kébli gondnok Gazda gondnok Ügyvéd
6. Felekezeti iskolák:
a) fiu iskola, tanulók száma tanító(k):
b) leányiskola, tanulók száma tanítónő(k):
7. Nem felekezeti iskolába jár ref. tanuló: a) községi iskolába: b) iparos iskolába stb.
8. Megjegyzések.

9. Leányegyházközség: lsz. tksz. tsz. hol tanulnak?

Diasporák lsz. tksz. tsz. hol tanulnak?

A tanintézeteknél: kollégium. Főgondnokok: Algondnokok:

Tanszemélyzet a) Gimnáziumban: Rendes tanárok: (isk. hivataluk jelzésével). Segéd tanárok (u. a.) Helyettes tanárok. Szaktanárok és tanítók.

b) Elemi iskolában Köztanítók: Tanerők száma összesen: Iskolai hivatalnokok: Pénztáros: Orvos: Ügyvéd Isk. ellenőr: Tanulók száma:

a) gymnasiumban (osztályok szerint).

b) elemi iskolában

Főösszeg:

Fölvivom továbbá címzettek figyelmét a következő pontokra:

1. Az egyházmegyék és egyházközségek lélekszám-adatainak megállapításában az eddigelő többek által gyakorolt azon eljárást, hogy a kimutatásba vagy az előző évek számadatait vették föl változatlanul, vagy azt tetszés szerinti bizonytalan összeggel megnövelték, mellőzve: különös gondot fordítsanak a lélekszám-adatoknak pontos feltüntetésére, s esperes afiai az egyházközségek tiszt. papjai által a családkönyvek nyomán revidéalt lélekszám-összeg alapján mutassák ki az egyházmegye népességét.

2. Esperes afiai egyházmegyéjük területén lévő minden bár egy lelket számláló diasporát vegyenek föl a felküldendő adatok közé a lélekszám pontos megjelölésével.

3. Az ahhoz alkalmazkodás végett fönnebb feltüntetett tájékoztató kimutatás-vázlatban jelzett adatsoroknak megfelelő adatokon kívül, egyéb felesleges megjegyzések és észrevételek mellőzendők, kivéve, ha pl. a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeknek, a helyi szükség által igényelt oly egyh. hivatali állások vannak (pl. egyh. építkezési felügyelő, jószágfelügyelő, külön kepealap kezelő, stb.), melyek e vázlatban az adatsorok között nincsenek említve.

4. A mely egyházközségben semmiféle iskola nincs, annak adatai között e körülmény ezzel: „isk. nincs“ jelzendő.

5. Nem csak az egyes egyházközségek, hanem az egyházmegyei gondnokok és hivatalosok lakóhelyei utolsó postáinak helyes feltüntetésére is gond fordítandó.

Kolozsvárt, 1889. szept. 30.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. OKTÓBER 10

41. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Br. Bánffy Dezső

elnöki megnyitó beszéde.

Uraim! Tisztelt tagjai az erdélyi ev. ref. egyházkerület közgyűlésének!

Egy év lejártja után, ismét szerencsém van, önöket üdvözölni ez elnöki székből, mert ismét reám hárult a kötelesség az ezen évi közgyűlést vezetni. Megtisztelő kötelesség ez ugyan reám, de azért felettebb lehangoló, mert szomorú következménye azon szomorú csapásnak, mely egyházkerületünket rangban legidősebb főgondnokának, br. Kemény Gábornak halálával érte. Egy tevékenységében áldásos működés, egy eredményekben gazdag élet aludt ki vele, ki egyházi közéletünket, annak éppen újraszervezési korszakában, bölcs tapintatásával körültekintő mérsékletével vezette. Vezette pedig eredményesen a békülékenység melegével, az igazságosság szigorával, de mindig szeretettel. Bölcs vezetése alatt egész átalakuláson ment keresztül egyházkerületünk élete, az új kor igényei kezdtek kielégítést találni s már-már a nagyobb alkotások terveléséhez is fogni bátor voltunk. És ime, mit már ez elnöki székből egy évvel ezelőtt félve jeleztem, bekövetkezett, a tapasztalt kormányos kidőlt és ismét én, a kezdő, korban és rangban ifjabb elnök kell, hogy tanácskozásait vezessem. Engedjék uraim hinnenem, hogy velem együtt mindnyájan fájó szívvel nélkülözik ez elnöki székből egyházkerületi főgondnok Bárány Kemény Gábert és nem kétlem, hogy e mai gyűlés első tárgyaként jegyzőkönyvileg adandó őszinte kifejezést az elvesztése felett érzett fájdalomnak. De ezzel még nincs vége veszteségeinknek! Tisza László, egyházkerületi főgondnok-társam elfoglaltatása és állandó távol tartzkodása miatt állásáról lemondott, a tárgyalások rendén lesz helyén az erre vonatkozó értesítés iránt határozni, de én úgy is, mint

hivataltárs, úgy is, mint e közgyűlésnek tagja, nem tehetem és hiszem, hogy önök is velem egyet értenek, hogy távozta felett legőszintébb sajnálatomnak ne adjak kifejezést, mert habár a legközelebbi időkben közreműködését nélkülöztük is, ismerjük a múltból az érdemeket, melyeket méltányolni, hálás kötelességünk.

Ime, ha így kidőlnek a bölcsék és öregek, midőn magamat ez elnöki székre, ez idő szerint jogosítottak közt, már majdnem legelől lenni látom, erőt vesz rajtam az aggály: vajjon, az elődök tapasztalata és bölcsessége után az én erőtlenségem képes lesz-e az erdélyi ev. ref. egyházkerület tanácskozásait vezetni? Vajjon, a tapasztalt kormányos nélkül maradt hajó nem vész-e el a támadható szélvész és viharban?

Vajjon, a belélet küzdelmei, esetleg a külső ellentétek harcai nem süllyesztik-e el? Hinni akarom, hogy nem! Hinni akarom, hogy az általam ezennel ígért őszinte törekvés és igyekezet, és hinni akarom, hogy az egyházkerület közgyűlésének minden egyes tisztelt tagja által őszintén hozott higgadt bölcsesség és úgyszeretet párosulva mérsékelt tapintattal és mindenek felett egyházi törvényeink feltétlen tiszteletével, megmutatandja, sőt biztosítandja is nekünk az utat, mely a biztos révbe: egyházi életünk fokozatos továbbfejlesztésének kikötőjébe vezet.

Fontos és nagy kérdések eldöntése vár reánk ez ülészakaszban is; a jövőre messze kiható alkotások felett határozni, leszünk hivatva; oly kérdések felett, melyek fontosságuknál fogva az egész egyházkerület egyetemét érdekelvén, kell hogy magasabb szempontokból bíraltassanak és döntessenek el; melyek elbírálásánál nem szabad sem helyi mellékes tekintetek, sem helyi, vagy magán érdekek, hogy vezéreljenek. Őszinte tisztelettel, az ügy iránti érdeklődéssel kérem, a tisztelt közgyűlés tagjait, a nyílt vélemény-nyilvánítást

tás jogával bátran élve, de azon túl nem lépve, a személyes támadásokat mellőzve és mindenek felett törvényeink és egyházi szervezetünkön nyugvó hatóságaink tekintélyét nem sértve, vessék a latba szavazataikat: hogy győzzön a jobb!

De midőn erre önöket kérem, engedjék meg nekem, ki ez idő szerint, ez elnöki széket elfoglalom, hogy kijelentsem, miszerint jogomból kifolyólag a szólás-szabadságot, a vélemény szabad nyilvánítását a tanácskozási szabályok korlátai között csak addig engedhetem terjeszteni, meddig az egyházi alkotmányunk felforgatására nem irányul és érvényben levő törvényeink megtagadására nem vezet. Ilyet e székéből elhallgatnom nem lehet, nem szabad!

Az ülést ezennel megnyitom.

Gr. Bethlen Géza határozati javaslata

Közgyűlésünk kimondja, hogy Kolozsvárt a m. k. Ferenc-József tudomány-egyetemmel és a mellette fennálló m. kir. tanárképezdével, valamint a kolozsvári kollégiummal, mint gyakorló gimnáziummal, kapcsolatban, az egyházkerületi theologiai akadémiát és az állami tanárképezde ref. növendékeinek felekezeti paedagogiumát, internatussal és konviktussal kiegészítve berendezi és a lehető rövid idő alatt fölállítja.

A fölállítandó kettős intézet általános szükségleteit négy theologiai tanárral és a paedagogium vezető tanárával, valamint a theologiai magántanárokkal s a megfelelő egyetemi előadások köteles hallgatásának kiegészítése mellett, a személyi kiadásokra nézve évi tizenhat-ezeröttszáz forintban és a tanárok természetben való szállításában, a dologi kiadásokra nézve évi hatezer forintban és így összesen huszonkétezeröttszáz forintban állapítja meg és utasítja az Ig.-Tanácsot, hogy ez összeg fedezetének különböző lehető forrásait fölkutassa, hogy így a theologiai akadémia Kolozsvárt való fölállítását, valamint a ref. paedagogium létrehozatalát, egyházunk tekintélyes és buzgó férfainak segélyét is kikérve, és igénybe véve, akkint készítse elő, hogy a most részletesen meg nem jelölt fedezeti forrásokra nézve is javaslatot terjeszthesen, lehetőleg már a jövő évi közgyűlés elé, a kettős intézet Kolozsvárt leendő életheleptetésének idejét, akkor fogván közgyűlésünk megállapítani, a midőn a fedezetről biztosan és részletesen fogott gondoskodni.

Hasonlóképpen, kimondja közgyűlésünk, hogy a néptanító-képezde főtartását szintén egyházkerületi köteleességnek tekintni, ez elv érvényesítésének idejét és módját a lehetőséghez képest, mielőbbi külön elhatározásának tartva fön.

Végül pedig az enyedi Bethlen-kollégium eredeti és az 5-dik theologiai tanszéknek az egyházkerület részéről történő javadalmazását illető kérésére nézve utasittatik

az Igazg.-Tanács, hogy az enyedi kollégium Elöljáróságával egyetértve, a tanerőkre nézve netalán időközben előálló hiányokat ideiglenes tanerők alkalmazásával pótolta.

Kolozsvár, 1889. okt. 8.

Gr. Bethlen Géza.

Az erdélyi egyházkerület közgyűlése.

I. nap, délelőtt.

Október 5-én, d. e. 9 órakor kezdődött meg egyházkerületünknek, nagy fontosságú tárgyalásokban bővülködő közgyűlése. Szász Domokos, püspök buzgóságteljes szép imát tartott, mely így hangzott:

Örökké élő, örökjósága Isten! szent nevedben seregettünk össze, hogy szent dolgaidban tanácsot tartsunk. Mert mi küldötteid vagyunk, kiket elhivtál, hogy járjunk népednek előtte, lelkünkben azzal az élő hittel, mely szent lelkednek drága ajándéka, melynek mindenek lehetségesek, elesetteket felemel, elveszetteket megtérít, még a halottakat is új életre kelti. Elhivtál minket, hogy járjunk népednek előtte azzal a krisztusi szeretettel, mely mindnyájunkra nézve új parancsolat, királyi törvény, melynek engedelmeskedni, édes köteleesség, lelki gyönyörűség, nekünk örökélet és üdvösség.

Meg nem szününk azért hálaadással tisztelni téged, ki minket sokaknak fölébe magasztaltál, mert sokaknak gondját ránk biztad, hogy lennénk a tanácstalanul távelygőknek útbaigazítói, anyaszentegyháznak őrállói, magyar reformált Sionunknak építőmesterei.

Segedelemért esdeklünk azért tehozzád, minden erőnek, minden segedelemnek örök forrása, kegyelmes Isten. Neveld elménket a tudományban és bölcseségben, közöld velünk kettős mértékben a világosságnak lelkét, hogy nyilvánvalóvá tehesd azt, a mik sokak előtt el vannak rejtve; töltsd be mindenekfelett, szeretetnek örök élő istene! töltsd be szívünket egymás iránti atyafiságos indulattal, hogy egymás iránt lehessünk békeségstüréssel, törekedvén ama cél felé, mely előnkbe adatott, hogy találjunk kedvességet tenálad, szolgáljunk szívből, szeretettel hazánknak, anyaszentegyházunknak. Ha az Ur nem segít, hiába fáradnak az építőmesterek; erősítsd meg gyöngye kezeinket, világolj előttünk világosságnak istene, hogy el ne tévedjünk, hadd állhassunk meg azon a helyen, a melyre minket elhivtál; hadd találhassunk hiveknek azokban, melyekkel megbiztál. Segélj minket, mi urunk, élő isten, kik szent fiad az Ur Jézus Krisztusnak szent nevét valljuk, tudományát hirdetjük példáját követni töreksznünk, hogy ez által építsük országodat az igazság, a szeretet ol-tárán. Minden életnek és erőnek örök forrása, te vagy. Oh áldj meg minket, szeretetben gazdagíts, áldj meg annak általa, a ki által számunkra szentség, igazság, váltság adatott, szent fiad az Ur Jézus Krisztus által. Amen!

Majd br. Bánffy Dezső főgondnok, szép beszéddel üdvözlé a szokatlanul nagy számban megjelent tagokat. Beszédét lapunk más helyén egész terjedelmében közöljük.

A tagok igazolása után, Dézsi Gyula, kolozskalotai és Lénárt József, görgényi új esperesek, továbbá Biró András, kolozskalotai főjegyző felesketése történt meg. Kópataky Gy-

la, nagysajói jegyző-helyettes, e gyűlés igazolt tagjának nyilvánított. Segédjegyzőkül kinevezettek Lénárt József, Bodor Géza, Balogh Károly és Kincs Gyula

Tisza László meleg hangu bucsulevele felolvastatván, jegyzőkönyvileg megörökítették, s a lemondása feletti legőszintebb sajnálatnak kifejezés adatik.

Kovács Gyula betérjeszté Enyed város kérvényét a theologiai akadémia ott hagyása iránt, illetőleg ajánlatát az ötödik theologiai tanszék díjazására nézve. Az elnök, br. Kemény Domokos és gr. Bethlen Gábor hozzászólása után a kérvény sorsának eldöntése későbbre halasztatik. A bizottságok kinevezése után a tárgysorozat rendén a br. Kemény Gábor emlékére rendezett gyászünnepély következett. A tagok a templomba vonultak, hol a szokott éneklés után, Szász Domokos püspök lépett a szószékre s egy mindenkit megható imádságot mondott, melynek végeztével Szász Gerő, közjegyző mondott emlékbeszédet, feltüntetvén Kemény Gábort sokoldalú tevékenységének minden ágában.

A templomból távozó tagok nagy része a főgondnok elnöknel tiszteletgett, ki szívélyesen válaszolt püspök afa meleg hangu üdvözlő beszédére.

I. nap, délután.

A délelőtti ülés jegyzőkönyve felolvastatván, hitelesítetik.

Néhány elnöki előterjesztés után, felszólal Kovács Gyula s betérjeszti Kovács Sándor tiszteletbeli tagnak egy hozzá küldött iratát, melynek kísérő sorai a következőket tartalmazzák: „Sziveskedjék, ezt az iratot a főt. egyházkerületi közgyűlés méltóságos elnökének azon tiszteletteljes kérésem mellett átadni, hogy méltóztassék ezt a 21-es bizottság jelentésének tárgyalása előtt a főt. közgyűlés zárt ülésén előterjeszteni. Betérjeszti egyszersmind 15 tag által aláírt azon kérelmét, hogy a gyűlés méltóztassék Kovács Sándor ezen kérésének tárgyalása végett zárt ülést tartani.

Elnök: Egyelőre tudomásul vétetik s majd annak idején fogunk a kérdés azon része felett határozni, mely vonatkozik a zárt ülés elrendelésére. Most a délelőtt megállapított tárgysorozat rendén következik főt püspök aa. évi működéséről szóló jelentése.

Bartha Miklós A méltóságos elnök ur becses engedelmével az elnöki enunciacióhoz van szavam Egy kérés adatott be, 15 tag aláírja: 15 tag hivatkozik a házszabályok 15 §-ára, mely világosan kimondja, hogy 15 tag kívánatára a zárt ülés elrendelendő. Abban tehát főt. közgyűlés nem nyughatunk meg, ha az elnök ur ő nagyméltósága azt mondja, hogy majd annak idején határozni fogunk, mert a szönyegen levő tárgy a 21-es bizottságnak illetőleg az állandó Igazgató-Tanácsnak a theol. akadémiának Kolozsvárt leendő felállítására vonatkozó határozatával kapcsolatos és szerves összefügg. Ha, tehát ő méltósága úgy határozna, hogy a zárt ülés iránti kérést csak azután, miután azon kérdés, melyre vonatkozik, letárgyaltatott, vegye elé, akkor az a beadvány teljesen felesleges s a cél, melyre beadatott, nincs elérve.

Ennélfogva reánk nézve csak az lehet megnyugtató, ha ő méltósága szíves lesz kijelenteni, hogy mielőtt a 21-es bizottság és illetőleg az Ig.-Tanács javaslata a theol.

akadémia ügyében tárgyalás alá jönné, az előtt már intézkedni fog a zárt gyűlés megtartása iránt.

Ha ez megtörténik, teljesen meg leszek nyugodva, különben nem.

Elnök: Ez által magam ellen oly vádat látok megerősítve, melyre okot nem adtam, kétségtelen, hogy ha nem úgy értettem volna, mint a felszólaló ur kívánja, akkor én rosz indulattal, maliciával, részrehajlólag akartam volna a kérdést megoldani. Azt hiszem, hogy ily vádra nem adtam eddig okot, s most sem volt ilyen intencióm.

Délelőtt a tárgysorozatot megállapítva, s megállapítva, hogy következik főtiszt. püspök ur ő Méltóságának évi működéséről szóló jelentése, jogosnak véltem azt kérni, hogy ezt hallgassuk meg.

Kétségtelenül akkor, mikor a 21-es bizottság javaslata tárgyalás alá kerül, ezen most beadott kérdésnek már eldöntve kell lenni s e tekintetben a vádat magam s az elnöki jogok iránt tekintem sértésnek, mert jogom van követelni, hogy a jóhiszeműséget megadják nekem.

Az elnöknek ezen általános tetszéssel fogadott nyilatkozata után, Bartha Miklós is kijelentvén megnyugvását, a tárgysorozat rendén Szász Domokos, püspök felolvasta jelentését, melyet a maga egészében közölni kötelességünknek tartunk, hogy mindenki azon meggyőződéssel lehessen eltelve, melylyel a közgyűlés, hogy t. i. anyaszentegyházunk kormányzása olyan kezekben van, a melyek között biztos léptekkel halad a virágzás mind magasabb-magasabb foka felé. A közgyűlés jegyzőkönyvre vétetni határozó a nagy szorgalommal készült s az egy évi nagyszabású működéséről teljesen világos képet nyújtó jelentést. Egyszersmind hálás köszönetét s elismerését nyilvánítja püspök aának páratlan buzgalmaért s az elért nagy sikerekért.

Ezután következett az állandó Ig.-Tanács évi jelentése, mely, mint rendesen, most is kinyomatván, a gyűlés tagjai között már megelőzőleg szétosztott.

Elnök: Nem méltóztatnak kívánni, hogy felolvasásuk? (Nem!) Tehát felolvasottnak tekintetik s a délelőtt speciáliter ezen célra kiküldött bizottsághoz útasítatik, azon megbizással, hogy tanulmányozás után az Ig.-Tanács jelentése felett véleményét betérjeszse s annak alapján a szükséges javaslatokat megtegye.

Most a tárgysorozat 12 pontja, a tanügyi előadó jelentése következik.

Parádi Kálmán, tanügyi előadó felolvassa jelentését.

Deák Lajos: Ezen ritka buzgalommal és kitünő szakértelemmel összeállított jelentést meghallgatva, bátor vagyok indítványozni, hogy a főtiszt. közgyűlés előadó urnak teljes elismerését nyilvánítsa.

Elnök Közgyűlés Parádi Kálmán tanügyi előadó urnak buzgó és fáradhatatlan működéséért köszönetét fejezi ki.

Következik a tárgysorozat 13 pontja, az Ig.-Tanács előterjesztése a zilahi és s.-szent-györgyi kollegiumoknál rendszeresítendő tanszékek iránt.

Parádi Kálmán felolvassa az Ig.-Tanács előterjesztését.

Elnök: Javaslát értelmében mondatik ki a határozat: útasítatván a bizottság, hogy a törvénynek megfelelőleg a jelölést megtegye.

Elnök: Ugy gondolom, hogy az érdemleges tárgyalásokat, egy párnak kivételével, el is hagyhatnók. De részben a közgyűlés tagjainak tájékoztatása céljából, részben a határozmányok folytán s egy pár kérdés eldöntésére kell, hogy a közgyűlést kérjem, mely további tanácskozmányainkra irányadó kell hogy legyen. Egy kérés adatott be 15 tag által aláírva az iránt, hogy Kovács Sándor tiszteletbeli tag beadványa zárt ülésben tárgyalassék és pedig a 21-es bizottság jelentésének tárgyalása előtt.

Mint hogy a holnapi napon gyűlést vajmi rövid ideig tarthatni, mert a délelőttet a felszentelendő ifju papok kibocsátásával kell eltölteni, úgy vélem, célszerű volna, ha a közgyűlés hozzájárul, hogy a 21-es bizottság jelentésének tárgyalását megelőzőleg, mely hétfőn d. e. 9 órakor lesz, tartassék a zárt ülés és folytatólag a 21-es bizottság jelentése vétessek elé. Ugy gondolom, hogy azok kívánságának, kik azt óhajtják, hogy a zárt ülés a 21-es bizottság jelentésének tárgyalása előtt tartassék, ezáltal elég lesz téve, mint hogy holnap tárgyalást alig tarthatunk.

Hasonlóképp s talán a zárt ülés előtt határozhatnánk a felett, hogy a beadott másik kérés a 21-es bizottság jelentésével együtt tárgyalassék-e, vagy kiadassék a kérvényi bizottságnak?

Bartha Miklós felszólalása után elnök kijelenti, hogy Enyed városának kérelme is zárt ülésen fog tárgyalatni, előbb ez, azután a Kovács Sándor-féle beadvány.

Majd elnök, Szabó Sámuel és Kovács Ödön dr. hozzászólása után, kinyilvánítja a gyűlés azon határozatát, hogy a br. Kemény Gábor elhalálása folytán és a Tisza László lemondása folytán megüresedett két főgondnoki állomás választás útján betöltetik. Proponálja, hogy a főtiszt. közgyűlés holnap d. e. 8—10 óráig válaszszon, illetőleg, a szavazatszedő bizottságot útasítsa a szavazatok beszédésére. Méltóztassanak a választást külön elrendelni a br. Kemény Gábor halála folytán megürült főgondnoki állásra, és külön a Tisza László lemondása folytán megürült második főgondnoki állásra.

Bartha Miklós és Gyarmathy Zsigmond felszólalása után, a közgyűlés egyhangulag elfogadja az elnök indítványát.

Elrendeltetik továbbá a kolozsvári egyházmegyénél a szavazás egy fő- és két al-gondnoki, a széki egyházmegyénél pedig egy főgondnoki állomásra.

Ezzel a gyűlés első napja véget ért.

II. nap.

A mai ülés d. e. 9 órakor kezdődött, Bánffy Dezső br. elnöklése mellett.

A mult ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után a nagy-szebeni egyházmegyének ujonnan választott jegyzője, Nagy József, feleskettetett.

Ezután Szász Gerő egyh. főjegyző előterjeszté, hogy a lelkipásztori ünnepélyes kibocsátás végett a gyakorlat szerint, nála jelentkezett 18 ifju lelkész. Megvizsgálván okmányait, azokat rendben találta s így mindannyiát ajánlja a kibocsátásra.

Közgyűlés a jelentést tudomásul veszi s az ajánlat értelmében a 18 ifju lelkész kibocsátását elhatározza.

Az ifju lelkészek névsora a következő Barabás Sámuel (szinyei), Cell Ignác (k.-mártonfalvi), Csejdi Jenő (csekefalvi), Csiki József (woldorf), Dénezs Gyula (komlód-oroszfői), Hadházi Ferenc (komollói), Gábor Sándor (kakasdi), Ince Lajos (erzsébetvárosi), Pap Lajos (dédrad-széplaki), Pócsik János (ardói), Simon Antal (bágyoni), Sipos Gyula (k.-solymosi), Szabó Lajos (n.-kapusi), Szakács István (ajtoni), Szentgyörgyi Gerő (szent annai), Teleki Zsigmond (mikeszászi), Juhász Sándor (ilosvai), Veress Károly (papolci) lelkészek.

Szász Domokos, püspök atyai intelmekben gazdag beszédben adja tudtára az ifju lelkészeknek, hogy az egyházkerületi közgyűlés mindnyájuknak megadta az engedélyt, hogy kibocsátassanak. Lelki örömmel cselekszi a kibocsátást. Utal fontos kötelességeikre, melyeket teljesíteniök kell.

A közgyűlési tagok megéljenzték az új papokat.

Most a közgyűlés testületileg átment a belfarkas-utcai ref. templomba, hol az ifju papokat kibocsátó isteni tisztelet tartatott.

Az invokáció és a gyülekezet éneke után a Kolozsvári Dalkör teljes precizitással karéneket adott elő.

Most Dézsi Gyula, kolozs-kalotai esperes, tartott szép és áhitatra hangoló imát, segedelmet kérve az új lelkipásztorokra s az egész egyházkerületre és a hazára.

A Kolozsvári Dalkör ezt követő gyönyörű éneke után, Szász Domokos püspök tartott megkapóan szép alkalmi beszédet. Ismertette e napnak az új lelkészekre való fontosságát. Elmondta, hogy az egyházi életben a munka nagybárá az Isten szolgáinak vállaira nehezedik. A munka nagy s az ember gyenge Csak élő hittel, Istenben való bizalommal lehetnek a kicsinyekből nagyok, a gyengékből erősek, a szegényekből gazdagok. Inti az új papokat, hogy gyakorolják az Istennek törvényeit, mert így valóban nagyok, erősek és gazdagok lesznek Kincsek szerzésére buzdította az új papokat, a földieket értékben messze felülmúló, el nem veszihető kincsek gyűjtésére. Általános meghatottságot keltett s bizonyára mindenkinek emlékébe mélyen belevésődött az a részlet, melyben Bod Péter példájára hivatkozva, fejtegette, hogy szerény körben is nagygyá nőhet bárki. A püspök szónoki erejének teljével előadott kitünő beszéd nagy hatást gyakorolt a templomot majdnem egészen betöltő diszes közönségre.

Bevéve az esküt, az esperesek és jegyzők által elénekelt „Szentlélek jövel“ után a püspök bezáró imát tartott s megáldotta a kibocsátott lelkészeket. Ezzel a szép ünnepély déli 12 órakor véget ért.

III. nap, délelőtt.

A jegyzőkönyv hitelesítése után, Császár Bálint interpellál a sepsi-szentgyörgyi gimnázium állami segélyezése ügyében. Előadván az ügy főbb mozzanatait, kérdi, hogy mikorra várható a végleges elintézés?

Szász Domokos: Engedelmökkel én fogom a választ megadni. A szerződés, igaza van ebben interpelláló urnak, az államsegély ügyében megkötevé tényleg még nincs. De az előkészítő tárgyalások e tekintetben nemcsak véget értek, hanem ennek folytán és alapján az államsegélynek azon része, mely a sepsi-szentgyörgyi kollegiumnál az 5-ik osztály be-

állításának költségeire volt előirányozva, tényleg ki is lett utalva, s a mint méltóztatnak tudni, az 5. osztály meg is nyitattott. Én a nyár folytán kötelességszerűleg, miután a s.-szent-györgyi tanoda előjárósága még a múlt év folytán nemcsak a maga, hanem egyszersmind a nemes székelly nemzet részéről is azzal tisztelt meg, hogy br. Bánffy Dezső ő Méltóságával együtt fölkért, hogy ez ügyben lehető befolyásunkat érvényesítsük kötelességemnek tartottam, ismételt ízben illetékes helyen, a m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszter urnál, ez ügy végleges lebonyolítását, illetőleg magának a szerződésnek megkötését süügetni.

Az utolsó válasz, a mit a nyár folytán nyertem, az volt, hogy szept. havában a szerződés megkötésére nézve az utolsó lépések meg fognak tétetni. Meg kell jegyezmem, hogy az államsegély ügyében nem csak ezen iskolát, hanem a kérdéses többi iskolákat is az egyetemes egyház konventja képviseli és valamint a tárgyalások, úgy magának a szerződésnek megkötése is az egyetemes konvent közvetítésével eszközöltetik valamennyire nézve.

Én teljes bizalommal vagyok ez iránt, minthogy ezen előzetes lépések nemcsak megtétettek, hanem a miniszter ő Nagyméltósága szept. havában kilátásba helyezte, hogy a szerződési pontozatok is megállapittatnak, s e tekintetben fennakadás nem történik.

De a kérdés csak a jövő évi konvent alkalmával nyeri utolsó és végleges befejezését.

Legyen a közgyűlési tag ur megnyugodva az iránt, hogy az Ig.-Tanács, mint eddig, úgy ezután is, minden lehető befolyását érvényesíteni fogja, hogy ezen magas érdekek szolgálatára hivatott tanodánkat biztosítsuk.

Császár Bálint s a közgyűlés a választ örömmel veszi tudomásul

Szabó Károly bemutatja az okt. 6-án megejtett választások eredményéről szóló jelentését, mely szerint egyházkerületi főgondnokká mindkét helyre gr. Bethlen Gábor; egyházkerületi közigazgatóvá Nagy László, szilágy-szolnoki esperes; a kolozsvári egyházmegye főgondnokául dr. Kolozsvári Sándor; a széki egyházmegye főgondnokául gr. Wass Béla; a kolozsvári egyházmegye algondnokául dr. Szabó Károly és dr. Hegedüs István választattak meg.

Az eredmény kihirdetése után szót emel gr. Bethlen Gábor:

Méltóságos elnök ur! Főtiszt. közgyűlés!

Nézetem szerint, vannak megtiszteltetések, melyek elől kitérni nem lehet. Midőn azon kiváló szerencsében részesültem, hogy a főt. közgyűlés engem egyházkerületi főgondnoknak méltóztatott megválasztani, biztosítom a közgyűlést, hogy valamint eddig, állásomhoz mérten, igyekeztem kötelességemnek eleget tenni, azon állásban is, melyre megválasztani méltóztatott, legnagyobb odaadással igyekszem megfelelni.

Elnök jelenti, hogy a jövő évi költségvetés, valamint az egyházkerületi pénztár átvizsgálására kiküldött bizottságok jelentéseiket beadták és ezek a tárgysorozat rendén tárgyalatni fognak.

Bemutatja továbbá a patai ev. ref. egyház kérését,

melyben újból kiállított papi díjlevelének megerősítéseért kérelmez. Kiadatik a kérvényi bizottságnak.

Az Ig.-Tanács évi működésére vonatkozó jelentését az erre kiküldött bizottság megtette.

A bizottság meggyőződött arról, hogy egy nagyobb fontosságú mozzanat a közgyűlés által érintetlenül hagyatott, mely pedig kötelesség-teljesítést ró reá.

Ugyanis, indítványozza a bizottság, méltóztassék a főt. közgyűlés elhatározni, hogy br. Kemény Gábornak érdemeit gyászkeretű jogyzókönyvbe iktatandja s a kegyelet hátláját ily módon leróni, hazafias és egyházi kötelességének tartja. (Helyeslés),

Javaslat értelmében mondatik ki a határozat.

Szász Béla, igazgató-tanácsi előadó jelentése értelmében, a szilágy-szolnoki egyházmegye, kérelme szerint, egy főgondnoki és két algondnoki állomására a szavazás elrendeltetik s ideje kitzetetik.

Elnök: A tegnapelőtti gyűlés határozata folytán, kötelességemnek tartom, intőzkedni az iránt, hogy a Kovács Sándor-féle alapítvány kérdésében beadott kérvény tárgyalása érdekében, továbbá az ezzel kapcsolatos tanácskozás folytán létre jött elhatározás szerint Nagy-Enyed városa 1600 frt. ajánlatának kérdése zárt ülésben tárgyalandó.

Tisztelettel kérem azokat, kik a gyűlésnek nem tagjai, a termet a tanácskozási szabályzat 28 szakasza értelmében, elhagyni sziveskedjenek. Minthogy a terem szűk s a tagokat közvetlenül mind nem ismerjük, tisztelettel kérem, méltóztassanak a kérést lelkiismeretesen fogantositani, hogy a szabályok megtarthatók legyenek.

Ezzel kezdődik a zárt ülés.

A zárt ülés után, melyen hosszadalmas viták folytak, elnök a nyílt ülést ismét megnyitva a tanácskozási szabályzat 14. szakasza értelmében, minthogy e szerint határozatok csak nyílt ülésben mondhatók ki, a zárt ülés határozatakiut kimondja: hogy Nagy-Enyed városának 1600 frtos ajánlata a 21-es bizottság tárgyalása után vétetik érdemleges tárgyalás alá, illetőlag a 21-es bizottság jelentéséből vonatnak le az erre vonatkozó konzekvenciák. A Kovács Sándor-féle alapítványt illetőlag a gyűlés határozatakiut kimondja: hogy az alapító, minthogy az egyházkerület a kegyes alapítványokat céljoktól egy esetben sem vonta el s remélhetőleg ezt jövőben sem teszi, felkératik, hogy egyházkerületünkre nézve szégyenletes szándékát, miszerint az alapítvány kezelését idegen felekezetekre akarja bizni, ne valósítsa meg s bizalmát ne vonja meg

Elnök: Elnöki kötelességem kijelenteni, hogy véleményem szerint, ha strikte vettem volna az ügyet, nem tudom miféle címen lehetett volna tárgyalás alá venni a Kovács Gyula ur által tett ezen beadványt. Tekintettel a feszült viszonyokra, a helyzet komolyságára, nem tettem ellene kifogást, de nem tudom, hogy jogos lenne, Kovács Gyula urnak zárt ülést kérni egy oly irat tárgyalására, mely prezentálva nincs. Ilyen formán zárt ülést tartani legalább is szokottnak nem tartom.

Szabó Károly bemutatja a reggel 8—10 óra közt megejtett szavazások eredményéről szóló jelentését. A Baldá-

csy-alap kezelő bizottságában megüresedett egy tagsági állásra gr. Bánffy Miklós, az udvarhelyi egyházmegye két algondnoki állására Ugron János és Sebesi Ákos. Az orbai egyházmegye algondnoki állására Csia György. A görgényi egyházmegyei algondnoki állásra Dr. Gidófalvi

István, a szebeni egyházmegye algondnoki állására Csongrádi Kálmán választott meg.

Gr. Bánffy Miklós: Meghatottan köszönöm a bizalmat, hogy engem méltóztattak megválasztani s ígérem, hogy tehetségem szerint, kötelességemnek meg fogok felelni.

T Á R C A.

Zoroaszter erkölcsi-mondásaiból.

(Vége.)

5. Nem fogja a rest és dologtalan életét soha megváltoztatni, oh Zoroaszter! hogy erényes élet és szorgalmas munka által vagyonhoz jusson. Nem fogja az istenfélelem és irgalom örömét megismerni soha; bő aratást nem ér, nem lesz marhája a földmivelésre, gabonája a csűrben, szénája a kazalban a tanyán.

6. Ha legyőzi is a restséget, hogy dolgozni és hasznos lenni tudjon, ha el is hagyja azt, a mi reá nézve szegény, az uzsorás kezébe jut, ki három napra és három éjjelre három eztüstpénzt veszen.

7. Saját birtoka legyen, akkor tehet jóvá mindent, akkor változik helyzete, önálló és gazdag lesz megint. De csak akkor, ha dolgozik és erényes s törekvése csak a jóra irányul. Megismeri az istenfélelem és könyörület örömét, lesz bő aratása, marhája a földmivelésre, gabonája a csűrben s a szénával megrakva. (IX. Cap. 185 – 194).

1. Büntetlenül éljen az ember, ha meg akarja az örökéletet nyerni.

2. Ki önkényes, saját törvény által akar boldog lenni, álmodik s valóság helyett árnyékot ölel.

3. Ama törvények, melyek boldogságra vezérlik, az erényt tanítják, s ki boldogulni akar, önként és szívesen teljesítse.

4. Az, ki önkényes törvény által akar boldogulni, álmodik, s mint bolond itél és cselekedik. (X. 35—39.)

5. Légy erényes és elégedjél meg azzal, a mid van, ennek örvend az isten, megáldja ő mindenedet.

6. Ki egy nagy folyón hidat épít, engedjen szabad átjárást mindenkinek.

7. Ki nem törekszik az általános jóra, kényszerítették arra

8. Állandó jóllétre törekszel: járj az erény egyenes útján nem teszed ezt: elveszted mindened.

*

Zoroaszter kérdi, melyek a halálos bűnök, oh világalkotó, ki egyedül vagy erényes? Az Úr felel: Őt oh Zoroaszter

1. Ha valaki másnak a szabadságát korlátozza. Ki más iránt becstelenítő és természetellenes feltételeket táplál. Ki a természet ellen vét. Becsületes szolgát, ki erkölcstelen eljárásra kész. Ilyen lélekrontó bűnök miatt, a pokol örök gyötrelme vár reá.

2. Ha az ember saját szabadságával visszaél.

3. Ha az ember saját vágyait korlátozni nem tudja.

4. Ki saját erejével embertársa ellen visszaél.

5. Ki bűnös érzékiségben megszeplősíti férfiaságát. (XV. 1—25.)

*

Hatalmas beszédben hirdessed, oh Zoroaszter, az iskolás gyermekeknek ezt:

1. Isten nevében gyűltetek ide, hogy jobbak legyetek, mint a nyezetlen fák. Gyarapodjatok az ismeretben s igyekezzetek ebben nagygyá lenni.

2. Meg kell a fákat nyirni néha ollóval, s ha a szűkség kívánja, kivágni fejszével a sarjadzásokat, főképp a 6 9 év között.

3. Keressetek táplálékot, mint a madarak, melyek csak tiszta magot esznek.

4. Legyetek áthátva a madárkák tiszta természete által. Szívesen és szorgalmasan jöjjetek ide; legyetek tanítóitok iránt engedelmesek. kik vezetnek és néha büntetnek. Találjátok itt jól magokat, szeressétek egymást, s az idő, melyben életbölcsességet tanultatok, mint egy álom fog továttnni.

5. Minden tisztátalan mag, melyet felvesztek, a jövő termékenységet rontja meg.

6. A tisztátalanon (bűnösön) nincs áldás.

7. És a min áldás nincs, meg nem állhat. (XVII. 22—23.)

*

1. Ki az aratás reménye nélkül vet, hasonló ahhoz, ki sötétben vándorol, híven jó úton.

2. Az okossággal és beszéddel megáldott ember, ha resttl: bukik.

3. Ki terméketlen földbe veti a magot, olyan, mint az, ki sötétben izzadásig dolgozik, s áldásra vár.

*

1. A házigazda kötelességei Keljen fel az éj harmadában, költse fel a feleségét: „Kelj fel, kedves nőm és láss a munkához.”

2. Ez megmosdik, felteszi ékszereit, megkeni magát illatos jásminnal, hogy szép és kellemes legyen.

3. Utánmondja a gazda imáját. eszik azután s a mécseshez ül dolgozni.

4. Második kötelessége az istenfélő gazdának: felköltteni a fonónőket az éj harmadában: „fel fonók, dologhoz lássatok!”

5. Felkölti harmadszor a szolgálkat: „keljtek fel kedves gyermekeim s dolgozzatok!”

*

1. Hasonló a jó asszony a borral tele hordóhoz, iszik az ember belőle, újból iszik s mégis tele van.

2. A község minden tagjának kötelessége, erényesen élni s a mindennapi kenyérért fáradni.

3. Megmaradjatok szilárdan az erénynél s jó cselekedeteitekből lássék meg erényetek.

4. Bizalom, baráti hűség és bőkezűség egész a pazarlásig: jellemezzék Zoroaszter követőit.

5. Szegény ember gyermekét, mint sajátot táplálni és nevelni, általános köteles.ég. (XIX. 1—13.)

*

Világalkotó nagy Isten! kérdi Zoroaszter, mi által tűnik ki a te néped az új hazában? A vallásos érzésből származott jó cselekedet, vitézség, könyörületeség, okosság, számbeli sokaság, barátságosság, vagy vendégszeretet által s a szeretetnek szeretetteli viszonzásában, vagy az idegenek iránti könyörületeség által, melyre annyi az alkalom? A mindenható felel: Elhomályosít mindenkit a harmadik rész (a jók):

1. Vallásos cselekedet.
2. Vitézség.
3. Határtalan könyörületeség.
4. Okosság.
5. Számbeli sokaság.
6. Barátságosság.
7. Vendégszeretet.
8. A szeretetnek szeretettel való viszonzása.
9. Segíteni készség és
10. Az idegenek iránti könyörületeség által, melyre annyi az alkalom.

Meghonosul az esti-dal és zene, vigasztalják egymást kölcsönösen, terjesztik a szabadságot, függetlenséget, bátorságot; feledik a csatában a hazáért kiontott vért, általánossá teszik a szeretetet, erős lesz a nemzeti önállóság tudata, meggyőződéssé lesz, hogy az erkölcstelenség bűn (XXII. fej.)

*

II. Rész Wyspered (= „Mindeneelőtti“ vagy „a legfontosabb.“)

1. Miveljétek a földet.
2. Legyetek vitéz, vállalkozó és erényes nép.
3. Legyetek jószívűek s az ígéretet megtartsátok.
4. Mindig készek legyetek, segíteni a szegényen.
5. Az ifju, ki minden felett itélni kezd s szereti a kigunyolást: törvényesen ellenőrzendő.
6. A pénzzel, a mennyire csak lehet, takarosán bánjatok, ok nélkül ki ne adjátok.
7. Csendes békével áldja meg az ur, ki az erkölcsnek él.
8. A nők erénye azok tiszteletétől függ, kiknek átadták magukat egészen; jól esik istennek a női erény.
9. Legyen szelid a férfi, magaviselete komoly és szilárd.
10. Az adott szó szent.
11. Rajta legyetek, szentség által meggazdagodni, hogy jót tehesetek másokkal.
12. Az éhezőnek enni, a szomjazóknak inni adjatok.
13. Boldogsággal jutalmazom, ki megőrzi törvényeim tisztaságát, erényesen él és megzabolazza a természetellenes szenvedélyeket.
14. Dolgozzék, a ki éhes, a munka a nyereséghez juttat, megáld és megőrzi a bűntől.
15. Hogy szükségét ne lássunk, s hogy másokon is segíthessünk izzadásiig kell dolgozni.
16. Miveljétek magatokat szorgalmasan s meggyőződtök: mily édes békében élni a szomszédokkal, mily kedves a békés együttélés.
17. Az erényes ember nevét, nem feledik soha.
18. Cselekvésetek szolgáljon jó például.
19. Fő dolog az igazságosság.
20. Oszszátok meg isten áldását a szegényekkel.

21. Ha alamizsnát adtok, tegyétek szívesen; ki első az adásban, az a valódi jóttevő.

22. Tiszta vízbe köpni, nem szabad.

23. Ki nemesen gondolkodik, szabad lesz; ki a jót komolyan akarja, el is éri.

24. Önmegtartoztatás zabolazza a gonosz kívánságokat.

25. Ki isten parancsolatait megtartja: lopni nem fog soha. Legyen éhes, úgy hogy az éhség miatt elesik, ismét felkel s essék el megint az éhség miatt, meghal inkább, de lopni nem fog soha.

26. Segéljétek a talentumos és karakteres ifjakat, úgy lesz a nép gazdag, szelid és találékony a művészetekben.

27. Becsüljétek és tiszteljétek azokat, kik szeretve, kölcsönöznek, de azokat is, kik a kölcsönt visszaadják; ki sokat vállal, sokért felelős.

28. Ki valamit talál, igaz emberhez méltólag így szóljon: „Nesze, ez a tied!“

29. Ki elérni óhajt valamit, akarat kell hozzá.

30. Törekedni kell jóllét, szabadság és függetlenségre.

31. Ne legyetek haragosak. Ki beszélközben mérges lesz, mint egy vadállat, ne higyjetek annak.

32. Menjetek el széles e földre s hirdessétek a mindenható, az egyetlen isten nevét! (I—XXVII. 'ap.)

Csekme Ferenc.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Egyházkerületi közgyűlésünk folyó hó 9-én bevégezte üléseit. Az ülések előtt lapunk első helyén kértük a tagokat, hogy hozzanak magukkal buzgóságot és egyházas béke-szeretetet; most az ülések után, nyugodtan tekinthetünk vissza a küzdelmes napokra, mert mindazok, kik az anyaszentegyház javát, előmenetelét hordozzák szívökben, sok tárgyilagossággal és higgadtsággal vettek részt a fontos ügy tárgyalásában, mely a mai számunkban közlött „H a t á r o z a t i J a v a s l a t“ elfogadásával fejeztetett be. Az ülések lefolyásáról bőv tájékozást fognak nyerni olvasóink ama tudósításokból, melyeket már mai számunkban megkezdünk és a melyeket, mellékletekkel bővítve, gyorsan befejezni is igyekszünk. Adja isten, hogy e közgyűlésünk működése áldásos hatását és termékenyítő befolyását éreztesse egyházi életünkben mind az idők végéig!

= A folyó hó 9-én reggel tartott ülés emlékezetes marad egyházi életünkben. A jegyzőkönyv hitelesítése után, az elnök, br. Bánffy Dezső emelte fel szavát, és jelezve, mennyire óhajtanó és kívánatos, hogy a theol. akadémia Kolozsvártt minél előbb felállíttassék, e szép cél elérése érdekében a maga részéről 400 forintot tesz le a ház asztalára. A hálás köszönetnek éljen-ei alig hangzottak el és a szép példa azonnal lelkes követőkre talált. Azonnal, a gyűlés színen a következő áldozatok lettek felajánlva, és részint azonnal lefizetve: egyházkerületi főgondnok, id. Lészay Ferenc 300 frt; gr. Bethlen Géza 100 frt. Gyarmathy Zsigmond, 50 frt. egy névtelen (Váró Ferenc, tanár által) 100 frt. Dull László 50 frt. Gyárfás Domokos 10 frt. Főt. Szász Domokos püspök aa. 400 frt. Ime, a valódi protestáns szellem, mely nem szavakban pompázik, hanem élő hitben, az életnek cse-

lekedeteiben. Adja isten, hogy a felséges példát minél többen kövessék, hogy a szép cél megvalósulva, szolgáljon egyházkerületünk javára, dicsőségére!

= Kovács János, bukaresti, előbb kolozsvári segéd-

lelkész folyó hó 3-án, 28 éves korában, hosszas betegeskedés után, Sárvásáron elhunyt. A buzgó törekvésű, derék ifju porrai nyugodjanak békében. Emléke pedig legyen megőrizve rokonai és ismerősei közt,

HIVATALOS RÉSZ.

2569—1889.

ÉRTESETÉS.

Minden egyházmegye esperesének s állam és Baldácsi-alapítvány segélyért folyamodóknak.

A képviselőház által egyházkerületünk részére 1888. évre 14,000 forintban megszavazott és 5% levonása után 13,300 forintban kiutalt államszegély és a Baldácsi-alapítvány jövedelméből egyházkerületünknek megküldött összegből egyházközségek és egyházi tisztviselők segélyezésére fordítandó, 750 forint. segély kiosztása felett Ig.-Tanácsunk határozván az alább közölt célra és módzatok mellett a következő egyházak és egyházi tisztviselők részesítették.

KIMUTATÁS

az 1888 évi 14,000 forint 5°/₁₀ levonással 13,300 forint államszegély kiosztásáról.

I. Vajdahunyad-zarándi egyházmegye.

1. Dévai egyházközség 120 forint. 3000 forint adósságának 4% kamataira visszatartva. 2. Petrosényi segédpap 50 forint. rendes javadalom 3 Piskii körlelkész 100 forint, rendes javadalom. 4. Kis-barcsai beszolgálásért 50 forint. rendes javadalom piskii körlelkésznek. 5. Dévai vallástanításért (az áll. reáliskolában) 100 forint. Jövőre megszüntetik, az állam tartozván a vallástanításról gondoskodni. 6. Dévai egyházközség 5 forint 91 krajczár. 3000 forint. tartozása a múlt évben lejárt kamatjába visszatartva. 7. Petrosényi segédlelkész 50 forint. A múlt évben előlegezett összeg megtérítésére. 8. Nagy-rápolyi egyházközség 50 forint. Tanítói lak kijavításra. 9. Tamó Gyula alpestesi pap, 40 forint. Vizkárjai pótlására. Együtt 565 forint. 91 krajczár.

II. Gyulafehérvári egyhalm.

1. Gruzda Domokos, tövisi lelkész, 70 forint. Jövőre megszüntetik segélyezése, mert fizetése emelkedik.

III. Nagyenyedi egyhalm.

1. Gombási pap-tanító 100 forint. Fizetés emelésre megszavazott segély. 2. Lőrincrévei lelkész 50 forint. Fizetés emelésre megszavazott segély. 3. Kapudi lelkész 50 forint. Fizetés emelésre megszavazott segély. 4. Túri lelkész 25 forint. Kérvénye beadásáig visszatartva. 5. Felenyedi templomépítésre 200 forint. A már előlegezett összeg visszahelyezésére. 6. Kapudi egyházközség 100 forint. Papilak építésre. 7. Péter István m.-déseai tanító 20 forint. Családi bajaira tekintettel. Együtt 545 forint.

IV. Kolozsvári egyházm.

1. Szamosfalvi lelkész 50 forint. Rendes javadalmul. 2. Szamosfalvi lelkész 50 forint. Előlegezett összeg megtérítésül. Együtt 100 forint.

V. Kolozskalotai egyházm.

1. Alsó-járai lelkész 50 forint. Fizetés emelésre. 2. Ajtoni lelkész 60 forint. Fizetés emelésre. 3. Kajántói lelkész 30 forint. Fizetés emelésre. 4. Nagy-petri tanító 50 forint. Fizetés emelésre. 5. Kajántói tanító 30 forint. Fizetés emelésre. 6. Bábonyi lévita 15 forint. Fizetés emelésre. 7. Zsoboki egyházközség 30 forint. Tartozása kamataira visszatartandó. 8. Kajántói egyházközség 50 forint. Építkezésre előlegezett segélyül visszatartandó. 9. Nagy János daróci tanító 40 forint. A családját ért csapásokra tekintettel, előlegezett segélyre, visszatartandólag. 10. Kovács Albert, györgyfalvi pap 100 forint Jövedelemcsökkenés pótlására, visszatartandólag. 11. Kajántói egyházközségnek 7 forint. Tartozása kamataiba, visszatartandólag. 12. Bogártelki egyházközség 50 forint. Adósság törlesztésére visszatartandólag. 13. Inaktelki egyházközségnek 50 forint. Adóssága

apasztására. 14. Jákótelki egyházközségnek 50 forint. Adóssága apasztására. 15. Barabás Árpád magyaró-kereki pap 100 forint. Tűzkárjai pótlására. 16. Péter Ferenc m.-kereki tanító 50 forint. 17. Balázs István türei pap 100 forint. Tűzkárjai pótlására adott előlegbe. Együtt 862 forint.

VI. Sz.-Szolnoki egyhalm.

1. Sülelmedi lelkész segélye 100 forint. Szabályszerű kérés beadásáig visszatartatik. 2. Sülelmed-cikói tanítói segély 100 forint. Szabályszerű kérés beadásáig visszatartatik. 3. Lecsmeri lelkész 50 forint. Fizetése emelkedése folytán 50 forinttal leszálltatatik. 4. Récsi egyház lévítája 50 forint. Csekély fizetése pótlására. 5. Egerháti egyház lévítája 20 forint. Csekély fizetése pótlására. 6. Ilosvai lelkész 100 forint. Fizetése emelésére. 7. Vármezei beszolgáló lelkész 25 forint. Állami iskolai vallástanításért. 6. Érkávási paptanító 50 forint. Szabályszerű kérvény beadásáig visszatartva. 9. Valkói beszolgáló és lévita 50 forint. Szabályszerű kérvény beadásáig visszatartva. 10. Szilágycsehi segédlelkész 200 forint. Jövőre megszüntetik. 11. Peéri egyházközség 200 forint. Tűzkárjai pótlására. 12. Vármezei beszolgáló lelkésznek 25 forint. Előlegezett segélye visszapótlására. 13. Sarmasági egyházközségnek 47 forint 15 krajczár. Tartozása kamataiba visszatartandólag. 14. Tasnádszántói egyházközségnek 50 forint. Templomának befedése. 15. Kovács Ferenc t.-szántói lelkész 50 forint. Terhes családi körülményeire tekintettel. 16. Ujvári István ördögkúti körlelkész 50 forint. Papi fekvők hasznának kárpótlásául. Együtt 1167 forint 15 krajczár.

VII. Deési egyhalm.

1. Kidei lelkész 100 forint. Megállapított javadalmul. 2. Kaczkói körlelkész 100 forint. Megállapított javadalmul. 3. H. l. láposi lelkész 50 forint. Megállapított javadalmul. 4. Szelecskei tanító 120 forint. Megállapított javadalmul. 5. Fodornázi lévita 50 forint. Megállapított javadalmul. 6. Esztényi körlelkész 50 forint. Megállapított javadalmul. 7. Kaczkói körlelkész 25 forint. A galgói tanítói fekvők váltságául. 8. B.-o.-budai tanító 50 forint. Szabályszerű kérés beadásáig visszatartatik. 9. Alsó tööki tanító 20 forint. Csekély fizetése pótlásául, mint eddig. 10. Csomafái egyház 200 forint. Iskolaház építésre előlegeztetvén visszatartatik. 11. Páncélseli lelkész 50 forint. Segélye 50 forinttal leszállítva, ez évre adatik. 12. Alsó-tööki egyház 24 forint 88 krajczár. Tartozása kamatjába visszatartatik. 13. Szelecskei leányegyház 30 forint. Iskolaházlérért. Jövőre megszüntetik. 14. Esztényi körlelkész 30 forint. Az előlegezett segélyösszeg megtérítésére. 15. Hidalmási egyház 100 forint. Papilak kijavításra. 16. Filep Gáspár kéri tanító. 25 forint. Csekély fizetése s elemi kárait tekintettel. Együtt 1024 forint 88 krajczár.

VIII. Széki egyhalm.

1. Alsó-ilosvai lelkésznek 100 forint. javadalmat jövőre a kepeváltó alap fedezzen. 2. Noszolyi körlelkésznek 150 forint. Javadalma emelésére. 3. Apanagyfalusi lelkésznek 100 forint. Javadalma emelésére. 3. Kudui lelkésznek 50 forint. Javadalma emelésére. 5. Szováthi lelkésznek 50 forint. Javadalma emelésére. 6. Melegföldvári lelkésznek 100 forint. Javadalma emelésére. 7. Botházi lévitanak 50 forint. Javadalma emelésére. 8. Kis-iklói lévitanak 70 forint. Javadalma emelésére. 9. M.-déseai félfizetéses tanítónak 100 forint. A nyugalmazott tanító életében. 10. Alsó-ilosvai lelkésznek 100 forint. Ez évre, fizetése emelésére. 11. Botházi lévitanak 130 forint. Ez évre, fizetése emelésére. 12. Vicei lelkésznek 150

Folytatás az 1/4 iv mellékleten.

frt. 13. Pusztakamarási egyháznak 297 frt 20 kr. Adóssága kamatai apasztására visszatartva. 14. Virágos-bereki fiók-egyháznak 25 frt. Perköltés előleg megtérítésére visszatartva. 15. Kis iklódi lévitának 29 frt 16 kr. Kiadott előleg megtérítésére visszatartva. 16. M. földvár-katonai lelkésznek 19 frt 43. Előlegezett összeg megtérítésére visszatartva. 17. Alsó szováthi egyházközségnek 50 frt. Tartozása apasztására visszatartva. 18. Málomi egyháznak 100 frt. Templom kijavításra. 19. M. záhi egyháznak 50 frt. Papi lak kijavításra. 20. Borvási egyháznak 50 frt. Temploma befedésére. 21. Botházi leányegyháznak 70 frt 30 kr. Temploma kijavítására visszatartva. Együtt 1841 frt 12 kr.

IX. Nagysajói egyhm.

1. Besztercei egyházközség 184 frt. Tartozása kamataiba visszatartva. 2. Besztercei körlelkész 150 frt. A nyugalmazott lelkész életére. 3. Besztercei körlelkész 50 frt. Előlegezett összeg megtérítésül visszatartatik. 4. Tacsai egyházközség 50 frt. Papilakja kijavítására. Együtt 434 frt.

X. Görgényi egyhm.

1. Garda Márton, sáromberki pap, 210 frt. Javadalma emelésére. 2. Uzdí-szt-péteri tanító 50 frt. Javadalma emelésére. 3. Kis-ilyei tanító 30 frt. Javadalma emelésére visszatartva. 4. Köbölkúti tanító 30 frt. Javadalma emelésére. 5. Abafáji tanító 30 frt. Javadalma emelésére. 6. Abafáji egyházközség 100 frt. Templom építés költségére. Együtt 450 frt.

XI. Marosi egyhm.

1. M. szt.-király-nánánfalvi lelkész 50 frt. Javadalma emelésére. 2. Hagymás-bodoni lelkész 50 frt. Javadalma emelésére. 3. Bő-mosoni lelkész 50 frt. Javadalma emelésére. 4. Tompai lelkész 30 frt. Javadalma emelésére. 5. Udvarfalvi lévita 30 frt. Javadalma emelésére. 6. Fintaházi tanító 20 frt. Javadalma emelésére. 7. Kebeleszt-iványi tanító 15 frt. Javadalma emelésére. 8. Selyei egyházközség 100 frt. Templomjavítási költségére. 9. Bedci egyházközség 50 frt. Templomjavítási költségére. 10. Bödi egyházközség 50 frt. 11. Veress József galambodi lelkész 30 frt. Csekély fizetésére tekintettel. 12. Benedek József cserefalvi tanító 30 frt. Csekély fizetésére s terhes családjára tekintettel. 13. Nyárad-andrásfalvi lévita 20 frt. Kiadott segélye visszahelyezésére. Együtt 525 frt.

XII. Küküllői egyhm.

1. Sz.-medgyesi körlelkészi állomás 200 frt. Javadalma emelésére. 2. Erzsébetvárosi körlelkészség 50 frt. Javadalma emelésére. 3. Súlyei papi állomás 50 frt. Javadalma emelésére. 4. Herepei papi állomás 30 frt. Javadalma emelésére. 5. Dicsőszentmártoni körlelkész 37 frt 50 kr. Ez évi javadalmának (150 frt) 3-ik negyedévi részlete. 6. Benedek Ferenc haranglábi lelkész 50 frt. Személyi segélye. 7. Ince Lajos erzsébetvárosi körlelkész 6 frt 94 kr. Előlegezett Javadalma megtérítésül visszatartva. 8. Szász-dányáni egyházközség 50 frt. Iskola és tanítói lak építésre. 9. Sz.-medgyesi egyházközség 70 frt. Adóssága kamataira visszatartva. 10. Ádámosi leányegyház 50 frt. Temploma kijavítására. 11. Fazakas Sándor sz.-dányáni pap 50 frt. Károsodásaira tekintettel. 12. Bartha József mikesfalvi pap 50 frt. Csekély fizetésére tekintettel. Együtt 694 frt 44 kr.

XIII. Nagyszebeni egyhm.

1. Esperesi tiszteletdíj 100 frt. 2. O.-ujfalusi körlelkésznek 100 frt. Javadalma emelésére. 3. Bolyavölgyi körlelkésznek 50 frt. Javadalma emelésére. 4. O.-ujfalusi egyházközség 7 frt 50 kr. Tartozása törlesztésére. Jövőre gondoskodjék maga. 5. Nemes András balázsfalvi tanító 20 frt. Együtt 277 frt 50 kr.

XIV. Udvarhelyi egyhm.

1. Segesvári egyházközség 125 frt. Tartozása kamataiba visszatartva. 2. A siménfalvi administrans lelkész 120

frt. Javadalma emelésére. 3. Homorod-szent-mártoni lelkész 100 frt. Javadalma emelésére. 4. Nagybuni lelkész 40 frt. Javadalma emelésére. 5. Farcádi lelkész 40 frt. Javadalma emelésére. 6. Hévízi lelkész 20 frt. Javadalma emelésére. 7. Dobófalvi lévita 120 frt. Javadalma emelésére. 8. Bözödi nyugalmazott tanító 20 frt. Javadalma emelésére. 9. Hodgyai tanító 15 frt. Javadalma emelésére. 10. Ocfalvi lelkész 20 frt. Ez évre, jégkáraira tekintettel. 11. Sándorfalvi egyházközség 50 frt. Paptanítói lak építésre. 12. Adorján László helyasfalvi lelkész 50 frt. Jégkáraira tekintettel. 13. Maksai Áron patakfalvi lelkész 25 frt. Jégkáraira tekintettel. 14. Karácson Sándor patakfalvi ny. lelkész 25 frt. Jégkáraira tekintettel. 15. Kovács István uj-székelyi lelkész 25 frt. Jégkáraira tekintettel. 16. Kádár Domokos égei lelkész 20 frt. Jégkáraira tekintettel. 17. Soós Farkas fiátfalvi lelkész 30 frt. Csekély fizetésére tekintettel. 18. Bőjthe Sándor szolokmai lelkész 30 frt. Nagy családjára tekintettel. 19. Makai Sámuel bözödi tanító 20 frt. Csekély fizetésére tekintettel. 20. Kolcsár István rugonfalvi tanító 20 frt. Jégkáraira tekintettel. 21. Olasz Domokos csekefalvi tanító 15 frt. Csekély fizetésére és nagy családjára tekintettel. 22. Tancsoli Sándor a.-boldogfalvi tanító 20 frt. Csekély fizetésére tekintettel. 23. Jakab Albert k.-galambfalvi pap 30 frt. Jégkáraira tekintettel. 24. Szabó Sámuel hodgyai pap 30 frt. Jégkáraira tekintettel. 25. Bedő András bikafalvi lelkész 30 frt. Jégkáraira tekintettel. 26. Bartha János n.buni lelkész 30 frt. Jégkáraira tekintettel. 27. Hegyi Elek bethfalvi lelkész 20 frt. Jégkáraira tekintettel. 28. Páll Sándor k.-galambodi tanító 15 frt. Jégkáraira tekintettel. Együtt 1105 frs.

XV. Erdővidéki egyhm.

1. Bardoci tanító 15 frt. Javadalma emelésére. 2. Miklósvári énekvezér 50 frt. Ezuttal utoljára. 3. Baróthi áll. isk. vallástanító 50 frt. Jövőre e javadalom megszüntetik. 4. Bibarcfalvi egyházközség 80 frt. Templomépítésre. 5. Borbáth Márton bodosi pap 50 frt. Terhes családjára tekintettel. Együtt 245 frt.

XVII. Sepsii egyhm.

1. Kőrspataki lévitái állomás 80 frt. Javadalma emelésére. 2. Hosszúfalusi körlelkészség 63 frt. Adósságainak 1½% törlesztésére. 3. Szotyori egyházközség 50 frt. Adóssága apasztására. 4. Barthos László eresztevényi pap 30 frt. Csekély fizetésére és terhes családjára tekintettel. 5. Szabó Ferenc bodolai pap 30 frt. Csekély fizetésére tekintettel. Együtt 253 frt.

XVII. Kézdivi egyhm.

1. F-torjai-karatnai pap 40 frt. A mig a nyug. pap él. 2. Ikafalvi egyházközség 100 frt. Papilak építésre. Együtt 140 frt.

Központi segélyek.

1. A nagyenyedi koll. tanítóképezd. 700 frt. Gyak. iskolai tanító fizetésére s pótlékára. 2. Központi közgazg költségekre 2000 frt. 3. Dr. Bartók György lelkésznek 300 frt. Ideiglenes hittanári tiszteletdíja. Együtt 3000 frt.

Összesítés.

1. Vajdahunyad-zarándi egyházmegyéből 565 frt 91 kr. 2. Gyulafehérvári egyhm: 70 frt. 3. Nagyenyedi egyhm. 545 frt. 4. Kolozsvári egyhm. 100 frt. 5. Kolozs-kalotai egyhm. 862 frt. 6. Szilágy-szolnoki egyhm. 1167 frt 15 kr. 7. Deési egyhm. 1024 frt 88 kr. 8. Széki egyhm. 1841 frt. 12 kr. 9. Nagysajói egyhm. 434 frt. 10. Görgényi egyhm. 450 frt. 11. Marosi egyhm. 525 frt. 12. Küküllői egyhm. 694 frt 44 kr. 13. Nagyszebeni egyhm. 277 frt 50 kr. 14. Udvarhelyi egyhm. 1105 frt. 15. Erdővidéki egyhm. 245 frt. 16. Sepsii egyhm. 253 frt. 17. Kézdivi egyhm. 140 frt. 18. Központi segélyek 3000 frt. Összesen 13,300 frt. Kolozsvártt, 1889. sept. hó.

Ezen értesítéssel kapcsolatosan felhívjuk a segélyben részesítetteteket, hogy a megszavazott segély-összegnek egyházkerületünk pénztárnoka tek. Deák József aa. kezétől, ezen szám alatt kelt határozatunkra hivatkozással, hiánytalanul lett fölveteléről szóló nyugtát, a bélyegtörvény III. sorozata alatt kiténtetett bélyeggel ellátva, szabályszerűen átírva s az egyházköztség pecsétviasszos pecsétjével ellátva, haladéktalanul állítsák ki és küldjék fel az egyházmegye esperesi hivatalához.

Részleges intézkedéseink:

1. A kimutatás III. 4. VI. 1. 2. 8.; 7. 8. és X. 3. tétel számai alatt megnevezettek a nyugta felküldésével egyidejűleg okadatolják azt, hogy miért mulasztották el a rendszeresített segély kiutalása végett kérvényük beadását: továbbá a 215—1869. szám alatt közzétett felhívás értelmében mutassák ki, hogy mennyit tett fizetésük az államsegély rendszeresítéssel és minő változáson ment keresztül a kérvény beadásáig s végül mi változás történt saját vagyoni állásukba s mennyi a vagyonuk jelenleg?

A segélyben részesült azon egyházak és egyesek is küldjék fel a jelzett módon kiállítandó nyugtát, melyek, vagy kik előlegezés képpen már korábban kezükhöz vették a segélyösszeget. Ezen nyugták felküldése szükséges azért, mert azokban ezen utalványszám nincsen kiténtetve, nem állították ki szabályszerűen és mert az előlegezésekből külön és végleges kiadásokról, a m. kir. közoktatási miniszter ur ő nagyméltóságához terjesztendő számadásban, megint külön kell elszámolni pénztárnokunknak és mindkét számadását igazolványokkal felszerelni. Ilyen előlegezések a kimutatás I 6 7.; III 5.; IV. 2.; V 8. 9 10. 17.; VI. 12.; VII. 10. 14.; VIII. 14. 15. 16.; IX. 3.; XII. 7 és XIX. 3 tételszámai alatt jelzettek.

3. Az egyházkerületünk egyes alapjaiból adott kölcsönök visszafizetésére, vagy részben való apasztására, vagy csak a kamatok fedezésére megszavazott segélyekről beküldendő nyugtákkal szemben, a pénz nem fog leküldetni, csakis a pénztárnokunk által kiállítandó nyugta arról, hogy ezen kintalt összeg a jelzett tartozásba, vagy kamataiba kifizettetett.

Ilyenek a kimutatás I. 1.; V. 7. 11 12.; VI. 13.; VII. 12.; VIII. 13. 17.; IX. 1.; XII. 9.; XIII. 4. XIV 1. és XVI. 2. tételszámai alatt jelzett segélyek.

4. Azon sajnos tapasztalatból kiindulva, hogy gyakran az utalvány kiadása után, még három hónap elteltével sem küldetnek fel a nyugták s e késedelmezés miatt a számadás nem küldendő fel a rendes időben a vallás és közoktatási miniszteriumhoz: felhívjuk az egyházmegyék espereseit, hogy egyházmegyéjükből minden segélyezett nyugtáját legkésőbb f. évi október hó végéig, szabályszerűen kiállítva, vegyék be és saját láttamozásukkal és pecsétjükkel ellátva november hó első napjaiban egyházkerületünk pénztárnokához küldjék fel. Ha valamely egyházköztség, avagy egyesek nyugtájuk rendes időben való beadását elhanyagolnák, záros határidő kitézése mellett szorgalmazzák meg, és ha ezen intézkedésüknek sem lenne fogantaja, a törvény szigorát vegyék alkalmazásba és arról tegyenek ide jelentést.

5. Az 1889. évi államsegélyből részletetés végett beadandó kérvények felterjesztésére zárhatáridőül jövő évi március hó 31. napja tüzetik ki azon megjegyzéssel, hogy az elkésetten felterjesztett kérvények tekinteten kívül fognak hagyatni. A kérvények nyomtatott úrlapon és minden rovatának szabatos kitöltése mellett készítendőek el.

KIMUTATÁS

az 1889. évi (750 frt) **Baldácsi segély kiosztásáról.**

I. Vajda-hunyad zárandi egyhm. Hosdái egyházköztség 50 frt Iskolájának belső felszerelésére.

II. Nagy-enyedi ehm Gombás egyházköztség 50 frt Paplak építéséből keletkezett adoss. törlesztésére.

III. Kolozskalotai ehm. Nagy Ferenc fejerdi tanítónak 30 frt Adóssága apas tására. Katona Károly jákótelki tanító 20 frt. Csekély fizetése pótlására Együtt 50 frt.

IV Szilágy-szolnoki ehm. Vármezei administrans lelkésznek 25 frt. Állami iskolai vallás tanításért

V Deési ehm. Surányi Nagy József ormányi pap 50 frt. Elemi kárára tekintettel. Bartha András köblösi énekevezér 20 frt Állami iskolai vallás tanításért. Szakács Miklós k-lónai tanító 25 frt. Sok csapás által sujtatott. Együtt 95 frt.

VI. Széki egyhm. Török Károly kisiklói nyug. lév. 20 frt. Tekintettel sanyaru anyagi helyzetére Király Mihály a szováthi tan. 25 frt. Csekély fizetése pótlására ezuttal. Kisiklói egyhkö-ségnek 50 frt. Iskola háza építésének befejezésére. Együtt 95 frt.

VII. Nagysajói egyhm. Ince István Szászujósfűzkúti pap 30 frt Rendkívüli költségeire való tekintettel.

VIII. Marosi egyhm. Selyei egyhközségnek 50 frt. segédtanítói állomás szervezésére. Feketei I. egyház lévitájának 100 frt. Jövedelme emelésére. Porzsolt Ádám sztráomsági lév. 20 frt Csekély fizetése tekintettel. Együtt 170 frt.

IX. Küküllői egyhm. Medgyesi orgonistának 50 frt. Javadalom képen. Szász dányáni tanító Kátó Dénezs 20 frt. Deésflvi tanító Nagy János 20 frt. Együtt 90 frt.

X Udvarhelyi ehm. Kis József bikafalvi tanítónak 20 frt Jégkáraira tekintettel Nagy Elek telekfalvi tanítónak 15 frt Jégkáraira tekintettel. Bokor János bethfalvi tanítónak 15 frt. Együtt 50 frt.

XI. Sepsi egyhm. Benkő János málnási lelkésznek 30 frt. Csekély fizetésére tekintettel. Ösz Salamon uzoni tanítónak 15 frt. Mostoha körülményeire tekintettel. Együtt 45 frt.

Miután a főt. egyetemes konvent az építkező egyházak részére előirányzatba vet törlesztési kölcsönök kamatainak 32 éven át részben való fedezése végett egyházkerületünk által beadott felterjesztés felett érdemileg nem határozott és az egyházi személyek javadalmainak tőkeképzés útján való emelése céljából szükséges évi járandóság mennyisége s mily módon való fedezése sem lett véglegesen megállapítva: Igazgató-Tanácsunk nem volt azon helyzetben, hogy megítélhesse, miszerint a fennjelzett kiadásokról való gondoskodás tekintetéből, mely határig kell hogy menjen a rendszeresített államsegélyek, házi pénztári s Baldácsi-alapítványi segélyek reductiojával, mely indokból ez évben a rendszeresített államsegélyek reductioját csak részben teljesítette, a házi pénztári segélyek revisiojába pedig egyáltalában nem bocsátkozott. Ezeknek előrebozsátása mellett felhívjuk a jelzett alapokból rendes segélyt élvezőket, hogy idei 215. sz. a. kelt s a hivatalos lap f. évi 5. sz.-ban közzétett utasítás értelmében szerkesztendő s felszerelendő kérvényüket, illetőleg nyilatkozatukat ujlag adják be az illető egyházmegyék nt. esperesi hivatalához s az egyházmegyék m. tt. közgyűléseit pedig felhívjuk, hogy ezen kérvényeket az illető egyházak költségvetési és leltári adatainak tekintetbe vételével beható tárgyalás alá véve, javaslaikat ugyancsak jövő évi március hó 31-ig küldjék fel Igazgató-Tanácsunkhoz, melyben minden személyi segélyre vonatkozólag nyújtson tájékoztatást az iránt, hogy a rendszeres segély mikor szavaztatott meg, attól kezdve az állomáson alkalmazásban volt személyre nézve történt-e változás? A jelenleg állomásán levő lelkész vagy tanító atyánkfianak kezéhez adott díjlevélben a segélyösszeg, mint rendes javadalma, felvételét-e s általában részletesen tájékoztasson a felől, hogy tekintettel a nagyobb horderővel bíró szükségekre, mely rendszeresnek tekintett javadalom és mennyiben szüntették be?

A főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés által hozott határozatban szükségesnek jelzett revisiora tekintettel: Igazgató-Tanácsunk az államsegélyből és Baldácsi-alapból ez alkalommal még kintalt segélyeket egyáltalában nem tekinti rendszeresítettnek, csak is ez évre szólóknak.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1889. szept. 21-én.

Bodor Antal,
titkár

Szász Domokos,
erd. ref. püspök, mint elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ BERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. OKTÓBER 17.

42. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendőek: külmagyarutca 9 sz.

Főtiszt. Szász Domokos, püspök aa. évi jelentése.

Méltóságos Elnök Ur!

Főtiszteletü közgyűlés!

Valahányszor alkalom nyílik számomra arra, hogy anyaszentegyházam színe előtt sáfárkodásomról számot adhatok s püspöki jelentésemet előterjeszhetem, rám nézve az mindig ünnepnap. Lényem belvilágát ilyenkor szavakban alig kifejezhető gondolatok és érzelmek töltik be, s hatják át. Tudata annak egyfelől, hogy anyaszentegyházamnak bizodalma, ez idő szerint, engemet hívott el legmagasabb rendű érdekeinek, valláserkölcsi, s hazafias célzatainak az Isten szolgálói közt első óréül, s munkásául; s megnyugtató érzete másfelől annak, hogy én a lelkek urától nyert parányi talentumaim mértéke szerint, időt, s erőt nem kimélve, hivatásom iránti szeretetem egész teljességéből igyekszem leróni legalább részben szent tartozásait azon hálának, melyre szívem utolsó dobbanásáig elkötelezett engemet anyaszentegyházamnak kitüntető kegye. Be kell vallanom, azonban, hogy mentől tovább haladok az esztendő kövölgén; s mentől mélyebben pillantok bele a rám nehezülő feladat nagyságának mélységeibe, forgatva elmémben folyton fokozódó sokaságát, s nehézségeit azon kérdéseknek, melyeknek megoldását vallásos hitünk, kulturális miszsióink, s nemzeti érdekeink sürgetik s követelik: mind mélyebben érzem erőm fogyatkozásait, a célzatok kiviteléhez szükséges eszközök elégtelen voltát, s e miatt nem egyszer ráborul lelkemre a csüggettség árnya. Mert tisztában vagyok azzal, hogy anyaszentegyházunk megalakulásának első korszakát kivéve, még nem volt egy korszakunk sem, mely a létért való küzdelemnek oly széles körű, oly mélyre ható, és a egyesített erők megfeszítését oly feltétlenül megkövetelő feladatait

tárta volna föl, mint a mostani, Az idők arculája egészen megváltozott; az ujkori államok és társadalmak a gyökerekig ható átalakulásnak, új formák létrehozásának, s benső megújulásnak nehéz vajadásokban gazdag korszakát élik, s a mely egyház föl nem ismeri az idők jeleit, nem vetve számot a föl nem tartóztatható fejlődés és haladás követelményeivel, s ideális célzatai mellett egyszersmind a gyakorlati, mondhatnám, mindennapi élet sürgető szükségeinek kielégítésére, s ez által a verseny küzdomokján fenmaradására, s jövőndő biztosítására, áldozatok árán is, nem fordít kellő gondot, és erőt: a versenytéren túlszárnyaltatik, s mint a fejlődésnek nagy processusába magát bele nem illesztő, s így értékesnek nem bizonyuló tényező, félretolatik. Mert ma már az állam és társadalom az egyes egyházakat, s azoknak intézményeit nem csak azon szempontból tekintti, és értékeli, hogy hű órei, biztosítói, s fejlesztői a gondjaikra bizott nép valláserkölcsi érdekeinek, hanem megvárja, sőt megköveteli tőlük azt is, hogy tartsanak lépést az állami s társadalmi életnek kulturális és nemzeties irányu fejlődésével, összes intézményeiknek, felsőbb és alsóbb iskoláiknak a modern igényeknek megfelelő tökéletesítése, az egyházközségi élet folyamatának célszerű berendezése, a kormányzás rendszerének s az abban részvételre, s az egyház célzatainak szolgálatára hivatottak helyzetének javítása által. A mi erdélyi ref. anyaszentegyházunkra nézve az új idők ez igényei, s követelése nem új és idegenszerűek, mert kezdettől fogva, a valláserkölcsi élet gondozása mellett, tehetségéhez mérten, mindig kiváló súlyt fektetett a kulturális s nemzeties irányu fejlődés és haladás követelményeire, s a fejedelmi korszaktól kezdve, mindig hiven törekedett megóvni, s egyesíteni magában a szó legnemesebb értelemben vett magyar nemzeti egyház megismertető jegyeit, s jellegző vonásait. A ne-

hézség csak abban áll, hogy a fejlődő kor újabb meg újabb követeléseket állít előtérbe, melyeknek kielégítésére, ha talán szellemi ereje nem is, de anyagi képessége, mely legtöbb esetben, s első sorban arra nézve szükséges volna, aránytalan mérvben elégtelen. Ha tehát akarjuk azt, a mint hogy akarnunk kell, hogy anyaszentegyházunk történelmi fejlődése rendjén megszerzett, s kivivott helyét az állami s társadalmi élet organizmusában, s a vele versenyző többi egyházak sorában továbbra is nem csak megtartva, sőt valláserkölcsei, kulturális, s nemzeti jelentőségű súlyát és hatását még magasabbra fokozza: kötelességünk egyfelől az, hogy anyaszentegyházunk egyetemes jellegű érdekeinek minden egyéni, részleges és helyi érdeket és érzelmi tekinteteket alárendelve, anyaszentegyházunknak meglevő anyagi és szellemi erejét céltudatos akciókkal egyesítsük és értékesítsük, s másfelől az, hogy az erőnek új meg új forrásait keressük, s nyissuk föl. Az erőnek még föl nem nyitott, vagy még nem eléggé kiaknázott latens forrásai feles számmal rejlenek még anyaszentegyházunk egyetemében, s annak alkotó részeiben és léteznek anyaszentegyházunk körén kívül levő, de azt küldetése útján segíteni kész hatalmas tényezők is.

Ez utóbbiak közül kit említhetnék föl első sorban mást és pedig az alattvalói hódolat, hála és hűség legbensőbb érzetétől áthatott szívvel, mint azt a felséges férfit, ki Isten után a magyar haza földén leghatalmasabb, legbölcsebb és legjobb: a koronás királyt. Dicsőséges jogára alatt anyaszentegyházunk hite, szabadságai, intézményei, önkormányzati jogai általa szentesített törvényekkel biztosítva vannak, s felséges tekintélyének erejével védve, mindenek által tiszteletben tartatnak. A sőt gyász, mely koronájának fényét, atyai szívét, s hí népeinek lelkét a fenséges sarj vezetés kidölte által elborította, nem vala képes elhomályosítani uralkodói érenyeiket, s azok tán még szebb fényben tündökölnék ma, mint az éj sötétjében a csillagok. Szükölködő egyházközseink esdeklő szavát a közelmúlt időkben is nem egyszer kegyelmesen meghallgatta, s ezek közül templomépítési célokra a segesvárinak 200, a fejrédinek 100, a piskiinek 150, a kisiklódinak 100 frtot magánpénztárából a legkegyelmesebben juttatott. Felsőleges neve legyen áldott.

Hálásan ismerem el, hogy az egyházkerületünk célzatai valóításában nagy erővel, s kitüntető jóakarattal segíti egyetemes egyházunk is. A létrejött unió egyházi életünk talajában mind mélyebb gyökeret ver, mind dusabb lombokat hajt, s áldásosabb gyümölcsöket terem. Az unió első éveiben némi nehézségekbe ütközött az egyes egyházkerületeknek addigi teljes önállóságának, s egymástól való függetlenségének, részben feláldozása árán, előnyeiknek a közös cél érdekében, részben feláldozásuk árán beleilleszkedni egy egyetemes jellegű s döntő határozatok hozatalára jogosult konventi alkotmány keretébe. A tapasztalat, azonban, meggyőzte a kerületeket, s ha nincs is jogom, a többiek nevében szólani, a mienket feltétlenül meggyőzte arról, hogy az áldozat s a nyereség

mérlege az utóbbi javára tulnyomó súlylyal billen, annyival is inkább, mert a szentesített egyházi törvények 9-ik §. értelmében, a mi egyházkerületünk „alkotmányos szervezete érintetlenül hagyatott, s a megszorítás csupán az egyetemes érdekű ügyek közös elintézésére vonatkozó. Különösen az unió folytán létrejött országos segélyalap intézményének élvezzük folyton fokozódó áldását, s ismételve kell hangsúlyoznom, hogy konventünk az erdélyi egyházkerület iránt, püspöki szolgálatba lépésem első évétől kezdve, mindig kitüntető jóakarattal viseltetett, s a f. évi márc. 21—28 napjain tartott konvent is, melynek tanácskozásaiban, képviselőtársaimmal együtt, kötelességszerűen részt vettem, jó akaratának újabb bizonyítékát adta. Érdekes adatul följegyzem, hogy 1884-től kezdve, midőn h. püspöki minőségemben először vettem részt a konventi ülésekben, egyházkerületünk mostanig 84,524 frt. segélyben részesült, melyből egyes egyházközsegek papjai 20,565 frtot, egyházközseink 47,409 frtot, szervezett körlelkészseink 14,250 frtot, s a gondjainkra bizott romániai miszsió 2,300 frtot. kaptak. Ez összegekből, mint állandó új alkotások biztosítására szolgáló évi 4050 frt s a romániai miszsió céljaira szolgáló 32 évi időtartamra 1000 frt. Az évi segélyt mérve is jelentékenyen emelkedett, míg 1884-ben össz. 11,080 frt. segélyt nyertünk, a f. évikonvent 16,339 frtot juttatott nekünk. Kötelességemnek tartom, e pontnál megjegyezni, s őszintén bevallom, hogy ha a kedvező mérvben nyert segélyösszeget lelkiismeretes gondal igyekeztünk is az intézmény célzatainak javára értekesíteni, de egyházközseink jelentékeny része, a mint a kezeim közt levő adatok szomoruan bizonyítják, nem tanusít áldozatra elég kész buzgalmat, a megállapított csekély járulékok beszolgáltatásában. Különösen a f. évben tartott konventen tünt föl nagyobb mérvben az aggasztó jelenség, s miután szigorú alkalmazásba vétetett az 1887-ki konvetnek 55. jk. szám alatt kelt azon végzése, mely szerint a hátrálékos közsegek egyáltalán segélyre nem számíthatnak, mindenik egyházkerületből, s aránylag legtöbb a mienkből feles számú kérvény, számszerint 68, egyszerűen visszaütasított. Kibővítettett a jelzett megszorító végzés a f. évben még annak megállapításával, hogy ezután azon lelkészeknek kérvényei is tárgyalás nélkül tétetnek felre, a kiknek egyházközségük igazolatlanul hátrálékos. Igazgató-Tanácsunk, mint jelentéséből kitűnik, a f. évben minden lehetőt elkövetett a haj orvoslására; az espereseket a legszigorubb eljárásra ismételten útasította, s miután ker. közgyűlésünknek 25—1883. sz. alatt kelt végzése az egyes papokkal szemben a járulékok felhajtására nézve a személyes felelősség elvét megállapította, a fegyelmi keresetek hosszú sora lett elrendelve. Közgyűlésünk folyamán kötelességemnek tartandom e nagy fontosságú, mert szükölködő egyes egyházközseinknek életérdekeit érintő kérdést esperes társaimmal beható tanácskozás tárgyává tenni, mert a szomorú tényállás, legújabb adataink szerint, az, hogy ha a hátrálékoknak, ha más-kint nem lehet, kivételes intézkedések útján is, beszol-

gáltatását f. évi dec. 1-ig nem eszközöljük, a konvent hozott határozatainak érvényesítése folytán, szűkölködő egyházközségeink, s papjaink nagy része nem csak elesik a segélytől, de egyszersmind egyházkerületünk méltatlannak bizonyul azon kitüntető jóakaratra, melyben a konvent részéről kezdettől fogva mindez ideig részesült. A fenyegető veszélyt növeli, s a gyors és szigorú eljárást követeli, s igazolja még egy más fontos körülmény is, melyet jelezni, kötelességemnek tartom.

A főtiszt. közgyűlés tagjai tudni fogják, hogy f. évi konventünk 85. sz. alatt kelt végzésével határozattá emelte azon indítványomat, mely szerint a közalap évi bevételeinek a tőkésítésre, a miszsiói célokra, a gyám- és nyugdíjintézetre és kezelési költségekre fordított összegek levonásával fenmaradó, s évi kiosztásra kerülő részéből, ez idő szerint 40%, a szűkölködő egyházközségek építkezési szükségéi fedezésére és egyes lelkészi javadalmak állandó följavítására fordíttassék, még pedig kamatjárulék címén az építkezésbe befektetett összegeknek másfél %-nyinak reintegrálása, s a lelkészi javadalmak állandó segélyalapjainak tökékezés útján létrehozása időtartamáig. Igazgató-Tanácsunk felhatalmazást fog kérni a főtiszt. közgyűléstől az erre vonatkozólag a konvent által megállapított, s a szűkölködő egyházközségek, s a lelkészek által betöltendő rovatos iveknek a megállapított határidőig a kerület nevében fölterjeszhetőse. A fenyegető veszély abban rejlik, hogy ha a kérelmezésre igényt tartható egyházközségek összes hátrálékai be nem szolgáltattnak, a jövő évi konvent által a szabályszerűen kérelmezők javára a megállapított 40% kamatjárulék címén 32 évre lekötetik, s így a most hátrálékos egyházközségek csak messzi jövőben, egy tán buzgóbb emberöltő korában fogják élvezhetni az állandó segélyezés áldásait. Egyházi főhatóságunk bizonyynyal mindent megtesz arra nézve, hogy a veszély be ne következék, s e tekintetben első sorban az esperesi kar erélyes támogatására feltétlenül számít. Mert konventünk e végzése által egy jobb korszak útját nyitotta meg. A segély áldásában a szűkölködők nemcsak pillanatnyi enyhülésüket fogják fölhalálhatni, hanem állandóan megtermékenyül azon egyházközségek élettalajára, melyeknek tentartása, s jóvendőjük biztosítása nemcsak önmaguknak, hanem egész egyházkerületünknek, sőt egész egyetemes egyházunknak, vallásos és nemzeties célzatok szempontjából, imminens érdeke.

Egyetemes egyházunk mellett, egyházkerületünk beléletében a valláserkölcsi érdekekkel egybeforrott, s azoktól, főleg a régi kicsiny Erdélyben elválhatatlan, faji érdekeink védelme szempontjából hatályos segítő társunkká lett az Erdélyrészi Magyar Közmívelődési Egylet is. Múlt évi jelentésem rendén örömmel konstatáltam vala azt, hogy a kerület és az egylet közt fenforgott elvi differenciák békés kiegyenlítést nyervén, a szövetség tényleg létrejött. Azóta az együttműködés, s erőegyesítés egyes kulturális és faji érdekek szempontjából veszélyezett vidékeken, s községekben tényleg folyamatba is indult és pedig növekvő mérvben, mert az egyesület a f. év tavaszán, anyagi ereje gyarapodta folytán, a segélyezésnek

új ciklusát kezdette meg, s mint az igazgató-tanácsi jelentésből kitűnik, kerületünk egyes részeinek javára újabb segélyezéseket folyósított, részint a szükséges tökékezés időtartamára, s így hosszabb időre, részint ideiglenes jelleggel. Az utóbbi időkben az egyesület eltérve egy korábbi határozatától, mely szerint segélyezésekre fordítható összes jövedelmeinek 50%-át a magyar egyházak útján értékesíti, erejének nagy részét önálló alkotások létrehozására fordítja, s a tevékenységnek újabb meg újabb köreit ölelte fel, s ezek miatt az egyházak útján való segélyezésre aránylag csekély összegeket juttat. Ez újabb irányt autonóm jogkörében állapítván meg, az kerületünk részéről sem kifogás, sem bíráló tárgyat nem képezheti, s a mi kedves kötelességünk csak az, hogy a mit nekünk ad, köszönettel fogadjuk, s az egyezségileg megállapított célokra fordítsuk.

Örömmel említem föl azt is, hogy a „Prot. irod. Társaság” nehéz akadályokkal vívódás után f. év márc. 24-én Budapesten megtartott népes közgyűlésén véglegesen szervezkedett s ez által áldásos munkálkodásának útja megnyílt. A szervezkedés napjáig 22 pártfogó, 133 alapító, 200 rendes és 170 pártoló, összesen 525 tag jelentkezett. A részben aláírt, részben befizetett alapítványi tőke már akkor meghaladta a 24,000 frtot, s biztosítva volt 3000 frt évi jövedelem. Azóta még feles számú újabb alapítványok tétettek, s a tagok létszáma jelentékenyen emelkedett. Programmszerű kiadványainak, s közrebocsátandó folyóiratának ügye némi fennakadást szenvedett a miatt, hogy az egyesület buzgó titkárát, s a kiadványok szerkesztőjét, Zsilinszky Mihályt, a koronás király bizodalma főispáni méltóság székebe hívta el. Értesülesem szerint, azonban, a társulat irodalmi működését közelebbről tényleg megkezdi, s belép sorompói közé azon küzdőternek, melyen a diadal fegyvere az igazság hódító erejétől, s a világosság fényétől telített toll.

Ezek után, legyen szabad átérnem működésének főbb vonalaiban feltüntetése.

A főtiszt. közgyűlés tagjai bölcsen tudják, hogy működésének, hivatalos állásomnál fogva, két főköre van, egyik az egyházkerület központi kormányzásának vezetése, a másik a szorosabb értelemben vett püspöki kötelességek teljesítése, a mint azokat az egyházi törvények 197, 208. §§. előírják. A mi működésének előbb jelzett körét illeti, arra nézve az Ig.-Tanács évi jelentése részletes adatokkal szolgál. Kitűnik azokból, hogy egyházkerületünk központi kormányzása folyton nagyobb mérvben mozgó, s bárha Ig.-Tanácsunk keretében a különböző szakok szerinti munkafelosztás rendszere most már teljesen keresztül van vevé, s a kormányzás különböző ágazataiban a szak-referensi intézmény életbe van léptetve, s így a kormányzás megszaporított s fokozott erővel végzi tisztét, teljességgel nem merem állítani, hogy a kormányzásban hiányok, s fogyatkozások ne forognának fön. A főtiszt. közgyűlés hivatott arra, hogy a tekintetben is rendelkező szavát hallassa. Részemről főgondnok-társaim, s az egyházkerületi egész tisztviselői

kar által általam hálásan elismert mérvben támogatva, tőlem telhető odaadással igyekeztem, s igyekszem folyton, hogy a központi kormányzás az emberi gyarlóságtól kitelhető mértékére a fejlettségnek fölemelkedjék.

A mi munkásságom második főkörét, a szorosabb értelemben vett püspöki kötelességek teljesítését illeti, tisztelnem tekintem, föltüntetni főbb vonalaiban ennek is képét. E tekintetben vezérelvem az ma is, a mi volt kezdettől fogva: nem elégedni meg a bürokratikus ügyintézással, hanem közvetlen és személyes akciókkal hatni az egyházas élet fölpezsdülésére és ébrentartására. E végett számos esetekben egyes esperes-társaim segítségével közvetlenül érintkezésbe léptem egyes egyházközségekkel, azokban a szükséges irányu befolyás érvényesítésére hivatott egyesekkel a fenforgó bajok orvoslása, az egyéni áldozatkészség fokozása, s általában az egyházközségi élet körében fölmerülő kérdések megoldása végett. Számbavettem a többek közt az egész egyházkerületben levő, s úgy felekezeti, mint faji érdekek szempontjából jelentős, de mostani helyzetökben, s önerejökre hagyatva szükséggel küzködő egyházközségeket, s papi állomásokat, s lehető kimerítő munkálatban föltüntettem azt, és pedig tekintettel a f. évi konventnek fentebb jelzett végzésére, sőt, azt már megelőzőleg, tervezetét annak, hogy a létező bajok orvoslása végett hol forog fenn egyházkerületünk különböző vidékein szüksége, s letősége egyes egyházközségek csoportosításának, paptanítói, s körlelkészi állomások szervezésének és hol kell multhatatlanul megnyitni a tökékezés útján való állandó segélyezésnek forrásait? E nagy terjedelmű munkálat kidolgozásában első sorban esperes-társaim voltak nagy segítségemre. E munkálat fog alapul szolgálni arra, hogy a jövő évi konvent az egyes kérdések konkrét megoldhatása végett, a megállapított módozatok mellett, az egyetemes egyház erejét javunkra érvényesítse. Igyekeztem, továbbá, tőlem telhető gonddal és személyes közbelépésekkel körlelkészi intézményünk fejlesztésére a lehető széles körben hatni. Ez idő szerint, kerületünkben a körlelkészségek száma már 23-ra emelkedett föl, s említett munkálatomban ezeken kívül 32 szervezése van tervbe véve. A múlt év óta 8 új körlelkészség lett szervezve és pedig: az illosvai, erzsébetvárosi, maros-ludasi, besztercei, dicsőszentmártoni és szinyei körlelkészségek, melyeknek állomásai be is vannak töltve. Szervezve van, s legközelebről betöltetik a detreheimi. Szervezés alatt áll a páncélcsehi. A főtiszt. közgyűlésnek múlt évi engedélye, a központban egy miszióügyi előadói állás szervezésére, az eredmény által teljesen igazolva lett. A szabályszerűen beérkezett, s az előadó által ritka ügybuzgalommal feldolgozott jelentésekből kitűnik az, hogy összes körlelkészeink nehéz tiszteket buzgón teljesítik, s a körlelkészségek területein az eddig nagy mérvben elhanyagolt egyházi élet áldozatkész buzgóság tüneteiben nyilatkozó. Az egyes körlelkészségek területén új templomok, iskolák, papilakok feles számmal tényleg már fölépültek, vagy azokra elékészületek vannak folyamatban. Az ig.-tanácsi jelentés részletesen feltünteti

e tekintetben a haladás mozzanatait, s én csak annak megemlítésére szoritkozom, hogy a múlt év óta részint a körlelkészségek területén, részint a kerület más egyházközségeiben egészen ujonnan épült, vagy nagyobb részben restauráltatott, vagy most épül 29 templom, 19 iskola, s több papilak. Igen sok helytt előkészület van folyamatban a jövő évi építkezésekre.

Egyes helyeken személyes kiszállásom szüksége is nem egyszer fölmerült, s ezek közül is a jelentősebbeket fölemlitem.

Múlt évi közgyűlésünk alig zárult be, deésaknai egyházközségünkben fenyegető jellegű aversionalis mozgalom indult meg. Közbelépésem folytán, a felizgult kedélyek lecsillapultak, s miután megtettem a kellő intézkedéseket, a mozgalom kis mérvű arányokra apadt le. Pár egyházközségi tag, a törvénytábla formák megtartása nélkül, az ottani róm. kath. plébánus által átvétetett, s én kénytelen valék, ez ügyben a vallás és közoktatásügyi miniszter urnál keresni orvoslást. A kérdés még végleges elintézését nem nyert, de miután az izgató egyházi tisztviselő állásától elmozdítottatott s onnan el is költözött, a felzavart béke helyre van állítva.

Ez év első hónapjában hasonló irányu, de sokkal nagyobb terjedelmű áramlat tört ki a széki egyházmegyében, Veresegyházán. Január 23-án az esperes kíséretében szállottam ki oda, s miután arról győződtem meg, hogy mivel az állami iskola onnan Kékesre helyeztetett át, s a tanköteleseknek oda átjárni nehéz, intézkedtem megszüntetett felekezeti iskolánk helyreállítására, s az oktatásnak azonnal folyamatba indítása végett s orvosolván másnemű egyházközségi sérelmeket is a vihar lecsendesült.

Augusztus hava elején a görgényi egyházmegye s folytatólag a csikmegyei körlelkészség területén tettem nagyobb körutat. Görgényi egyházmegyénkbe kiszállásom szüksége többféle ügyek elintézése miatt merült fel, melyek közül felemlitem a beresztelki egyházközség függő kérdéseit, továbbá szász-régeni, abafái, gy.-szent-miklósi templomépítések s a régóta vajudó ó-toplicai körlelkészség ügyeit. Ezekre nézve a hely színén megszerezvén magamnak a szükséges tájékozást, részint a hely színén tettem intézkedéseket, részint Ig. Tanácsunkhoz intéztem véleményes előterjesztéseket.

Ez év folytán fel kellett volna szentelnem 12 új templomot, de ezek közül személyesen csak négyet véggezhettem el, névszerint Szamosfalván, Petrozsényben, Segesvártt és Torda-Szent-Lászlón. Hálásan ismerem el, hogy mindenütt kitüntető szivességgel lettem fogadva, s lelkem édes örömmel teljesedett meg, midőn együtt örülhettem az isten népével, s tekintetem előtt egy szebb jövő hajnal-sugarai ragyogtak föl. A deési traktusban két új imaházat szentelt föl az esperes, mint személyesen, névszerint Ketseten és Giroilton. A többi fölszentelésre vár, s ha Isten megengedi, még ez év folytán elvégzem a ludasi díszes új templomnak, s a galgói imaháznak fölszentelését. Lélekemelő ünnepélyeknek valék

tanuja múlt év okt. 14-én, s f. év jun. 3-án a sz.-udvarhelyi és a nagyenyedi főiskolák új épületeinek fölszentelése alkalmával. Mindkét ünnepély nagy jelentőségű mozzanata vala a közelmultnak, s hogy azokban én is részt vehettem, legédesebb emlékeim közé sorozom. A nagyenyedi kollegium fölszentelésével egyidejűleg tanári értekezlet is tartatott, s én szerencsésnek vallom magamat, hogy a megállapított szabályzat értelmében, annak üléseiben elnökölhettem, s ez által is kifejezésre juthatott az anyaszentegyház és annak kollegiumai közti kapcsolat, az együvértartozás és elválhatlanság mély és üdvös igazsága,

Theol. akadémiánk meglátogatására a múlt évi közgyűlés óta két ízben szállottam ki és pedig múlt év dec. 10-én és f. év aug. végén, midőn a papi szigorlatokat vezettem. Az eredménynyel meg valék elégedve, bár most s még mélyen sajog a seb, melyet nemcsak azon akadémia, hanem az egész magyar protestáns tudományosság egyik kiváló bajnokának, s ékességének: Keresztes József tanárnak múlt év nov. 28-án bekövetkezett megrendítő kimúlása ütött azon intézet beléletén. Üresen maradt helyét az arra hivatottak buzgón igyekeztek betölteni, de a veszteség azért nagy, s ki tudja, miként pótolható?

Nem fárasztom tovább a főtiszt. közgyűlés figyelmét személyi munkálkodásom további vázolásával. Szolgáltam, a mennyire tőlem kitelt, de bizonyára sokkal kevesebbet, mint a mennyit anyaszentegyházunk érdeke megkívánt volna. Megemlítve még annyit, hogy múlt év okt. 1-től f. év okt. 1-ig szoros értelemben vett püspöki működésemebe vágó 1996 ügydarab érkezett be, 318-al több, mint az előző évi, s 15 híjján valamennyit elintéztem: áttérek egyes közérdekű adatok felsorolására.

Összevetve az ig. tanácsi előterjesztésének, s a püspöki jelentés mellékleteinek adatait, egyházi építkezésekre fordított kerekszámban 171,000 frt, 61,000 frttal több, mint az előző évben. Ez összegben a kolozs-kalotai egyh. megye (19,753 frt), a vajdahunyadi (28,685 frt), a küllői (25,273 frt), a n.-enyedi (15,234 frt), a sz.-szőlőnoki (16,218 frt), s a görgényi (13,133 frt), egyházmegyék szerepelnek legnagyobb összegekkel. A püspöki vizsgálat alatti egyh. községek közül a deési (6,135) és a m.-vásárhelyi (7,509 frt).

A tett alapítványok és önkénytes adományok összege 27,000 frt. Az áldozók fénylő soraiból kiemelkednek: nmlt. gr. Teleki Arvéd 5,000 frt. gr. Bánffy Miklós (a boncikai papi állomás javára 500 frt), báró Kemény Domokos (a detrehemi körl. számára templomhely és parokhiális telek), br. Radák Ádám (a kutyfalvi, bényei és ozdi ékkl.-áknak fekvőség) Dániel Gábor udv. megyei főispán. (a sz.-udvarhelyi koll. zenekara javára 148 frt), Horváth Paula (6,540 frt), Véghelyi Dezső alispán Veszprém megye nevében (500 frt), Nagy Józsefné, sz. Dózsa Katalin (600 frt), Borbély Károlina a kolozsvári koll.-nak (6000 frt), néhai Veres József, szovátai birtokos, azon egyházközségnek hagyta épületes telkét imaházul és lévita-tanítói la-

kul, továbbá gyógyfürdőjét felerészben. Barabás Józsefne szül. Istvánffy Mária (112 frt 43 kr. értékű regalejogát a m.-n.-csáni tanítói állomás javára), Seps-Szent-György város. a Mikó koll.-ban ösztöndíjra (1000 frt), Z. Knöpfler Elek m. kereszturi templomépítésre (1000 frt), Kovásznai Vajna Károlyné. született Csulak Erzsébet a vajna-falvi l. egy. községnek néhány holdnyi fekvőség és ingatlanai ötödét. Özv. Csiki Ferenéné, szül. Korbuly Ilona (róm. kath. nő) a galambodi ref. iskolába járó tanulók segélyezésére (200 frt.) Szegedi Miklós körösbányai pap (300 frt), Keresztes Lajos M.-Ludason (300 forintos harang). Özv. Ugron Jánosné, br. Györfi Ágnes (300 frt értékű erdő). Horn Dávid (500 frt), stb.

Szorgalmi jövedelem címén befolyt a múlt évben 19.254 frt; 6971 frttal több, mint az előző évben, a mi örvendetes emelkedés. Perselypénz címén adakoztak 2,285 frt 29¹/₂ krt. Itt is az emelkedés 200 frtnál több. Részletes egybeszámítása törtévéen a kepeváltási, valamint a bor és magtári alapoknak, az eredmény az, hogy a kepeváltási alapok összértéke 680,924 frt; a bor- és magtáraké 135,968 frt 78 kr, az egyházi épületek biztosított értéke 1.274,250 frt. 30 kr.

Népingási adataink a következők 1888-ban az összes születettek száma 14,705, s így 172-vel több, mint az előző évben. A halottak száma 10,225; az előző évinél kevesebb 677-el. A lélekszám gyarapodás 4480. Házaszágra lépett 3616 pár 262-vel több, mint 1887ben. vallás-változtatás folytán nyertünk 283, veszítettünk 145 lelket, tehát nyertünk 138 lelket.

A népiskolai viszonyokat illetőleg a következő adatok feltüntetésére szoritkozom tanköteles volt a múlt évben 53,567, ebből tanult 41,287, vagyis a tankötelesek 77.07 %-a, felekezeti iskolák száma 446.

Egyházmegyei tisztviselői karukban jelentékeny mérvű személyi változások történtek. Kolozs-kalotai egyházmegyénknak érdemekben megöszült esperese, papi karunknak köztisztelettől és szeretettől környezett agg Nesztora: Szakács István, ki már pár évvel ezelőtt papi szolgálatának 50 éves jubileumát isten kegyelméből megünnepelheté, esperesi hivataláról önkénynt lemondott, s miután a megürült jelöltséget az egyházmegye buzgó főjegyzője, Ignác Károly, b. hunyadi pap nem fogadta el, sőt a főjegyzői tollat is letette, a megürült helyekre szabályszerű választás utján a közbizalom Deési Gyula, gyalui, s Biró András daroc-bogártelki pap afiait hívta el. Tisztviselői szolgálatától visszalépetteket megilleti az elismerés, s a nyomukba lépett új erőket méltán megilleti a legjobb kívánság, s a jogosult remény. Görgényi egyházmegyénknak buzgó esperese, a szolgálatátalben mind végig lankadatlan Benkő János, az őt ért súlyos családi csapások terhe alatt összeroskadva, sirba hanyatlott. Elhunytában nemcsak azon egyházmegye, de egész egyházkerületünk is, melynek bizodalma halántékait az egyh. kerületi közügyigazgatói tisztnek külsőleg nem, de bensőleg ragyogó fényével köríté, legkedvesebb embereinek, s leghűbb szolgálóinak egyikét siratja, s az anyaszent-

egyházzal együtt siratom én is. Áldozunk emlékezetének kegyelettel. Helyét az esperesi hivatalban, a legközelebről végrehajtott választás útján, Lénárt József, magyarói pap a fia foglalta el. A jövődö mutatja meg, hogy méltó utód lesz-e? Részemről a legjobbat remélem, s várom tőle.

Mindennél nagyobb veszteségünk azonban az, melynek fölemlítését jelentésem legvégére hagytam. Ma az isten házában, az egyházkerület gyászünnepején, hálás kegyelettel, s mindnyájunk szíven átnyíllalott fájdalommal újítok föl lelkünkben emlékezetét annak a megdicsőült ferfiúnak, kinek hamvait innen távol, az ajnácskői százas tölgy árnyában, a mult év ok 26-án helyeztük el örök, de nagyon kora nyugalomra. Remegő szívvél bár, de úgy érzem, hogy itt is, nekem is szólanom fölöle, bár nagyon szomorú, de nem mellőzhető tisztém. Mit birt, s vesztett br. Kemény Gáborban a magyar haza, tudomány, az irodalom, a nemzeti közélet, azt fénylő betűkkel föl fogja jegyezni a történetírő. E helyen szívemre egyfelől felemelő, s éppen azért, másfelől annak fájó érzete nehezül, hogy benne szellemének világosságában, vezérlő bölcsességének, s tapintatának ritka mértékében, ősei hitéhez odaadó ragaszkodásában, s nemesen emberi lelkületében, erdélyi reformált anyaszentegyházunk legkiválóbb vezéreinek, s legnagyobb erősségeinek egyikét birta, s vesztette el legméltóbb utódát annak a ferfiúnak, kinek családi nevét viseli, s ki mint előde, egy fél-századon át vala bölcsességgel, s hűséggel megáldott vezér. Az ő főgondnoki szolgálattétele nem ily hosszú időre, csak 16 évre terjedett ki, de az is elég hosszú idő volt arra, hogy nevét, emléket anyaszentegyházunk történetében megörökítse. Elnémul ajkamon a szó, mert benne én is leghatalmasabb pártfogómat, s leghűbb jóakarómat tiszteltem, szerettem, s bár fáj, de mégis jól esett nekem, hogy püspök-társammal, testvéremmel együtt, hála tartozásunkat, bár parányi mérvben, ravatala fölött, leróhattuk. Emlékét áldom, s dicsőítem.

Jelentésemet ezzel be is fejezem. Bocsássa meg a főtiszt. közgyűlés, ha türelmével visszaéltem, s kérem, hogy sokszor tapasztalt elnéző jó indulatában engem továbbra is megtartani méltóztassék.

Az erdélyi egyházkerület közgyűlése.

(Folytatás.)

Elnök: Tisztelettel kérem, méltóztassanak intézkedni az iránt, hogy a közügyigazgató esküjét letegye.

Közügyigazgató, Nagy László, szilágy-szolnoki esperes leteszi az esküt.

Elnök: A közügyig. hivatalába is beiktatandó, illetőleg az előde által kezelt pénztárt és ügyiratokat át kell vennie. Méltóztassanak ennek eszközzésére Sándor János, Henter Pál, Deák József, Bodor Antal urakból egy bizottságot küldeni.

Elfogadtatik.

Elnök: Tárgyalás alá vétetik a 21-es bizottság javaslata a theol. akadémia ügyében. Tisztelettel kérem az Ig-Tanács által megbízott előadót, sziveskedjék a különben már

idején kinyomatott s közkézben forgó javaslatot, melyet az Ig.-Tanács magáévé tett, előadni.

A 21-es bizottság jelentésének felolvasása felesleges, de szükséges felolvasni mindazt, mi közkézben nem forog, tehát mindazt, a mi nyomtatásban nincs kiosztva.

Dr. Szász Béla felolvassa Kovács Ödön dr. külön véleményét, s a 21-es bizottság határozati javaslatát.

Szász Béla: Az Ig.-Tanács a 21-es bizottság ezen határozati javaslatát a 1889. szept. 20-án tartott ülésében magáévé tette, azon módosítással, hogy egyfelől a jelzett államségély felemelése iránti eljárásra felkérendő bizottságot illetőleg proponálja, hogy az minden felekezetünkhöz tartozó országgyűlési képviselő felkért részvételével egészítették ki, másfelől kipótolta az előadói munkálatot dr. Imre Sándor, nyugalmazott egy. nyilv. rend. tanár urnak egy még 1871-ben kelt s erdélyi ref. felekezeti tanárképzésünkre vonatkozó beces dolgozatával.

Általános érdeklődés között szólal fel Zeyk József, ki a következő, főbb vonásaiban közölt beszédet mondotta:

Ő is át van hatva s maga is érzi fontosságát és cél-szerűségét és szükségét sok tekintetben annak, hogy a theol. akadémia eddigi keretéből kivéve, Kolozsvártt, a tud. egyetemmel kapcsolatban állíttassék fel. De még sem teheti, hogy hátrányait is ne lássa. Nem teheti, hogy ugyan akkor erkölcsi tekintetben ne nyilatkoztassa ki, hogy egy kisebb. családiasabb, polgáriasabb körben, N.-Enyeden theologusaink nevelését talán célszerűbbnek gondolja.

Látjuk, hogy Angliában, nem rég, a napokban történt, nagyobb városból falura vitték ki a theológiát. Az indok volt, hogy a város erkölcstelen, világias mulatságaitól elvonják a theologusokat, hogy ott falun inkább erkölcsi kifejlődésre használják fel idejüket.

De ezen előny mellett is, nagy fontosságúnak tartja sok tekintetben, hogy papjaink Kolozsvártt, mintegy felekezetünk melegágyában, a tud. egyetem székhelyén, felekezeti tanárképezdével kapcsolatban, főtiszt. püspökeink felügyelete alatt és közvetlen gondozása mellett neveltessenek, de ezen előnyt ellensúlyozza az a hátrány, mely a kérdés anyagi, pénzügyi oldalából származik.

Kénytelen nyilatkoztatni, hogy az egyházkerületi theologiai akadémia költségeinek valóságos fedezete nem felel meg a 21-es bizottság illusorius tételeinek.

Az egyházkerületi közgyűlés legnagyobb gondossággal köteles ovakodni, nehogy elragadtatva magát, törvényes, jogos alkalmazási helyeikről nem megengedett időben vonja el az alapítványokat.

Egyházi közjogunk „eminens dominium“ joggal ruházza fel az egyházkerületi közgyűlést, de nem jogosítja fel arra, hogy egyik egyháztól, egyik intézettől elvonja a jövedelmeket s más egyház, intézet céljaira használja fel

Igaz, hogy vannak megemlitve közjogunkban kivételek; vannak akkor, mikor valamelyik egyház, vagy intézet pusztulástól lenne megóvándó s a másik egyház, vagy intézet meghatározott rendeltetése céljaira szükséges kiadásokon felül rendelkezik jövedelmekkel. Már pedig jelen esetben az „eminens dominium“ esete nem forog fenn. Először azért, mert

nem egy romba dőlni készülő intézet felsegítéséről van szó, hanem ezen jövedelmek minden esetre, ha üdvös is, de egészen új intézet felállítására lennének fordítandók. Másodszor azért, mert a javaslat a Bethlen-főtanoda jövedelméből javasol évi 8500 frtot addig, míg az egyházkerület más úton és módon ezt fedezni képes lesz s az „eminens dominium“ másik föltételét megtámadja az, hogy a Bethlen-főtanoda ezen összeget saját céljainak feláldozása nélkül adni képtelen.

A 21-es bizottság javaslatának egy helyén azt mondja, hogy a kezelési és egyéb költségek hányadát is tekintetbe véve, a theol. akadémia elhozatala esetén 21 ezer forint lenne a kiadásokból megkimélhető. Itt a 21-es bizottság óriási tévedésben van. Mert nem 21,000 frt az, a mi a theol. akad. elhozatala esetén Enyed rendelkezésére felszabadul. A theol. akad. költségeit és pedig minden kiadást felszámítva s a jelenlegieknél még magasabbra véve 11,000 frtnál többre nem megy. A többi ezer frt. mind olyan kiadás, mely a theol. átjövelele esetében egy krajcárral sem fog apadni.

Tehát, az akadémia átjövelele évi 11,000 frttal apasztaná a Bethlen-főtanoda kiadását.

Továbbá azt hiszi, hogy ha a theologiai akadémia Kolozsvártt felállítatik, minden esetre N.-Enyednek tetemes hozzájárulása lesz nyugdíjakra.

Figyelmet érdemel az is, hogy a regálé-jövedelmek megváltásával az enyedi főiskola eddig 8—900 bis 1000 frt pluszal berekesztett budgetét, ugyanannyi minuszsal zárná be. Már ez magában legkevesebb 5000 frtot tesz. Megmarad a 11 ezer frból 6 ezer. Hol marad 8500 frt. a theol. akad. céljaira a Bethlen-tanoda céljaira fordított jövedelmen felül?

Az „eminens dominium“ gyakorlása ezen körülmények közt nem lehetséges. Ennél fogva, ragaszkodva a nagy alapító szent hagyományának tiszteletéhez, ha nem is helyhez kötött, de mint egységes egészzé alkotottnak szétbontását nem tartja helyesnek s ennél fogva a 21-es bizottság javaslatát elfogadni nem tudja, ezért határozati javaslatot terjeszt elő, melynek értelmében a gyűlés az Ig.-Tanács javaslatát mellőzve, napirendre tér felette.

Dr. Kolozsvári Sándor: Méltóztassanak megengedni, hogy csak pár szóval kisértsem meg, indokolni azt a véleményemet, mely nem egyezik meg a Zeyk József főgondnok ur, most benyújtott határozati javaslatával; miután, véleményem szerint, a fenforgó kérdés nem Nagy-Enyednek, nem a nagyenyedi kollegiumnak, hanem a mi erdélyi ev. ref. anyaszentegyházunk jövőjének kérdése. (Igaz! Ugy van!)

Már huszonkét év óta állok egyházamnak szolgálatában. Ezen hosszú idő alatt még gondolatomban sem volt s azon testületben, melyben mint szerény munkás működtem, nem volt egyetlen egy ember, kinek még csak gondolatában is lett volna, hogy a nagy alapítóknak az alapításkor kifejezett intencióját legtávolabbról is megtámadni akarja.

Az a kérdés, a mint azt ezen gyűlésterem falain kívül hangoztatják, sajtó útján úgy, mint közbeszédben, hogy vajjon igaz-e az, a mint a zárt ülésben tárgyalt ügynek keretében is hallottuk, az a nagynevű és mindnyájunk tiszteletét bíró egyén is ilyen, saját meggyőződésemet mondom, alaptalanul

vádol, vagy ha nem, alaptalan aggodalmakat táplál; igaz-e az, hogy az Ig.-Tanács, s megelőzőleg a 21-es bizottság, vagy általában azok, kik a fenforgó kérdéstről más véleményben vannak, egy alapítványt akarnak megtámadni?

Méltóztatnak tudni, hogy ki tette azt az alapítványt; azt is, hogy mikor keletkezett.

Ez nem helyhez, hanem célhoz kötött alapítvány. A hely, melyen az oda alapított vagyon, mint eszköz által a cél, az erdélyi kálvinista orthodoxa religió céljainak megvalósítása megkíséreltetett, Alba Julia. Azt is tudjuk a történelemből, hogy mikor Rákócy lengyel koronát ment keresni, ezt megboszulandó, a török feldulta Alba Juliát s ezért az iskolát el kellett onnan hozni.

Ezt a nagy alapítványt akár Gyula-Fehérvártt, akár, meggyőződésem szerint, más helyen céljától elvonni nem lehet s szentségtelen volna a kéz, mely elvonná.

De más a helyhez kötött alapítványok természete. Enyednek, M.-Vásárhelynek, Kolozsvárnak, szóval, minden kollegiumnak van ilyen alapítványa. És ezeket épp úgy nem lehet elvonni alapítási helyeikről, mint éppen az egyes egyházak vagyonát. De azt tagadom, hogy az egyetemes egyház rendelkezése alatt álló célhoz kötött alapítvánnyal, mely csak eszközéül szolgál e célnak, az egyetemes egyház ne rendelkezhetnék. (Igaz!)

Az enyedi, maros-vásárhelyi, kolozsvári kollegiumok, mind az egyetemes egyház testét képezik. Az egészet domináló hatalom dominálja a részeket.

Erős meggyőződésem, hogy azoknak az egyeseknek, azoknak a bizonyos autonomiával bíró iskoláknak, egyházközségeknek az egyetemes egyház a tulajdonosa, mint Dózsa kifejezte, felettök „eminens dominium“-a van, a mi ugyan nem helyes, mert ilyen nem létezik; de a tulajdonjog korlátozva van az egyes testületeknek birtoklási és használati joga által. Áll ez minden kollegium, minden eklézsia vagyonára nézve, mely mig fennáll, mig desolálttá nem lesz, addig hozzá nem nyulhat senki; hanem, oly vagyonhoz, mely nem helyhez, hanem célhoz van kötve, s ez a cél az egyetemes egyházé s azt másképp megvalósítani nem lehet, az egyetemes egyház bizonyos tekintetben hozzá nyulhat.

Más kérdés az, hogy célszerűségi szempontból eljött-e az ideje annak, hogy ily, mégis rendkívüli eljárást kövessen az egyetemes egyház? Én azt mondom, hogy el, és bűn az, hogy hamarabb nem tette. Én ezt az erd. ev. ref. egyház jövője kérdésének tekintem.

Fontos kérdése az erd. ev. ref. egyháznak a papképzés magasabb irányba terelése és akkor igazolva van, hogy egy ily célhoz kötött alapítványnak nélkülözhető részét, nem mondom, hogy 8,500 frtot, az egyet. egyház ennek az egyetemes célnak megvalósítására használjon fel. Nem kötöm magamat számban kifejezett összeghez, hanem elvi állásponton állva, mondom, hogy az egyetemes egyház, ha az egyház jövőjének érdekében elkerülhetetlennek találja, az ily célhoz kötött alapítvány egy nélkülözhető részéhez hozzányulhat.

Arra az ellenvetésre, hogy a Bethlen-alapítvány szerves egészet képez, azt mondom, hogy szerves egységet képez a theol. akad., vagy a gimnázium, vagy a tanítóképezde, vagy

az elemi iskola. De azt nem tudom, hogy minő szervei összefüggés van e különböző célu és hivatásu szervek közt. Én ezen szervei egységet nemcsak nem látom, hanem tudom, hogy nincs s nem is volt. Én e tekintetben nem látok akadályt. De bizonyos ellentmondást a határozati javaslat indokolásában igenis látok. Azt, hogy a mélyen tisztelt főgondnok ur, igen élesen hangsúlyozta, hogy a nagyenyedi Bethlen-kollégiumnak feltétlen fejlesztésen kell átmenni, hogy hivatásának megfelelőhessen, ha áll, hogy annak e gimnáziumnak erősítésre van szüksége, a midőn parallel-osztály felállítása forog fenn, midőn négy theologust kellett alkalmazni.

Nem tudom, hogyan lehet ennek konsekvenciája az, hogy tartsuk Enyeden a theol. akadémiát, ha az egyház érdekében célszerűbb is az, hogy Kolozsvárt állítsuk fel, hol az állam segítségét is igénybe vehetjük, míg ellenben Enyed városának kell elvállalni azt a nagy áldozatot, hogy az 5-ik tanszéket felállítsa. Ezzel nem erősítettük a gimnáziumot, hanem eltűrtük azt az állapotot, hogy a theol. akad. súlya alatt a gimnázium összeroskadjon!

Éppen a gimnáziumnak megerősíthetése céljából is szükségesnek látom a theol. akadémia Kolozsvárt leendő felállítását, ma, holnap, vagy bármikor, mikor sikerül a fentartására szükséges összeg beszerzése, mely esetben a Bethlen-alapítványból is csak annyi vétetnék igénybe, mennyi a gimnázium színvonalra emelése után fenmarad ezen célra. S főleg mint a jövő kérdését elvileg kimondatni óhajtom, hogy az egyházkerületnek ez törekvése, ezt létesíteni óhajtja; mert azt, hogy a Bethlen-alapítványt némi részben ideiglenesen igénybe vegyük: az alapító intencióival összetűzőnek nem tartom.

Az élénk éljenzéssel fogadott s a kérdést jogi szempontból teljesen megvilágító beszéd után a tárgyalás folytatása delutánra halasztatik.

Okt. 7. délután.

Elnök a gyűlést megnyitván, felhívja szólásra Bod Károlyt, ki hosszabb indokolás után, közvetítő indítványt terjeszt be.

Majd felszólalt Jancsó Lajos és hosszabb beszédben kelt védelmére a Zeyk-féle határozati javaslatnak.

Egészen jó benyomást keltett Zeyk Dániel higgadt beszéde, melynek főbb részei a következők:

A Kolozsvári Sándor, igazg.-tanácsos ur délelőtt tartott beszédével szemben azon helyzetben vagyok, hogy a bevezetésével teljesen egyetértek.

Azt mondta az ig.-tanácsos ur, hogy a kérdés az erd. kálvinizmus kérdése.

Valóban, ez a kérdés sokkal nagyobb horderejű, sem hogy Enyed kérdésének lehetne tekinteni; éppen annyira enyedi kérdés, mint kolozsvári.

Mikor Kolozsvári ig.-tanácsos urnak ezen szavaival egyetértek, sajnálom, hogy konsekvenciával egyáltalában egyet nem érthetek.

Az ig.-tanácsos ur oda konkludál, hogy a kálvinista alapítványok részben helyhez, részben célhoz kötöttek. Én e distinkciót megtenni nem tudom. Az alapítvány nem volna alapítvány, ha a hely volna a fő és nem a cél. Lehet, hogy

egyik-másik alapító-levélben tüzetesebben meg van jelölve a hely, hol az alapítvány használandó. Lehet, hogy különösen a régebbi alapító-levelekben, mikor a pleonasmust inkább szerették, mint ma, ilyen forma pleonasztikus kitételek mentek bele: „az erdélyi kálvinizmus felvirágzására, az erdélyi ev. ref. egyház dicsőségére alapított ide, vagy oda“, de mégis az alapítvány célja emelkedik feltétlenül érvényre.

Beszédének ezen részével s annak végszávaival egyet nem érthetek.

Az ig. tanácsos ur felvetette a kérdést, hogy eljött-e annak ideje, hogy a theol. akadémia Kolozsvárra hozassék s kijelentette, hogy eljött, itt az utolsó pillanat, intézkedni kell a dologban. Valóban, ez a kijelentés nagyon meglepett. Miért érkezett volna el az idő éppen most? Ezt csak azon esetben fogadhatnám el, ha az Enyeden eddig folytatott papnevelés teljesen céltévesztett volna; ha az Enyedről kikerült papok teljesen használhatatlanok volnának. Én sok tiszteletes papot ismerek s nem tagadom, olyat is, ki nem áll hivatásának magaslatán. De ez oly nagy számú testületben, mint a ref. lelkészi kar, el nem kerülhető. Vannak, igaz, olyan papok is, a kik nem mérhetőek azzal a mértékkel, a melylyel én a ref. lelkészt mérni szeretném. De nem talkilkoztam olyan lelkészszel, a kinek hibája az volna, hogy papi képzettsége nem elegendő; nem találkoztam olyannal, a kinek hibája az volna, hogy nem elég magyar! Ezt a két szempontot tudja megadni az iskola, s az egyéni hibák aztán épp úgy fognak érvényesülni a kolozsvári nevelésben, vagy talán még inkább, mint az enyediben.

Nem foglalkozom e témával bővebben, mert nagyon messze vinnének dedukcióim s meg vagyok győződve, hogy vannak mások, kik a jogi oldal megvilágosítására hivatottabbak, mint én.

Hogy Enyednek nemzeti miszsiója van, bővebben indokolni, felesleges. Igen sokszor megmutatta Enyed az egész ország előtt pusztulásaival, szenvedéseivel és aktív cselekedeteivel is, hogy neki azon a helyen lennie kell, s hogy ott olyan miszsiót teljesít, mely a magyar nemzet miszsiójával összeesik. És most azt kérdelem: hogy helyes-e, méltányos-e, jogos-e az, hogy mikor országszerte szervezettek a kulturegyletek, egy kultur-pontot, melyről a magyar kultúra kiterjed, meggyengítsünk? Helyes-e, jogos-e, Enyed intelligenciáját 5 professzorral s 71 tanulóval kevesbiteni?

Kolozsvárra hozva, ezek elvesznek, mint csepp a tengerben, míg Enyednek feltétlenül szüksége van rájuk, mert miszsióját csak úgy teljesítheti.

Kolozsvári Sándor ur azt is mondta beszéde folyamán, hogy a theol. akad.-át azért is át kell helyezni, mert itt a nevelési momentumok inkább érvényesülnek. Erre nézve én azt hiszem, hogy a theologia olyan természetű tudomány, melyet épügy lehet tanítani Enyeden, vagy más helyen, mint Kolozsvárt. Nagyon jól tudom, hogy ha a theologusokat Kolozsvárt neveljük, lenni fog köztük egykettő, kik a tudományegyetem szomszédságában más irányú képzettséget is szereznek. De nagyon kétlem, hogy ezek képzettségüket majd el fogják pazarolni egy 300 firtos eklézsiában. Én azt hiszem, ha most el is döntenék ez a kérdés olyképp, hogy a theol. akadémia

Folytatás az 1/2 iv mellékleten.

Kolozsvárra hozassék, 10—12 év alatt megint akuttá válik az a kérdés, hogy hol lehet a theologusokat jobban nevelni, mert ezen idő alatt ki fog tűnni az, hogy a létező anyagi eszközök nem elégségesek arra, hogy velök a kor kívánalmának megfelelő intézetet fen tudjuk tartani.

A költségvetést, a mely előnkbe van terjesztve, legalább is optimistikusnak tartom, egy részben. Először is, mint reményt, kifejez 6,000 frt újabb államsegélyt. Ez megtörténhetik, de pozitívumnak előre felvenni, nem lehet. Azután felvételik a nagyenyedi kollegium feleslegéből 8,500 frt. Hiszen az enyedi kollegiumnak nincs is feleslege! S ha volna is, 10—12 év múlva már nem lesz, mert a kor halad s az intézményeket fejleszteni kell. Akkor honnan vesszük ezt az összeget? A felelet könnyű egyházi adóból! Én azt hiszem, hogy hazánk mai gazdasági viszonyai közt igen veszélyes kísérlet volna egyházi adókat hozni be, s a kalvinista hiveket arra a tudatra ébreszteni, hogy ők több adót fizetnek, csak azért, mert kálvinisták, mint pl. a katolikus szomszédok.

Ezek miatt járulok Zeyk József határozati javaslatához.

Zeyk Dániel beszéde után bejelentetnek a gyűlés előtt megejtett választások eredményei. Ezek szerint, az egyetemes tanügyi bizottság rendes tagjaivá Gáspár János, Parádi Kálmán, Dózsa Dénes és Nagy Lajos; póttagjaivá Szakács Mózes és Bihari Sándor; — a szilágy-szolnoki egyházmegye főgondnokává br. Wesselényi Miklós, algondnokává id. Dull László és id. Böllni Sándor választattak meg.

Majd gr. Bethlen Bálint szólalt fel s kemény szavakkal szólott Zeyk József javaslata mellett.

Elnök e beszéd végeztével más napra akarta halasztani a tárgyalást, de Bartha Miklós felszólalására a gyűlés tovább folytattatik és szót emel:

Szász Domokos, püspök. Beszédét, melynek egész terjedelmében való közlését mai számunkban kezdjük meg, többször szakítá félbe a tetszés vihara; magok az ellenpártiak vezérei is tisztelettel s illedelmes csendben hallgatták. Beszéde így hangzott:

Mélt. elnök úr, ft. egyhker. közgyűlés!

Az elnökletem alatt kiküldött 21-es bizottság a legsúlyosabb vádaktól terhelten, anyaszentegyházam legfőbb törvényhozó gyűlésének színe előtt, mondhatnám, a vádlottak padján ül.

Kötelességemnek tartom, ennél fogva, mert abban a meggyőződésben vagyok, hogy mindazon vádak, melyekkel az elnökletem alatti bizottság sujtatik, a szó teljes értelmében minden alapot nélkülöznek; kötelességemnek tartom, egyfelől, mint azon bizottság elnöke, másfelől, mint ez idő szerint, az erdélyi reformált anyaszentegyháznak püspöke, szavamatt felemleni.

Mindenek előtt köszönöm az előttem szólott gr. Bethlen Bálint úrnak, hogy nekem és a 21-es bizottságnak a nagyenyedi Bethlen-tanoda iránti kegyeletes kötelességek tekintetében, a nagy alapító iránti tisztelet kérdésében, az ő akaratának kötelező volta iránti kötelességünkben nekem és nekünk leckét adni kegyeskedett. Ki kell jelentenem, hogy e leckét nem fogadom el. Én, t. közgyűlés, több mint 30 év óta szolgállok nagyon parányi erőm mértéke szerint anya-

szentegyházunknak és felhivom a nyilvánosság színe előtt mindazokat, a kik az én igénytelen szolgálattételeimet becses figyelmökre méltatni kegyeskedtek, mutassanak nekem, összes közszolgálataim történetéből egyetlen-egy példát arra, hogy én akár szóval, akár tettel, akár tollal, nagy alapítóknak, fundatoroknak, kik lerakták anyaszentegyházunknak fundamentumait; de nemcsak azoknak, hanem azoknak is, a kik nem többel, csak egy fillérrel is járultak szent oltáraihoz annak az anyaszentegyháznak, melynek én papja vagyok, idézzenek egy példát, hogy én azoknak célzatai, szándékai, fenséges akaratnyilvánításai ellen valaha csak egy szót is emeltem, valaha egy betűt leirtam, egy cselekedetet végrehajtottam volna.

A ki idézni tud egyet, az előtt meghajlok; hiszen, én is gyöngé, gyarló ember vagyok, s megvallom, hogy bünt cselekedtem; de Isten a tanum, s itt akárminő ítélet hozatik, nyugodt lelkiismerettel fogok megállani nemcsak az emberek ítélőszéke, hanem a mindenekf tudónak legfensőbb bírósa előtt is, hogy ilyen gyanunak, ilyen vádnak én hozám soha árnyéka sem férhetett. (Élénk, hosszas éljenzés.)

Én, az én anyaszentegyházamnak souverainitását, felséges hatalmát semmiféle kérdésben kétségbe nem vonom s ezt a testületet úgy tekintem, mint a maga nemében, jog- és hatáskörét tekintve, egyetlen-egy, melynek párja, a mennyire én tudom, az egész protestáns világban nincs, mely 300 éven keresztül e legfelségesebb, e legeminebb hatalmat mindig gyakorolta.

Tudok ugyan példákat a Mária-Theresia korából, midőn az anyaszentegyház kebelében és ezen kívül is emiensus jogok ellen szó emeltetett, de sem az előbbi, sem az utóbbi időből nem tudok.

Most indul meg az erdélyi ev. ref. anyaszentegyházban egy, nézetem szerint, veszedelmes áramlat, mely ellen nekem mindaddig, míg ez anyaszentegyháznak püspöke vagyok, felszólamlani és ha leszavazlatom, még akkor is szavamatt hallatni, kötelességemnek tartom.

Az erdélyi ev. ref. anyaszentegyháznak, megtart engem ebben Kovács Albert, ki a protestáns egyházjogot kidolgozta, alkotmánya szerint, szinte mondhatnám korlátatlan, de jelezni fogom a korlátokat is, egyházi törvényhozása, kormányzási és ítélő hatalmi joga van, hála azoknak, kik ennek a fejedelmi anyaszentegyháznak fundamentumait lerakták.

Törvényhozási joga, mondám legelől. Micsoda nagy és széles körű jog! Mig ahhoz, hogy a magyar parlamentnek egy elfogadott törv. javaslata törvénynyó legyen, keresztül kell hogy menjen a felső házon, meg kell, hogy nyerve a király sankcióját, míg arra, hogy a testvér superintendenciákban egyházi törvény hozassék, legfelsőbb engedelemmel össze kell hívni a zsinatot s a mit ez megállapít, abból annyi lesz érvényes, a mennyit az állami hatalom szankcionál: addig az erdélyi ref. anyaszentegyházban egészen másképp van a helyzet. Egyházi törvényhozás tekintetében csak egyetlen egy korlát van: az állam által hozott törvények. Legyenek azok akár vallási, akár közoktatási, akár bárminő oly irányu törvények, melyek érintik az anyaszentegyház beléletének kérdéseit, azoknak az állami törvényeknek határai közt az erdélyi ref. anyaszentegyház törvényhozási joga korlátatlan.

1881-ben Debrecenben összeült az egyházkertületek törvényhozó testülete, részt vett benne az erdélyi kálvinista egyház is, s az a praerogatívája, melyet századokkal ezelőtt szerzett magának, s melyet a Leopoldi-diploma az állami törvények közé igtatott: most is fen lett tartva.

És míg a debreceni törvények közül egyetlen egy sem vitethetett át az életbe, míg felsőbb állami helybehagyást nem nyert: addig azon egyházi törvények, melyeket az erd. ref. anyaszentegyház souverain testülete, az emlitem korlátok közt jónak látott megállapítani, vagy jónak lát ma, vagy holnap, azok az isteni szankcion kívül semmiféle szankcio alá nem terjeszthetők.

Főtiszt. közgyűlés!

Éz az eminens jog, a melynél fenségesebbnak birtokában nemcsak Magyarországon, hanem az egész földkerekségén egyetlen anyaszentegyház sem volt s nincs, ez az eminens jog, a melyért a mi apáinknak és őseinknek sok vére hullt el, ez egy szent örökség, melyet fen kell tartanunk és csodálkozom nagyon, hogy éppen a mi anyaszentegyházunk kebeléből indult ki az az áramlat, mely az én anyaszentegyházam legfőbb testületének ezt a 300 esztendősz eminens jogát az anyaszentegyház egyes részeinek javára konfiskálni akarja, mely azt állítja, hogy a részeknek vannak nagyobb s fenségesebb jogai, mint ez egésznek (Szónokot lelki felindulás fogja el, mely beszédében akadályozza, s kéri: hagyja abba beszédét).

Midőn anyaszentegyházam életérdekei forognak szóban, nem hagyhatom abba, s ha tudnám, hogy itt összeroskadok, akkor is elmondanám azt, a mit védelmére mondani tudok. (Lelkes éljenzés).

Mondják, hogy e körül sarkallik a szóban forgó egész ügy.

Bevallom őszintén, hogy szívemet, lelkemet nemcsak fájdalommal érinti ez, hanem ha élhetnék azon szavakkal, melyeket Krisztus urunk életének egy válságos pillanatában mondott: „szomorú az én lelkem mindhalálig“ ezeket a szavakat is ajkaimra venném, mikor látom, hogy, ugyan legjobb meggyőződésem szerint, nem célzatosan, mert gonosz, rossz célzatot s oly indulatokat, melyek egy ily fölséges vallás-erkölcsi testület méltóságához, sem tagjainak erkölcsi értékéhez nem illenek, távol legyen tőlem, hogy imputáljak bárkinek is, mikor látom, hogy ilyen áramlat keletkezik.

Gonosz indulatot senkinek sem tulajdonítok, de meg vagyok győződve, hogy itt egy nagyfontosságú kérdésben nagyfokú félreértések forognak fenn; olyan kérdésben, mely anyaszentegyházunk életkérdése. Előttem másod, harmad, tized rangú az enyedi theol. akadémia kérdése, ahhoz képest, a mi alapját képezi a mostani helyzetnek.

És inkább az egész theológiát, szívemhez forrott legszebb álmaimat, reményeim, terveimet mind feladnám, csak egyet lássak, azt, hogy nincs senki, a ki azt a felséges törvényhozói jogot, mely odáig megy, hogy a közgyűlés minden meglevő összes törvényeinket tárgyalás alá véve, mind megváltoztatja, a nélkül, hogy bármely hatalom érte kérdőre vonná, nincs senki, a ki két-ébe merné vonni

Hogy e jogot támadják meg s azt állítják, egyes paragrafusok betűibe való kapaszkodással védve, hogy az anyaszentegyháznak souverain testülete oly uton halad, melyre joga nincs, ez az, a mi fáj nekem, ez az, a mi szólni kény-

szert. És ezzel az áramlattal, ha el is tipor, szembe szállani, kötelességemül írja elő anyaszentegyházunk egész multja, az előttem élt ősök és megdicsőült nagy vezérlő férfiak, a kik az anyaszentegyház e jogai felett a multban örködték; és azon szentelt nyomok, melyeket ők nekem és nekünk hátrahagytak és melyben nekem és nekünk lépést haladni, kötelességünk, vagy ha haladni nem tudunk, akkor másoknak kell átadni eminens jogainknak megvédését, fentartását, sérthetetlen átadását az utódoknak. (Zajos helyeslés).

Méltóztassanak nekem megengedni, hogy most még csak egy és azt hiszem, hogy a fenforgó kérdésnek éppen a lényegéhez tartozó, mondhatnám, a szive közepéig érő kérdésben nyilatkozzam. Gr. Bethlen Bálint határozott szavakban adott hangot annak, nagy éljenzések között, hogy a 21-es bizottság javaslata s annak a bizottságnak elnöke, az anyaszentegyh. püspöke által az erd. ref. anyaszentegyházban, nem csak itt, hanem a haza többi részeiben is, sőt, mondhatnám, az összes protestáns világban a legfenségesebb, a legnagyobb és az utódok által mindig a legfeltétlenebb hódolattal és tisztelettel említendő férfinak világosan kifejezett célzatai ellen szándékoltatik merényletet elkövettetni. Ha sejteném, hogy ez szándékom volt, vagy ha valaki meg tudná nekem mutatni, hogy e szándék miben nyilatkozik: akkor egyszerűen elhallgatnék és azt mondanám, hogy igaza van. De hogy megmutassam, hogy ily szándék fen sem foroghatott, és felkérhessem anyaszentegyházamat, hogy püspökét. kormányzó főhatóságát ilyen vádakkal ne méltóztassanak illetni mindaddig, a míg erről pozitív adatokkal meggyőződést magoknak nem szereznek. Hogy erre a kérdésre válaszolhassak, igen röviden fogok szólni s nem hosszadalmas jogi fejtegetésekkel, én azokhoz nem értek, mert nem vagyok szakférfi; igen röviden, egy néhány szóban, de álláspontomat az alapítványok kérdésében kötelességemnek tartom jelezni. E tekintetben nem jogi fejtegetésekbe becsátkozom, csak egy pár konkrét példával szólok. Itt ül mellettem anyaszentegyházunknak ez idő szerint nemcsak a főkurátorok, hanem mondhatnám az összes vezérlő férfiak között legidősebb, általam mély tisztelettel körülvett főgondnok, br. Bánffy Miklós ő nagyméltósága, a ki közelebről eddigi kegyességét ujjakkal tetézvén, a bonchidai eklézsiának 500 pengő forintot adományozott a papi fizetés javítására és azt az erd. ref. anyaszentegyh. gondjaira bízta. Rögtön, kötelességszerűleg, az alapítványok könyvébe be lett vezetve és annak kamatja a nagyméltóságú gróf úr által kijelölt célra fordítottatik. Nincsen, nem lehet eset arra, hogy ezen kegyes alapítvány más célra, más helyt használtassék, csak az alapító beleegyezésével, esetleg az utódoknak akarata szerint. És azt mondom, egy eset mégis lehet, isten ne adja, de megtörténhetik a jövődöbe senki se tud belátni, bármily bölcsnek hiszi magát, hogy az a szent eklézsia, ha nem is természeti nagy rázkódások útján, de mai napság, midőn 10—20 krért, melyet az egyetemes egyház magas rendű céljaira a zsinati törvényhozás erejével kivet, oly dolgok történnek, melyekről jobb nem is szólni, mai napság megtörténhetik, — isten távolítsa el — hogy a bonchidai eklézsia a jövődö idők rendjén megszűnik. Akkor, ha századok mulva is ő Nagyméltóságának utódai élni fognak,

kötelessége lesz az anyaszentegyháznak, megkérdezni tőlük, nem lehetvén az alapítványt kitűzött céljára fordítani: beleegeztek-e abba, hogy a nagy őznek akarata' szerint ugyanazon összeg, nem itt, hanem más helyen hasonló célra fordíttassék? Történnek ma is, istennek hála, egyes nagy alapítványok, hiszen, nagy lelki örömmel jelentem évek óta s

jelent az Igazg. Tanács, hogy e tekintetben még teljességgel nem halt ki a szivekből a buzgóság s meghozzák áldozataikat. Csak nem rég a nagy Wesselényi-család egyik sarja kathedrát alapított a zilahi kollegiumban.

(Folytatása következik.)

T Á R C A .

A revideált ó-szövetség.

Olvasóink emlékezhetnek rá, hogy a közelebbi években az angol biblia-terjesztő társulat protektorátusa alatt a magyar biblia-fordítás érdekében egy életre való vállalat alakult volt nálunk, mely többszörös tárgyalások után, az ó-szövetség közönségesen használt Károli-féle szövegének revideálását tűzte ki feladatául. A magyar protestáns közönség örömmel üdvözölte volt e vállalatot, mint olyant, mely egy régóta mélyen érzett szükségén óhajtott segíteni. Beismerte, élénken érezte ugyanis, hogy a Károli fordítása bármily érdemes és kiváló munka volt légyen is a maga korában, többé távolról sem felel meg ama nyelv követelményeinek, melyen manapság gondolkozunk és beszélünk. De azt is tudjuk, hogy ez csak egyik gyöngesége e fordításnak; a másik és talán nagyobb hiánya az, hogy gyakran nem az eredeti maszórai szöveget, hanem a görög és latin fordításokat követi, a melyeket azután ismét nem reprodukál elég világosan. Tapasztaljuk, hogy igen sok helyen nem csak élvezhetetlen, de annyira homályos, sőt érthetetlen, hogy annak, ki nincsen az eredeti, vagy azt hitebben visszaadó valamelyik modern nyelv birtokában, teljes lehetetlen. a bibliai írók gondolataival alaposan megismerkedni. És e körülményeknek igen hátrányos befolyása van ugy a hitélet fejlődésére általán, mint a magyar protestantizmus ügyére különösen, miután népünk egy része, hogy ugy mondjam, éppen irtózik a bibliától, és bármily tartalmatlan silány munkát, ha különben magyarosan van megírva, szivesebben olvas, mint saját vallásának szent könyveit. Hallottam, hogy kálvinista főrangú családhoz tartozó egyik buzgó pátronánk, a midőn a boldog emlékü Keresztes zsolttár-fordításai közül nehányat neki megmutattak, így nyilatkozott „Ha ily nyelven olvashatnám a bibliát, nem volna kedvesebb olvasmányom annál.“ És ehhez hasonló megjegyzéseket ma is hallunk napokint, eleget. A mi mind a mellett bizonyít, hogy nagyon is ideje volt már, annyi meghiusult kísérlet után, a bibliafordítás ügyét ismét elővenni és a magyar protestantizmus érdekeit egy hű és élvezetes fordítás, e mindeneknél fontosabb tényező, által is előmozdítani.

Én ugy gondoltam akkor és határozottan állítom ma, hogy azon az állásponton, a melyet az ügyet kezében tartó bizottság e fontos kérdésben elfoglalt, a feladatot lehetetlen sikeresen megoldani. Olyan elvek mellett, melyeket a kitűzött cél elérésére irányadóknak kívánt tekintetni, bármily brávrural alkalmazza is azokat valaki, csak ephemer értékű művet lehet alkotni. Véleményem szerint, nem egy, az ahoz értők által általánosan gyengének elismert fordítás revideálására lett volna szükség, hanem egy ugy a héber, mint a mai magyarnyelv szellemét hiven visszatükröző, teljesen új fordí-

tásra. Bizonyára, annyi fáradsággal, a mennyibe Károli szövegének reviziója került, ez is létrejött volna. Vagy ha már a bizottság ebbe, bármi oknál fogva, belemenni nem akar: ujabban, lett volna még egy másik módja is annak, hogy egy hű és szép magyaros fordítással ajándékozza meg az ilyent váró magyar protestáns közönséget.

Olvasóink egy részének, a néhai Keresztes szellemi hagyatékával foglalkozó közlemények alapján, talán van tudomása arról, hogy ama szellemi hagyaték egyik igen értékes részét képezi a hosszas studium után évek során át készült ó-szövetség fordítása. Nem teljes ugyan e munka, a mennyiben a történelmi iratok közül egy pár nincs lefordítva. és a lefordított művek egy része is több helyen különböző konjekturákat tartalmazó marginális jegyzetekkel és stiláris korekciókkal annyira össze-vissza van szöve, hogy igen nehéz azok között a fordító által helyesnek ítélt szöveget megállapítani. E nehézségeken, azonban, könnyű lett volna segíteni és a bizottság, nézetem szerint, nagy hállára kötelezi vala le a protestáns közönséget, ha nem a Károli, hanem a Keresztes fordítását, mely megtekintés végett a bizottság főtiszt, elnökéhez, Szász Károly püspökhez is felküldetett volt, fogadja el a revisió alapjául. Ezáltal a különben is szegény protestáns tudományos theologiai irodalomnak is kiváló szolgálatot tesz vala, mig így nem csak hogy szép és hű bibliafordítást nem kaptunk, de attól is tarthatunk, hogy ama kiváló szakértelemmel és buzgalommal készített értékes mű egyszerűen elkallódik.

Ezeken, azonban, már tul vagyunk. A revideálásra felkért és vállalkozott szakférfiak már megkezdték munkájukat, a melynek első zsengeje, a központi bizottság revisióján is átment Genesis immár készen is van és a szakembereknek, s általán az ügy iránt érdeklődőknek szét is küldetett, megtekintés végett. Ez az alkalom adá nekem az ösztönt arra, hogy a biblia-fordítás kérdésében egyet-mást, ugy a mint fennebb tevém, elmondjak. Tulajdonképpen célom, azonban, az volt, hogy lapunk olvasóinak e fontos vállalat legelső és már kezeink közt levő gyümölcse felől rövid tájékozást nyujtsak.

Előre kell bocsátanom, hogy az a feladat, melyet a revisoroknak, a megállapított elveket követve, megoldaniok kellett, legkevésbé sem volt könnyűnek nevezhető. Egy az eredetihez hű és zamatos magyarsággal írott fordítást kelle adniok, a melynek e mellett még a Károliénak is kellett maradnia. Én, megvallom, nem igen tudom elképzelni, hogyan lehet egy fordítás zamatos magyarsággal, de egyszersmind ugy is írva, hogy benne a Károliét is azonnal és könnyen felismerjük. A kezünk között levő revideált Genesis is arról győző meg, hogy a kívánt föltételek mindenikének eleget tenni,

rendkívül nehéz. Vannak benne, tagadhatatlanul, szépen fordított részletek is, a melyekből hátrább egy párt be fogunk mutatni, de ezekben aztán semmi sem is emlékeztet Károlira, míg ama szép naiv elbeszélések nagy részénél, hol a revisor a Károli által készített köntös iránt igen kiméletes volt, fordítása sem nem zamatos, sem nem magyaros. Alig hiszem, hogy valaki szépnak találja p. o. a „vala“ szócskával képzett elbeszélő multnak és a perf. praeteritum helyett gyakran igen hibásan alkalmazott imperfektumnak azt a sűrű használatát, a melylyel itt találkozunk. Hiszen, tudjuk, hogy az a „valá“-s konstrukciókkal-móddal alkalmazva, a stílári szépség jelentőségével bir, de hát ugyan ki gyönyörködhetik az effélékben

mindent, azért, valamiye *vala*, József kezére *biza*, és semmire sem *vala* gondja, hanem ha az ételre, melyet megesszik *vala*, József pedig szép termetű és szép arcu *vala*. (39. 6).

És semmi gondja nem *vala* a tömlöctartónak azokra, a melyek keze alatt valának, mivelhogy az Ur *vala* József fel és valamit cselekszik *vala*, az Ur szerencsésé teszi *vala*. (39. 23).

Másfelől, azonban, és ezt a revideált fordítás előnyére kell kiemelnünk, igen szerencsésen tudá a revisor nyelvünk régi alakzatai, antik kifejezései közül kiválasztani és alkalmazni azokat, a melyeket a mai mivel magyar olvasó is szépeknek tart és élvezettel olvas. Azonban, használ, illetőleg megtart olyakat is, a melyeket én sem szépnak, sem antiknak, de határozottan hibásnak, magyartalannak és így törlendőnek tartok. Ilyenek p. o. „tessék meg 1. 9)“ „megfélemlém (3. 10)“, „kibujdostata engem (20. 13)“, „szövevény (e helyett: sűrűség, bozót (22. 13)“, „találkoztasd velem (24. 12)“, „ne késleljetek engem (24. 36)“, „halni járok“ (e helyett: halálnak nézek elébe) (25. 32)“.

(Folytatása következik.)

Józsa Zsigmond.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Folyó hó 10. 11. és 12-én a házassági, és közfőtörvényszék és a püspöki szék is befejezte üléseit és így nyolc napi megfeszített munka után, ma már azok, kik közvetlen szemléltői valának e közgyűlésünk tárgyalásainak, élve a szubjektív felülbírási jogával: ítélhetnek a történetek felett. Itéljenek is. Jó ez és kívánatos. Mi tartozkodunk ettől. Lesz rá időnk és van kedvtünk hozzá, hogy mi is levonjunk a konzekvenciákat. Le is fogjuk vonni Most egyszerűen jelezzük, hogy a politiko-ekkleziastikumok után még három napot fordítván a törvényszékek elébe tartozó ügyeknek, tehát, az igazság-szolgáltatásnak szombaton estve, szívélyes bucsu után, az esperesek és jegyzők is elhagyták Kolozsvárt, hogy családi körükben pihenjék ki a fáradságukat. Még egy utolsó kézszorítást küldünk most a nyilvánosság előtt is és azután, munkára fel „Pro Deo et Patria!“

= Semsey Andor neve élni fog, míg lesz egy ember, ki meghajolni tud a kultúra, és a hazafi erények előtt. E férfi, ki egész életét a tudományos kutatásoknak szentelte, és e tekintetben is elévülhetetlen érdemeket szerzett; most ez anyagi világban, nem kevesebb, mint 100.000 forintos pályadíjat tűz ki a tudományos akadémia által a következő munkákra: Magyar nyelvtan; Magyar irodalomtörténet; Magyarország arkeológiája; Magyarország története; Magyarország földrajza; Magyarország közgazdasága; Magyarország geológiája; Magyarország mineralogiája; Magyarország florája;

Magyarország faunája. Egy-egy munka 150 nyomtatott ivre terjedhet és mindeniknek jutalma tizezer forint; a határidő 1895. oktbr. 7-ke. E férfi méltóvá tette nevét, hogy aranybetűkkel legyen bevésve a történet könyvébe; méltó a költők dalára és mindenki tiszteletére!

= Ujabban béküldöttek a m.-ludasi templomra kegyes adományokat Vásárhelyi László a 299 sz. iven 1 frtot. Tiboldy Dénes a 173 sz. iven 15 frtot. Vásárhelyi Lőrinc 30 sz. iven 8 frtot. Csató János alispán ur szives intézkedése folytán a verespataki járásból 3 frt 10 krt., a m.-ujvári járásból 3 frt 23 krt., az enyedi kapitányság által eszközölt gyűjtésből 5 frt 70 krt. Összesen 12 frt 3 krt. Szilávik J. a 151 a) sz. iven 3 frt 5 krt. Tóth Tamás a 151 b) sz. iven 6 frtot. Br. Vay Miklós főrendiházi elnök a 169 sz. iven 10 frtot. A mostani kimutatás 63 frt 68 kr. A szives gyűjtők és kegyes adományozók fogadják legmélyebb köszönetünket. Szabadjon azon hitfeleinket és lelkesztársainkat, kiket bizalmasan felkerestünk a gyűjtésre, alázatosan arra kérni, hogy kegyes adományait sziveskedjenek béküldeni a gyűjtő ivvel együtt. Ttk. Keresztes Áron, buzgó keblbi gondnokunk, a közelgő templomszentelésre egyházközségünket 8 darab énekes könyvvel lepte meg. Hálás elismerésünk és köszönetünk mellett kívánjuk, hogy még sokáig éljen övéi, hazánk és egyházközségünk boldogítására. Az ekklezsia nevében. M.-Ludas, okt. 10. 1889. Vásárhelyi Lőrinc, ref. körlelkész.

= Nyilvános köszönet. Nagy Sándor brailai evang. ref. egyházunk lévita és tanítója, templom építési célra, Ploesten, Tirgovestben és Bukarestben élő hit- és vérrokonainktól, a gyűjtőkönv szerint, 852 frank 75 bánt gyűjtött, nevezet összegről a presbyteriumnak törvényszerűleg beszámolt. Fogadják a tiszteletre méltó kegyes adakozók, valamint a gyűjtő is egyházközségünk hálás elismerését és köszönetét. (Románia) Brailán, 1889. 11/10. Pap Sándor, algondnok, Yáni Gábor, presbyter.

Szerkesztő nyiltpostája.

— V. E. Sepszi-Szt.-György. Örömmel vettük. És mihelyt az aktuális dolgokon túl leszünk, azonnal közöljük. A munka nemesít. Szivesen kérjük ezutánra is.

Hivatalos rész.

1546—1889.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagy-szebeni egyházmegyébe kebelezett búzás-bocsárdi egyházközség IV oszt. papi állomására ezennel pályázat nyittatik

Javadalma: tisztességes lakás és 463 frt. 11 kr. egyházhatalósági becslés szerint.

Pályázati határnap, nov. 15 Folyamodványok ntiszt Kelecsényi Károly, esper es aához küldendők, Alamórra, (u p. Ladámos.)

Kolozsvártt, 1889 okt. 12.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök.

1409—1889

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett csombord-bagói egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalma: gazdasági épületekkel, s kerttel ellátott lakás és 178 frt 88 kr.

Pályázati határnap nov 10. Folyamodványok nagytszt. Hegedüs Lajos esperes aához küldendők, Gerendre.

Kolozsvártt, 1889, okt. 14.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Fejér Vilmosnál, az ev. ref. főtanoda nyomdájában, Kolozsvártt.

Mai számunkhoz 1/2 iv melléklet van csatolva.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. OKTÓBER 24

43. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztői iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Az Ig.-Tanács évi jelentése.

Méltóságos és főtiszt. egyházkerületi közgyűlés!

A midőn Ig.-Tanácsunk, törvényes kötelességét teljesítve, a lefolyt egyházkerületi év nevezetesebb mozzanatait, az egyházi életünkkel kapcsolatos eseményeket és saját működését főbb vonásokban bemutatja, nem kecsegtetheti magát azzal a reménnyel, hogy sok fény és kevés árny jellemezné a képet, a melyet rajzolni kénytelen; sőt elfogódva kell tiszte teljesítéséhez fognia, mert a köznapi rendszeres munkák végzése mellett, melyek szokott egymásutánjokban töltik be a végtelen idő arasznyi szakaszait, oly meg rázóan kimagasló gyász eseményekről is kötelessége megemlékeznie, a melyek egy pillanat alatt keletkezve, sok-sok következő öltőre is borítják árnyukat.

Már majdnem egy éve mult, 1888 október 23-ika volt az a gyásznap, a melyen a magyar haza benne és első sorban egyházkerületünk, br Kemény Gábort elveszítette: de mi még maig sem szoktatunk ahhoz a gondolathoz, hogy őt, hivatalára nézve legidősebb főgondnokunkat, azt a férfit el kellett veszítenünk, a ki egyházkerületünk új aerájának mindjárt kezdetén lépett nagy névrokona nyomdokaiba mindvégig oly vezérfényünk maradott, szellemének, tetterejének és odaadásának gazdag kincseit hazánk és egyházunk gondjai között osztva meg Ig.-Tanácsunk egyházkerületünk haláljának halvány kifejezésül gyászjelentés-tételével az Ajuácskőn lefolyt temetésre dr. Kolozsvári Sándor elnök-helyettes és Gyarmathy Miklos igazgató-tanácsos aalból álló bizottság kiküldésével rottatva le a kegyelet adóját, a küldöttség vezetésére s cserkoszorunknak a ravatalra helyezésére főt. püspök aát kérve föl, ki a gyászba borult egyházkerület és család nevében

kérte az Ur áldását és kegyelmét az elköltözött nemes léleknek, Ig.-Tanácsunk arról is gondoskodván, továbbá, hogy egyházmegyéink, püspöki vizsgálat alatti egyházközsegeink és kollegiumaink, valamint maga az egyházkerület is ünnepélyes gyászszertartások útján dicsőítsék a jó isten nagy nevét, ki őt minékünk ajándékozta! Vajha, a mi büszkeségünknek ne csak neve, hanem szelleme is megöröküljön mi közöttünk, egyházkerületünkben, mi végre, tisztelettel kéri Ig.-Tanácsunk a főt. egyházkerületi közgyűlést, méltóztassék idei jegyzőkönyve egy lapját az ő áldott emlékezetének és iránta érzett méltó haláljának szentelni.

S a mély gyász és megrendítő veszteség ama setét árnya, mely a felséges királyi atyát és anyát s az árván maradt özvegyet és gyermekét ez év elején oly szörnyű váratlan boritá, el-kiterjedt nemesak az uralkodó ház és a monárkhia fölé, hanem megtört reményü hazánkra s ebben anyaszentegyházunkra és egyházkerületünkre is, melynek konventi képviselői szintén szomorú kétséggel járultak az egyetemes konvent hodoló részvétirátában a gyászba borult trón számolyához.

Am, az örökéletre hivatott egyház megkoszoruzza, megáldja a sirhantokat, de kötelességei útján tovább kell haladnia.

1. Igy, Igazg.-Tanácsunk, a midőn ő es. és kir. ap. Felsőnének ama legfelsőbb elhatározásáról, melylyel adorzáni és körösszegi gr Csáky Albin ur ő umltságát m. kir. vallas- és közoktatásügyi miniszterévé kinevezni kegyeskedett, a nmélt. miniszter ur szives értesítő iratából tudomást szerzett üdvözlő felirattal köszöntötte az új minisztert s kérte ki egyházkerületünk számára jóakaratu hathatos támogatását

2. A főtiszt. egyetemes konvent f. évi márc. 21—28-ik napjain folyt ülészakán teljesítette törvényes tisztét s ennek rendén számbavette a közalap 1887 évi bevételeit és sajnosan tapaszt

talta, hogy jelzett évi zárata 87.813 frt. 17 krra ment, és így 15 306 frt. 86 krral maradt az előző évi mögött; mihez képest, a törvényszerű tökéslés után, kiosztásra, a miszsiói célokra és a rektifikációkra fordított 19,510 frton felül, az öt egyházkerület részére 43,519 frt. került, melyből egyházkerületünk egyházainak 7 409 frt. papjainknak pedig 3,680 frt. és így összesen 11,089 forint segélyösszeg jutott, mihez hozzáadva helmiszsió-alapunk 4050 frtos állandó és a romániai miszsió 1000 frtos járulékan felül, az ez úttal egyszer mindenkorra nyert 200 frt. segélyt is, a közalap ez évi javadalmából egyházkerületünknek és a főt. egyetemes konvent által gondjaira bízott romániai miszsióknak 16, 339 frtnyi jutalékaért kell köszönetet mondania. Pedig, szégyenkezve kell Ig.-Tanácsunknak levallania, hogy számos egyházközségünk és majdnem egy egész traktus folyamodóinak kérévényei tárgyalás alá sem voltak vehetőek, annál a szabálynál fogva, a mely szerint járulékaikkal hátrálékos egyházközségek, valamint ezeknek papjai, a közalaphól segélyt nem nyerhetnek.

Ig.-Tanácsunk, éppen ezért s támaszkodva az e. konvent ama határozatára, hogy a közalap járulékaiknak beszoálltatását az egyházkerületek immédiát kötelesek ellenőrizni, a főtábellák útján való számoltatást a legszigorubban hajtotta végre, mind a hátrálékok fölszedését, mind a kiróvásokat illetőleg; 965. sz. a kibocsátott körrendeletében hangsúlyozta az egyházkerületi határozatot, mely e tekintetben az espereseket és papokat teszi felelőssé s az 1887. és 1888. évi hátrálékokra nézve alkalmazta is ez egyházkerületi határozatot. Ez intézkedéseknek lett is jelentékeny sikere, miután azonban a közalap pénztári kezelésének szigoruan koresztülvitt elszámolási rendje szerint, a kérdéses év utolsó napja után beszoálltatott előző évi hátrálékok már csak a befizetés évében jönnek számításba, Ig.-Tanácsunk komoly aggodalommal néz az egyetemes konventnek még következő évi segélyosztásai elé is, mihez képest oly intézkedésekre lehet majd, a főt. közgyűlés útolagos jóváhagyásának reményében, szükség, a melyek elejét vehessék e folyó évben szenvedett vissza helyzet ismétlődésének.

Ugyancsak a folyó évi egyetemes konvent határozatai közül főt kell említenünk azt, mely az országos közalap kiosztandói 10%-át az egyetemes lelkészi nyug- és gyámintézet alapja javára rendelte állandóan tökésltetni, hogy újra szövegezte a közalaphól az egyes egyházközségek részére adandó kölcsönök szabályzatát, újabb véleményezésre szólítva fel az egyházkerületeket, hogy a vallásügyi sérelmek orvoslását kérő fölterjesztést intézett a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz, egyszerismind fölkerlte az egyházkerületek főt. püspökeit, hogy utasítsák az espereseket a hatáskörükben netalán előforduló ilyes sérelmeknek az illetékes bíróság útján való megtoroltatására.

De mindenek fölött, ki kell emelnünk a főt. e. konvent ez évi határozatai sorából azt a messzi jövőbe ható s a rendelkezésre álló erőt sokszorosan föfokozó intézke-

desét, a melylyel főt. püspök aa. előző évi időközben az egyházkerületek bírálata alá bocsátott ismeretes indítványát a 32 év alatti tökeszerzésre nézve oly értelemben tette magáévá, hogy a közalap évi kiosztandóinak 40%-át az építkező, meg a papi javadalmakat javítani kívánó egyházközségek segélyezésére fordítja és pedig úgy, hogy az építkezésre, avagy a személyi járandóságok alapjára fordítandó tőkék kamatait egészben, vagy részben, biztosítja 32 éven át, a tökeszerző 1½%-okról a javadalmazottak levén kötelesek gondoskodni, Igazgató-Tanácsunk e gyümölcsöző elv alapján és főt. püspök aa. előterjesztésére, az egyházkerületi építkezési szükségletek kimutatását már mult évi 266. püspöki és 430 ig. tanácsi sz. alatt intézte el, mit a főt. közgyűlés 1888-48. jk. sz. alatt hagyott helybe; míg a papi javadalmak e mód szerinti javításának tervét ez évi 722. sz. a. állapította meg ez. jelzett határozatával kapcsolatban, utasította az egyházkerületeket, hogy készítsenek táblázatos kimutatásokat ily módon segélyezendő egyházközségeikről, az építkezések, meg a papi javadalmak fölemelésének szempontjából és pedig, ez utóbbiakra nézve, arra tekintettel, hogy mely egyházközségek társíthatók, melyek szervezhető körlelkészségekké, melyekben egyesíthető a papi és tanítói állomás végül, hogy melyeknek papi javadalma emelendő a jelzett tökeszerzés útján? Az öt egyházkerület ez öt rendbeli táblás kimutatásaira nézve, hogy a már elfogadott elv a főt. konvent jövő évi ülé. szakán alkalmazást nyerjen, azt az utasítást vette, hogy e kimutatásokat az egyházmegyei és egyházkerületi ajánlatokkal ellátva, f. évi december 31-ig terjeszszék, előkészítő feldolgozás végett, a konventi elnökséghez, mihez képest Igazg. Tanácsunk telhatalmazást és utasítást kér arra nézve, hogy e kötelességet az egyházkerület nevében s a konventi rendelet értelmében, az 1888. évi 430. sz. és az 1889. évi 722. számú ig. tanácsi munkalat fölhasználásával s az egyházmegyék útján beszerzendő kimutatások alapján, teljesítse.

E messziható konventi intézkedéssel áll kapcsolatban, hogy Igazg. Tanácsunk az egyházkerületi m. évi főt. közgyűlés 52. sz. rendeletének eleget nem tehetett, mire nézve a felmentést és a 722-1889 sz. tervezet ellátását e gyűlés folyamán, külön előterjesztés útján fogjuk kikérni.

3. A b. Baldácsi-alapítvány közgyűlése, f. é. május 12-én megtartott gyűlésében, megállapította a költségelőirányzatot, mely szerint a bevételek 49,275 frt. 27½ krra, a kiadások 15,767 frt. 54 krra menvén, a bevételi többlet 33,507 frt. 63½ krrban mutatkozik, mely viszonyos csökkenés a lefolyt üzleti év árviz káraiból és kedvezőtlen gazdasági viszonyaiból származó bérhátrálékoknak tulajdonítható; megjegyzendő, azonban hogy e bérhátrálékok túlnyomó nagyobb része nem vezett el, hanem törlesztésük több évre osztott be. A közgyűlés, ehhez képest, 22,000 frt. ez évi kiosztását mondotta ki a 11 javadalmas egyházkerület között, a fenmaradó bevételi többletből 1,700 frtot tökésltven, 8,907 frt. 63½

krt pedig. pénztári készlet címén. a következő évre hozván át s a javadalmas egyházkerületekkel illető 2.000—2.000 frtoknak az egyházkerületek részére való kiszolgáltatását, két egyenlő részletben, rendelvén el.

4. Átérve immár szorosabb értelemben vett egyházkerületi munkálkodásunkra, általában meg kell jegyeznünk, hogy az egyházi élet folyton halmozódó szükségletei, a legkülönbözőbb irányokban folyó munkálatok, az utóbbi években létesített új intézmények föladataiból származó teendők, a belmiszsió és esperesi látogatások újdon munkakörei, stb. rohamosan szaporítják a végzendők számát veszik igénybe a megkettőzött munkakerőt és több munkaidőt.

Mult évi közgyűlésünk bezárta óta maig beadatott 3,430 ügydarab, melyeket többnyire két napon át tartott 13 nagy- és 25 rendes ülésen látott el Igazgató-Tanácsunk s az így kelt határozatok, a 130 függőben levő ügy kivételével, ki is adtak 4,163 drbban. Az ellátandó ügyek száma, ehhez képest. az előző időszak ügyeinek számát mintegy 600 drbhal multa felül, míg, például, az 1882. évi 1.682 ügydarabot tekintve, éppen 1.748 számmal emelkedett. Ennek nyomán érezte magát a főt. egyházkerületi közgyűlés már 1887-ben a titkár-segédi állás rendszeresítésére indítatva, mely kísérlet, azonban, az e célra fordított javadalom csekélységénél fogva, az óhajtott és várt sikert biztosítani nem tudta, s így a titkár-segédi állás csakhamar ismét betöltetlen volt. Pedig az iroda halmozott munkái más oldalról is jelentékenyen szaporodtak, a főt. közgyűlés ama határozata alapján, mely a levéltár régi filerás rendszerének a csomós-rendszer szerinti átalakítását rendelte el, a mi néhány évre terjedő keresztül vitelével ismét tetemes munka-erőt tart lekötve Hozzájárult ehhez, hogy titkár aa. éppen a felszaporodott munka-halmazra, túlfeszített munka-erejére s megtámadott egészségére hivatkozva, kérte egy megfelelő segéd-erő alkalmazását, évi 1.500 forintnyi javadalmából 300 frtot arra az időre önként felalánlván, míg ez ideiglenes intézkedés fölöslegessé fog válni. Igazgató-Tanácsunk, tehát, mindezek alapján, kénytelen volt, az ügymenet fennakadását megelőzendő, egyik igazg. tanácsos aát az igazg. tanácsi üléseken és a közgyűlésen az egyház-alkotmány, kormányzat és közszolgálat körébe vágó, valamint az esperesi látogatásokat illető ügyek előadásával es ellátásával bizni meg ideiglenesen, addig, míg titkár aa. alkalmas titkár-segéd is találkozáva, ismét átveheti egész ügykörének ellátását Az ily módon ideiglenesen megbizandó előadó igazgató-tanácsos tszletet-díját igazgató-tanácsunk havi száz forintban állapította meg, melynek fedezetére, a közgyűlés által helybehagyott költségvetés keretén belül, kijelölte a titkár-segéd 600 frt. a titkár aa. által felajánlt 300 frt és a számvevői segéd költségvetésünkben szereplő, de igénybe nem vett, 500 frtjából, 300 frt. járadékát. az ideiglenes előadói tiszt teljesítésére pedig, dr. Szász Béla igazg. tanácsos aát. kérte föl, ki az ajánlatot köszönettel elfogadván, tolyó évi május elsejétől e tisztet teljesíti is.

Igazgató-Tanácsunk kéri ez intézkedésének jóváhagyó tudomásul vételét.

Jelentjük, egyszersmind, hogy a főt. közgyűlés mult évi 35. jkv. sz. határozata alapján, a miszsió-ügyi előadói tiszt betöltésére dr. Vályi Gábor aát nyertük meg, ki működését nagy buzgósággal folytatja is, mint e jelentésünk 16. pontjából is látható

5. A főt. egyházkerületi közgyűlés 34. sz. határozatával vett utasításunkhoz képest. a t. Szabó Ádám elfogadott lemondásával megürrült egyházkerületi számvevői állás teendőinek ideiglenes végzésére t. Sárkány Ferenc, igazg. tanácsos aát. kértük fel, ki is mind a hátrálékos, mind a folyó számvevői munkákat buzgó lelkiismeretességgel és kedvező sikerrel végezi. Igazgató-Tanácsunk kéri ez intézkedése jóváhagyását is, t. Sárkány Ferenc aa. iránt elismerés kimondása mellett és további felhatalmazását arra nézve, hogy a számvevői tiszt ellátásáról helyettes szakerő alkalmazása útján gondoskodhassék.

Megvizsgáltattak, ehhez képest, a tizedkárptótlási alapról. az egyházkerületi pénztárnok által vezetett 1881. 1882. 1883 évi számadások; a konversio-többlet alapjának 1887. évi. továbbá az építkezési alap 1887. év számadásai, melyek a főt. egyházkerületi közgyűlés mult évben kinevezett t. bizottságához tétettek át, felülvizsgálatra.

Továbbá, az Igazg. Tanácsunk egyenes felügyelete alatt álló alapokról vezetett számadások megvizsgálásáról és felülvizsgálásáról szóló kimutatást, valamint a gr. Mikó-alap állását feltüntető kimutatást, a Jelentés mellékletei szolgáltatják.

6. A romániai miszsió-alap 1888. évi számadását, Igazgató-Tanácsunk ellátása után, a főt. egyetememes konvent felülvizsgálta és jóváhagyta, a számadót a felelőség alól fölmentvén. Az 1889. évi költségvetés pedig a bizottság birálata alá terjesztetik.

7 Az Igazg. Tanács egyenes felügyelete alatt álló alapok beadott és felülvizsgálat után megállapított f. évi költségvetések általában kielégítő állapotokat és egyensúlyt tüntetnek föl.

Igy, a kollegiumok költségelőirányzatai szerint. az egyes kollegiumok pénztári többletének arányszámai a következők: a Bethlen-kollegiumé 1.3% a kolozsvárié 1.640/0; a maros-vásárhelyié 8.34% a székely-udvarhelyi kollegium költségvetése némi hiányt mutat ugyan föl, azonban a kün levő hátrálékok erélyes felbajtása mellett, a fennakadástól nem lehet tartani továbbá, a zilahi kollegium pénztári többletének arányszáma 7.34% a Kun-kollegiumé 5.15% és a Mikó-kollegium 4.15% a mi annál kedvezőbb eredménynek mondható, mivel a mult évi főt. közgyűlésen a Bethlen-kollegiumnál két, a sz. udvarhelyinél é. zilahinál egy-egy tanári szék rendszeresítettvén, a kolozsvárinál pedig a 8-dik tanári szék is betöltvén, a tanügyi kiadások, e megnevezett kollegiumainknál, arányosan emelkedtek.

8. A mult évi főt. közgyűlés határozata alapján,

e munkaidő rendjén történtek meg az új mód szerinti esperesi egyházlátogatások első ízben s a legnagyobb részben beérkezett és ellátott jelentések útján alkalma nyílt Igazgató-Tanácsunknak az anyaszentegyház alaptényezőinek: egyházközségeinknek életébe gyökerig ható bepillantást vetnie. s ehhez mért intézkedései által, az egyházközségi kormányzat, népoktatás, gazdálkodás, közmunkásság és ellenőrzés ügyeinek rendszeres folyamát kezdeményezni, kiigazítani és tovább fejleszteni. Nem titkolhatjuk el, hogy ez új eljárás, a sok helyütt mutatkozó örvendetes jelek mellett, legalább is annyi szomorú és kárhoztatandó adatokat is juttatott hatóságunk tudomására, de maga ez a terjedtebb és megbízhatóbb bepillantás, a javításra és pótlásra szolgáló intézkedések gyorsabb megtételének alkalma ezek alapján a rendezett egyházközségi élet folyásának lehetővé válása. igen üdvösnek bizonyította az új rend behozatalát s Igazg. Tanácsunk meg van győződve, hogy a kezdet nehézségeinek legyőzésével, néhány év alatt, jelentékeny eredményeket fog e téren a főt. közgyűlésnek jelenthetni.

9 A rendszeres kormányzat és alapos ügyintézés érdekében, különösen a vagyoni és ezzel kapcsolatos segély-ügyek helyes ellátásának hasznára, szükségesnek találta Igazg. Tanácsunk összes egyházközségeink vagyoneleltárainak elkészíttetését, melyek, alig párnak híjjával, bevételvén, igen hasznos és tanuságos segéd-eszközöket szolgáltatják a központi iroda ügy-intézésének. Ugyancsak végrehajtotta Igazg. Tanácsunk az összes egyházi hivatalosak javadalmainak újabb összeírását és egyházmegyei megbecslését.

Igazgató-Tanácsunk tanulságosnak tartá a javadalmak e most megállapított kimutatását, főbb tételeiben, összehasonlítani az 1880. évi összeírás és becslés. 1881. évi közgyűlési jegyzőkönyveinkben közzétett. adataival s ez összehasonlítás eredményét a következő adatokban terjesztjük a főt. közgyűlés elé.

1 Van összesen jelenleg 554 papi állomás; ezek közül 75 első, 108 másod, 96 harmad és 275 negyed osztályu, tehát, csaknem fele negyed osztályu.

Volt 1881-ben 552 papi állomás; ezek közül 82 első, 93 másod, 80 harmad és 297 negyed osztályu, tehát, felénél több negyed osztályu.

2 Az összes papi állomásokkal egybekötött fizetés teszen 310.018 frt. 52.3 krt. (Ide nincs számítva a romániai egyhm. 5 papi állomásának fizetése.) Átlag esik tehát egy állomásra 577 frt. 83 kr. évi fizetés és lakás.

Volt 1881-ben az összes papi állomások fizetése 298.936 frt 86.5 kr. egy állomásra esett 541 frt. 55 kr. és lakás.

Szaporodott tehát a papi állomások száma 2-vel s a fizetés: 11,081 forint. 65.8 krajcárral, átlag 36 forint. 28 krajcárral; még szembetűnőbb, azonban, az emelkedés, ha tekintelbe vesszük, hogy a mostani összeírásnál és becslésnél a papi kanonika porcio jövedelmei csak is a kataszteri tiszta jövedelem összegei szerint vétettek föl, a minél pedig a valóságos jövedelem mindenütt jóval több.

3. Az énekvezér-tanítói állomásokkal egybekötött fizetés jelenleg: 79,283 frt. 92.74 kr. Az 1881. évi összeírás szerint volt 86,797 frt. 62 kr.

A tanítói, vagy tanítónői állomásokkal egybekötött fizetés jelenleg: 32,185 frt. 65.5 kr. 1881-ben volt 14,130 frt. 77 kr.

Az énekvezéri állomások javadalma jelenleg: 25,855 frt. 83 7 kr. 1881 ben volt 24,505 frt, 14 kr.

Az összes egyházi hivatalnokok javadalma tesz jelenleg 417,343 frt. 84.3 krt. tett 1881-ben 424,370 frt. 39.5 krt. Emelkedés: 22,973 frt. 44.8 kr.

10. Az államsegély ez évben rendelkezésre álló 13,300 frtjának és a Baldácsi-alap 750 forintjának kiosztása, ha lehet, még az eddigi éveknél is nagyobb nehézséget okozott Igazg. Tanácsunknak. Egyfelől azért, mivel a törvényhozás maig fentartja azt a sajnos intézkedését, hogy az amugy is aránytalan csekély mértékben megszavazott államsegély 14,000 frtját csak 5%, azaz 700 frt. levonásával adja ki másfelől azért, mivel a Baldácsi-alap jutáléka, mint jelzők, 500 frttal apadt s ehhez képest a kiosztandó segélyek százalék-összege is csökkent továbbá, annál fogva, mert az időközi égető szükségek fedezésére rögtönösen és előre kellett 1,383 frt.

krt. fordítani, mely összeg visszatérítendő volt végül azért, mert a folyamodók száma és az egyházmegyék által felajánlt igényeik összege ez évben is tetemesen emelkedett; holott, ez évben az udvarhely-vidéki rendkívüli jég-károk még rendkívüli segélyeket is szükségessé tettek. Ehhez képest, az államsegély 13,300 és a Baldácsi alap 750 frt, együtt 14,050 frt. kiosztandó összegből az ez évben is szükségkép kiadandó (u. n. rendszeres) segélyek összege 7784 frt. 50 krt. tevéen, az előlegek visszahelyezésére, pedig, 1383 frt 2 kr fordítottván, a folyó évi egyszer s mindenkorra szóló segélyekre 4882 frt. 48 kr. jutott, valamennyi segélyre nézve kimondván, azonban, Igazg.-Tanácsunk, hogy a megszavazás csak ez évre érvényes, miután a múlt évi főt. közgyűlés 52. sz. határozata értelmében, az összes központi segélyek, a tókeszerzés szempontjából, a jövő évre revízió alá lesznek veendők.

A jelzett két alapból megszavazott ez évi segélyek kimutatását a Jelentés mellékletei tüntetik föl, míg az egyházkertületi házi pénztárból múlt évben megszavazott segélyek, ez évben újabb tárgyalás alá nem vétettek.

11 Igazgató-Tanácsunk sokszorosán és sajnosan tapasztalván, hogy mily nehézséggel, sokszor káros következtetésekkel jár az egyházközségek hiveitől a bértartozásoknak és egyházi rovatoknak egyházközségi úton való fölhajtása, minden telhetőt elkövetett, főt. püspök aa. közbenjárását is igénybe véve, arra nézve, hogy egyházi Törvényünk 5. §-a értelmében, az igénybe vehető állami segély minél hatékonyabbá váljék. A midőn, tehát, kolozsvári egyházközségünk ebben az irányban kikerítte támogatásunkat, hatóságunk a kérdést az egész egyházkertületre kiterjesztve, vitte a m. kir. nmlt. vallás- és közoktatásügyi s ennek útján a pénzügyminiszter ur ó nmltga

elé is. minek örvendetes eredményekint, nem is csak hazarészünkre, hanem egész Magyarország összes közigazgatási bizottságainak és adófelügyelőinek hatáskörére kiterjedve, a nm. pénzügyminiszter ur f. év május 14-én 72,752—1889. sz. a. kelt rendelete jelent meg, elrendelve, hogy a rendes egyházközségi adók és a szintén az egyházközségi presbyterium által kivetett egyéb egyházi járulékok fölhajtásánál, a jelzett közigazgatási hatóságok közegei az assistenciát meg nem tagadhatják, abban az esetben pedig, mikor oly egyházi tartozásokról van szó, melyeket az egyházkerületi főhatóság az egyházkerület összes egyházközségeit illetőleg állandóan, vagy egyes kivételes esetekben (pl. építkezések alkalmával) egyes egyházközségekre ugyan, de bizonyos számú évekre kiterjedőleg vetett ki ezek szükségessé vált behajtásának elrendelése iránt a rendelkezési jogot magának tartotta fenn. miért is az illetékes egyházkerületi hatóság esetről-esetre a m. kir. pénzügyminiszter urhoz köteles fordulni. Ugyanez intézkedésről a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur is értesítvén, f. év jun. 10-én, 22,570. sz. leiratával hatóságunkat. 1564—1889. sz. köriratunkkal értesítettük, a hivatalos lap ez évi 26. számában, összes egyházmegyei és egyházközségi előjárásainkat, utasítván őket a nm. kormány e jóakaratu segélyének saját hatáskörükben, illetőleg, Igazg. Tanácsunk útján való igénybevételére, ezuttal pedig örömmel jelentjük be a főt közgyűlésnek is, mint olyan új intézkedést, melynek útján az egyházkerületi általános szükségek is fedezetet nyerhetnek, az állami kormányzat közreműködésével.

(Vége következik.)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, okt. 19.

Jelen vannak: főt. Szász Domokos, mint elnök; Sárkány Ferenc, Székely János, Domokos Antal, Parádi Kálmán, Deák József, Bodor Antal, titkár, Szász Béla, előadó igazg. tanácsos.

Az idő közben elnöki úton elintézett s most bejelentett ügyeket az Igazg. Tanács tudásul veszi.

Főt. püspök aa. előterjesztést tesz az országos közalap hátrálékainak ügyében. Köztudomásu dolog, ugyanis, hogy az e. konvent folyó évi ülészakán kimondta, hogy a közalap járulékaival hátrálékos egyházközségeknek, valamint papjaiknak segélykérvényeit tárgyalás alá sem veszi, minek nyomán egyházkerületünk kérvényei közül igen sok maradt már ez évben is tárgyalatlan; ugyancsak az idej konvent elrendelte, továbbá, hogy a főt. püspök aa. abba a helyzetbe jutott, hogy tiszta képet nyert az egyházkerületi összes restanciák felől s az idej közgyűlés alkalmával értekezletre szólítva az összes espereseket, ezekkel megbeszélte a tetemes hátrálékok és a lehető orvoslás kérdését, miután, ha f. évi dec. 1-sejéig

a hátrálékok nem törleszletnek a jövő évi konventi ülészak segély-osztásai annál végzetesebbekké válhatnak egyházkerületünkre nézve, mivel ez ülészakon nem csak mint eddig, az egyszer s mindenkorra szolgáló segélyek lesznek megállapítandók, hanem a kiosztandó segélyösszeg 40%-a, a 32 éves főkeszerző módon, az öt egyházkerület kimutatásai alapján, az egész törlesztés időszakára lesz szétosztandó. Ez értekezlet megállapodásai nyomán, aztán, az Igazg.-Tanács, főt. püspök aa. előterjesztésére, tekintettel egyházkerületi közgyűléseink korábbi határozatára is, melyekkel a közalap járulékaiknak pontos fölhajtásáért a papokat és gondnokokat tette felelőssé, elrendelte az összes espereseknek és a püspöki vizsgálat alatti egyházközségek papjainak, hogy a közalap hátrálékainak gyors és pontos felhajtását annal bizonyosabban fogatosítsák, mivel a késedelmesek ellenében a felelősség vagyoniilag is érvényesített fog, az egyházközségi és az egyházmegyei alapok fölhatalmazást nyervén arra, hogy a hátrálék-összegeket előlegezhessék, a visszatérítés, kamatokkal együtt, utólag történnén meg, a felelősségre vonandó mulasztók, illetőleg, a hátrálékokos terhére. Legyenek az illetők e helyen is figyelmeztetve az ügy rendkívüli fontosságára és igen súlyos következményekkel járó voltára, a minek rendkívüli intézkedés útján leendő megoldását, különben, az Igazg. Tanács már az idej közgyűlés elé terjesztett évi jelentésében előre jelezte a mitől egész egyházkerületünk összes segélyre szorult tagjainak érdeke, a következő 32 éven át, függ.

A kolozsvári kollegium, mint a n. Bányai Vitális hagyatékának általános örököse, a hagyaték ismeretes számadási tartozásának az Ig.-Tanács által korábban megállapított összegét s az örökségi javadalmak által javadalmak részaránya szerint történő hordozását elfogadván, most azzal a kérelemmel járult Ig.-Tanácsunk elé, hogy a tartozásnak a javadalmak közötti részarány szerinti megállapítása, az érdekeltek kiküldöttei által, bizottságilag hajtassék végre. Miután, azonban, az összes hagyaték az érdekeltek közjegyző előtt kötött egyezségében, mely ez ügylet jogalapjául szolgál, immár meg vala becsülve, valamint meg a javadalmak örökleti részletei is, a bizottsági megállapítás fölöslegessé vált, egyszerű matematikai mivelet útján megállapítván, hogy a hagyaték számadási tartozásából az egyházkerületet, örökségének arányában, 290 frt. 83 kr illeti.

A közoktatásügyi miniszter a saját főhatósága alatt álló középiskolák tankerületi igazgatóságaihoz intézett ismeretes rendeletét, a német nyelv tanítása ügyében, másolatban hatóságunkkal is közölte, azzal a fölkéréssel, hogy a mennyiben felekezeti középiskoláinkban is előfordul, hogy a németnyelv tanításának eredménye nem éri el a főhatóságunk által megállapított színvonal mértékét, a magunk részéről tegyük meg a kellő intézkedéseket. Az Ig.-Tanács az általános kifejezéseket használó kísérő iratot tudomásul véve, fölkéri a minisztert, hogy ha középiskoláink németnyelvi oktatásának hiányos vol-

tára nézve konkrét adatokkal rendelkezik, azokat közölni sziveskedjék. kollégiumainkat is értesítvén a miniszter urhoz intézett e kérésünkről.

E—n.

(Vége következik)

Az erdélyi egyházkerület közgyűlése.

(Folytatás.)

Mondám, hogy az anyaszentegyház törvényhozó testülete az állami törvények korlátai közt souverain hatalom, de souverainitását az említett esetekben korlátozza az a világosan kifejezett akarat, hogy ez az alapítvány a zilahi kollégium céljaira tétetett le. Sőt az egyház a nagy Wesselényi-család egyik utódának azt a jogot is megadta a legujabb időkhöz, hogy ő maga jelölje ki azt, hogy kit kíván erre a tanszékre alkalmazni, s ez így állott fenn hosszú idők során.

Méltóztassanak az erdélyi anyaszentegyház történelméből egyetlen egy példát mutatni arra, hogy akármelyik ekklezsia, kollégium, vagy bármely más korporációknak, melyek az anyaszentegyház kebelében vannak, javára letett kegyes alapítványok elvették volna tőlük, kivéve azon egyetlen, már említettem esetet, mikor az alapítvány célzatainak keresztül vitelére már nincs lehetőség. Méltóztassanak mutatni csak egy példát arra, hogy azokhoz valaki kegyeletlen kézzel nyúlt volna.

Kötelességemnek tartom, azok nevében is, a kik már nincsenek ezen a földi téren, felszólalni, mert ismerem az anyaszentegyház multját s ilyen esetet annak történetéből felidézni, nem tudok. Azért azt az aggályt, hogy az anyaszentegyházban csak eszébe is juthatna bárkinek az, hogy a nagy alapító szándékát megsértse, a mult és jelen nevében, alaptalan állításként visszautasítom.

Méltóztassanak figyelembe venni, az a mit fogok mondani, az feltűnteti legfőbb körvonalaiban azt a sajátságos és kivételeséget, mely a nagy fejedelmi adományt lényegében megkülönbözteti éeizatai és természete tekintetében az egyes eklézsiák oltáraitól letett alapítványoktól.

Az az adomány, áldassanak érte a nagy férfiu halmvai, melyet az akkor önálló Erdély összes politikai kormányzatának élén álló s a jövődjé titkaiba mintegy látnoki szemmel bepillantó fejedelem letett, nem Bethlen Gábor magán vagyona volt, mint gr. Bánffy Miklósnak említett 500 frtja, melyet oly kikötéssel tett le, hogy az a bonchidai eklézsia céljaira fordíttassék.

A Bethlen-fundációt az erdélyi ref. statusnak oltárára tette le a dicsőült fejedelem, a melynek akkor nemcsak fejedelme, hanem egy személyben úra, főpapja, kormányzója, törvényhozója volt s kijelölte a felséges célokat, melyeknek szem előtt tartásával az a nagyszerű alapítvány az idők végéig értékesítendő lesz.

Kijelölte a nagy alapító három felséges célt.

Első sorban azt, hogy annak jövedelméből isten igéjének hirdetői, a lelkipásztorok, képeztessenek.

Kijelölte másodsorban azt, hogy az erdélyi reformata religio számára tanároknak kollégium állíttassék fel, miuthogy messze látó tekintetével látta ő, a ki tudta, hogy annak a szent célnak keresztül vitelére hazája földjén nem kaphat alkalmas férfiakat, s a mint tudni méltóztatnak, külföldről kellett munkájához a szükséges szellemi erőket összegyűjteni,

látta és tudta jól az a messze látó fejedelem, hogy szükség lesz arra, hogy férfiak képeztessenek, kik a tudomány terén világojjanak és nagy alapítványának második céljául tüzte ki ezt.

És a harmadik cél, melyre nagy alapítványát letette, egy iskola, a mi mai nyelven gimnaziumot jelent.

A beszéd ekkor megszakítatvan, a gyűlés folytatása más napra halasztatott.

Október 8, délelőtt.

A mult ülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése után, Szász Béla a tanárjelölő bizottság részéről jelenti, hogy a nagy-enyedi klaszszika-philologiai tanszékre Lázár István, csurgói tanár, a zilahi magyar nyelv és irodalmi tanszékre Petri Mór, zilahi h., Vozáry Gyula, rimaszombati, Kubányi Béla, kunszentmiklósi és Kolozsvári Aladár nagy-szalontai tanárok, a zilahi magyar-latin tanszékre dr. Both István és Petri Mór zilahi h. tanárok lettek kijelölve.

A theologiai tanári vizsgáló bizottság előterjeszti, hogy Berde Sándor, kackói körlelkész, az új szövetségi tudományokból és a keresztyén dogmatörténetből tanári vizsgálatot tett. Írásbeli dolgozata alapján, melynek címe „Jézus vallása a három első evangelium szerint,“ továbbá szóbeli vizsgálata és próbaelőadása folytán, a magántanárságra való felhatalmazást egyházkerületünk örömmel adja meg.

Gr. Bethlen Gábor az iránt intéz interpellációt az elnökhez van-e tudomása arról, hogy a theol. akadémia átbelyezését pártolók között számozott cédulák osztatnak szét? Töb-
bek felszólalása után, miután e vád semmi pozitív ténnyel nem igazoltatott, a gyűlés az intrepelláció fölött napirendretér

Szólásra következett Szász Domokos, püspök, ki is így folytatta az előző nap megszakított beszédét

Főtiszteletű közgyűlés!

Kegyes engedelmséggel folytatom ott véve föl beszédem fonalát, a hol tegnapi nap félbe hagytam. Jeleztem, igénytelen nézetem szerint, hogy a Bethlen-fundáció úgy keletkezésére, mint jogi természetére, az egész anyaszentegyház egyetemével szemben való viszonyára nézve lényegesen eltérő mindazon más egyes kollégiumok, egyes eklézsiák javára az idők rendén tett, avagy teendő alapítványoktól, adományoktól, melyekre nézve, bátor valék, igénytelen nézetemet egész határozottan, nyíltan kifejezésre juttatni. A Bethlen-fundáció nem egy magán ember magán vagyonából adott nagy szabásu adománynak alapja, a Bethlen-fundáció az akkori fejedelemnek, a ki a fiskusnak reprezentansa volt, az ország tulajdonát képező fiskusi javakból, az erd. ev. ref. szt. religió jelzettem céljaira letett és hozott nagyszabásu áldozata.

Ennél fogva, tehát, nézetem szerint, ez a fundáció egészen más elbírálás alá tartozik, mint minden más egyesek által, magánosok által saját magánszerzeményökből, vagyonukból, az egyház oltáraitól hozott áldozatok, alapítványok

A mennyiben én bírok némi ismeretével az elmúlt időknek, azon kormányzás és felfogási irányzat, a mely az első perctől kezdve, ezen nagyszabásu fundáció természetének, célzatainak keletkezésére vonatkozólag, az ezzel összefüggő kérdésekben követtetett, legjobb tudásom szerint, mindig az is egészen sajátos, a Bethlen-fundációt ezen említettem, mond-

hatni. különleges jellegének egészen megfelelő volt. Számtalan adatok bizonyítják, főtiszt. közgyűlés azt, hogy a legrégebb időktől kezdve, egész a legújabb időig, a mi anyaszentegyházunk főkörmányzó testülete, illetőleg, első sorban az a legfőbb testület, mely régi alkotmányunk értelmében hirtoklója volt mindazon eminens jogoknak, melyeket, mint jellem, a reformáció, a légerső megalakulás korától kezdve az erd. ref. anyaszentegyház a maga egészében birt. magáénak vallott és gyakorlott; melynek új alkotmányunk értelmében, törvényes jogutóla, törvényes örököse az egyházkerületi közgyűlés lett, számtalan adatok bizonyítják, hogy a Bethlen-fundációval szemben, egészen más eljárást követett a mélt. főkonzistorium ismételt és ismételt esetekben, mint, nézetem szerint, egészen más, attól lényegileg eltérő alapítványainkkal szemben. Számtalan adatok, melyeknek elősorolása által visszaadni a főtiszt. közgyűlés türelmével nem akarok, bizonyítják, hogy a Bethlen-fundáció jövedelmének egy része főkonzistorialis intézkedések folytán oly célokra, melyek a nagy alapító intencióival megegyezők voltak, ismételten fordítottak nemcsak helytt Nagy-Enyeden, hanem az anyaszentegyháznak különböző vidékein is.

A mit már az előttem szólók ismételten hangsúlyoztak reflektálok arra, hogy igen, de csak az előljárásról beleegyezésével. Nem tudok találni egyetlen adatot a multból a legújabb időig, hogy bármely előljárásága annak a Bethlen-kollégiumnak a supremum konzistoriumnak ezen eminens jogát kétségbe vonta volna, hogy az ellen szavát felemelve, tiltakozott volna.

Böles megfontolással, egyetértő indulattal jöttek létre mindazon speciális és gyakran ismétlődő intézkedések melyek a Bethlen-fundáció jövedelmének egy részét hasonló célokatokra, ideiglenes minőségben, értékesítették más helyeken. Csak egy párt említek fel ezek közül. Ott van a Kun-tanoda esete

Sohonnan, semmiféle körből nem nevezhető semmiképp merényletnek az, hogy a Bethlen-főtanoda jövedelmének egy része egy más tanintézet céljaira fordítottassék, legkevésbé éppen azon tanoda köréből, a melynek javára, a mint méltóztatnak tudni, a Bethlen-fundáció terhére tanszék állítottatott fel, egy tanára a Bethlen-főtanodának oda helyeztetett a Bethlen-fundáció terhére, míg második nagy alapítója a Kuntanodának, kinek neve előtt minden magyar és reformált magyar, nagy hódolattal hajlik meg (éljenzés) másik nagy alapítvánnyal a Bethlen-fundáció jövedelme egy részének oda fordítását feleslegessé tette.

Azt, hogy a Bethlen-fundációból egyeseknek, papoknak, egyes ekklézsiáknak ismételt ízben és ma is segélyek adtak és aduak, feles számú adatok igazolják. Hogy e tekintetben a mélt. főkonzistorium csak a Bethlen-főtanodával szemben követett el ily eljárást, viszont a főkonzistorium arkivumának adatai bizonyítják. Mert arra 300 év óta egy példát sem tudok, lehet volt, én nem tudok, hogy valamely más kollégium vagyona jövedelmének egy része felett, akár mily csekély része felett, mely természeténél fogva olyan, hogy korlátlanul szolgál magának az anyaszentegyház törvényhozó legfőbb hatalmának is intézkedett volna, csak kizá-

rólag az egész erd. ref. egyházkerületben a Bethlen-főtanodával szemben Hogy minő mérvű lehet az anyaszentegyháznak ezen eminens joga a Bethlen-főtanodának ezen kivételes fejedelmű fundációjával szemben, fájdalom, a legközelebbi mult időből egy igen szomorú példa bizonyítja. Mert nem egyszer, főt. közgyűlés, de nem a néhai Zeyk Miklósok és Szász Károlyok idejében, hanem újabb időben, nem egyszer a Bethlen-főtanoda előljárásága részéről, a mint az akták bizonyítják, sajátságos, az anyaszentegyházzal szemben ezen századok által megszentelt függési viszonyával szemben, nem egyszer nissusok indultak meg. Nem kell messzire visszagondolni, alig 20 esztendővel, már magam is akkor az egyházi közügyekben részt vettem, tudjuk, hogy odáig elment ez a nissus, hogy még a számadások felküldésének kötelezettsége is kétségbe vonatott és br. Kemény Ferenc a főkonzistorialis székben nem egyszer szava sulyának nagy mérvét kellett hogy mérlegbe vesse, hogy e nissus elodáztassék.

Tudjuk jól, hiszen fájdalom, a közelmult története bizonyítja, hogy az anyaszentegyház eminens jogát oly mérvben volt kénytelen gyakorolni, a minőre példát az erd. ref. anyaszentegyház többi összes kollegiumainak története, stennek hála, nem mutat fel, t. i. gr. Mikó Imre, a n-enyedi főtanoda halhatatlan érdemű főkurátora és egyszersmind status-kurátor, a 70-es években azt indítványozta, hogy az enyedi főtanoda egész előljárásága az összes vagyon-kezelők a vagyon kezelés tiszte alól felmentessenek és ezen felmentés azon eminens jognál fogva, melyet az anyaszentegyház legfőbb hatalma ezen fundációval szemben gyakorolni helyesnek jogosultnak hitt, érvényesítetett. Nem szólok erről többet. Meg kell, azonban, félreértések kikerülése végett, jegyeznem a Bethlen-fundáció természetére nézve egy igen nagy fontosságú momentumot, a mely hangsúlyozva volt már a melyet én is a maga teljességében a valónak megfelelőnek tartok, t. i. a Bethlen-fundáció unitásának, ezen fundáció szétdarabolhatatlan egységének igazságát. 200 esztendőnél több év bizonyítja, hogy anyaszentegyházunk ezen unitást, ezen a fundáció értékét képviselő és képező összes vagyont, a maga egységes egészében mindig és feltétlenül tiszteletben tartotta és ezen unitást senki sem akarja távolról sem érinteni, a törvényhozásnak magának még csak nem is lehet érintenie. Mert hiszen azok a fundacionális javak, melyek ezen unitást a fundációt képező és képviselő összes vagyont, a donációknak hozzájárulásával, egy szóval az egész vagyon-állagot képezik, azok a Bethlen-főtanoda nevére vannak bekebelezve. A fundáció 60% fekvéséből áll; azokat soha senki sem akarta szétdarabolni, az unitás mindig elismerve, jövedelmének egy részéről esetről esetre rendelkezett

Igy rendelkezett a legrégebb időben is, a nélkül, hogy ez által a fundáció unitását legtáv'abbról is érintette volna. Ezekről csak annyit.

Egy második és roppant sulyú vád, a mely ismételten egyesek által felhozott a 21-es bizottság javaslata ellen az hogy céloztatik a Bethlen-főtanodának, mint tanintézetnek megrontása és így arról a nivóruól melyen áll, letörpítése.

Főt. közgyűlés! A mult évben méltóztatott a főt. közgyűlés elnökletem alatt egy bizottságot utasítás mellett ki-

küldeni. Utasítása az volt, hogy igen fontos kérdésekre, melyek a n.-enyedi kollegium ugy materiális, mint szellemi érdekeire vonatkoznak, tájékozó adatokat szerezzünk, természetesen, illetékes uton az enyedi kollegium előljárósága útján; hogy tisztában lehessünk azzal, hogy milyen annak a tanodának belállapota, vagyoni helyzete, szellemi szükségletei, különösen a mi hangsúlyozva van, a közgyűlési útasításban: kimutatását annak, hogy vajjon az ottani gimnázium, a melynek én első sorban tulajdonítok minden más ott levő intézetek között valódi magyar nemzeti mivelődési misziót, (Igaz!) oly állapotban van-e, hogy e küldetésnek a maga teljességében megfelelni tudjon?

A mélt. Igazg.-Tanács kötelességszerűleg felhívta a mélt. előljáróságot, szolgáltasson e kérdésekre kellő adatot, hogy a bizottság kötelességét teljesíthesse, mert hiszen a kerületi közgyűléssel szemben engedelmességgel tartozunk. Az első leiratra a mélt. előljáróság azt méltóztatott válaszolni, hogy ezekre a kérdésekre nem felelhet most, mert majd ha eldől a regalé ügye. akkor fog felelni. Az Igazg.-Tanács kötelességének tartotta, ismételten felhívni a mélt. előljáróságot, hogy főként a gimnázium, általában a theologia akadémia ügy vagyoni, mint szellemi ágára vonatkozólag felvetett kérdésekre, mint első sorban illetékes forum a nyilatkozásra, adja meg a választ; mert hiszen méltóztatnak tudni, hogy a múlt évi közgyűlés azt mondta, midőn elnökletem alatt a bizottságot kiküldötte, hogy a maga javaslatát ezen közgyűlésre előterjessze.

A második felhívásra a mélt. előljáróság, itt van, méltóztatassanak felolvasatását elrendelni, a legfontosabb kérdésekre vagy éppen nem, vagy annyira kitérőleg felelt, hogy ez úton a 21-es bizottság nem volt és nem lehetett azon helyzetben, hogy magának az ottani állapotok felől teljes képet nyerhessen a hivatalos uton nyert adatok tükrében, hogy aztán a való adatokhoz mérten és feltétlen azokhoz alkalmazkodva, figyelembe vehesse vagyoni erejét, létező és kielégítendő szükségleteit, a tanerő-szaporítás kérdését és más nemű kérdést hivatalos uton, hogy tudjuk meg, hogy állanak a dolgok? A válasz a gimnáziumra nézve csak annyit, hogy ott tanszékek vannak és semminemű fogyatkozásai a gimnáziumnak abban a felirásban érintve nincsenek.

Az egész felirat vonatkozik egyetlenegy kérdésre és abban konkludál, hogy az egyházkerület az 5-ik theologiai tanszékre szükséges dotációt adja meg, egyébre szükség nincsen! A 21-es bizottság ennek folytán, be kell vallani, igen nehéz helyzetben volt.

Felvettették a mélt. Ig.-Tanács kebelében az a kérdés: nem kellene-e bizonyos megszorító intézkedést tenni, hogy az anyaszentegyház egyeteme kívánságának elég tétessék?

Én valék az, a ki azt mondtam: nem szeretném távolról sem, hogy egy ily kérdésben, a mely anyaszentegyházunk legvitalisabb érdekeit érinti, egy ily kérdésnek már csak az előkészítése rendén egy oly érdemes tekintélyes testülettel, mint az enyedi tanoda előljárósága, konfliktusba kerüljünk. Ennek következtében további lépéseket az előljárósággal szemben nem tettünk.

Gr Bethlen Géza, főgondnok ur, volt oly kegyes, hogy a 21-es bizottságnak saját közvetlenül szerzett tapasztalatait,

nézeteit, észleleteit a fenforgó állapotok, azoknak részben aggasztó volta, a létező szükségletek és azok kielégítésének szükségessége tárgyában egész határozottsággal egybefoglalva, nekem, mint a kiküldött bizottság elnökének, rendelkezésemre bocsátani méltóztatott (Éljenzés) és főtiszt. közgyűlés, ezen adatok, melyek világot vetnek a tanoda anyagi és szellemi belétele dolgaira, nem csak a főkurátortól, nevet nem említek, legilletékesebb egyénektől birtokomban vannak, tartozokodom attól, hogy azokat felmutassam.

Bartha Miklós: Sokkal jobb, ha felolvasatnak; legyünk tisztában mindennel; névtelen váddal szemben, nem lehet védekezni!

Gr Bethlen Géza: Én a püspök ő méltóságának rendelkezése alá bocsátottam leveletem.

Szász Béla felolvasa gr. Bethlen Géza levelét, melynek leglényegesebb pontját a 21-es bizottság jelentésével egy-szerre közöltük volt lapunkban.

Szász Domokos: A tényállás, főtiszt. közgyűlés, a mint más adatok is igazolják és e levélben is irva van, az, hogy a gimnáziumot multhatatlanul erősíteni kell; tanszékeket kell szervezni, hogy a maga nagy küldetésének, a maga teljes erejében megfeleljen.

A debreceni, sárospataki kollégiumok kiváló nagy erőt fejtenek ki arra nézve is, hogy nemcsak a gimnáziumok a magok teljességében fennállhassanak, hanem, hogy a szegény sorsu tanuló ifjaknak mentől több, mentől nagyobb mérvű segéd-eszközeit az ottani tanulhatásnak mentől nagyobb mértékben nyujtsák. Azok igazi „alma materek“ a mi felekezeti iskoláink között, melyek odáig tudnak emelkedni, hogy mint nevelő, nem csak, hanem mint dajkáló és segítő édes anyjuk azoknak a szegénysorsu gyermekeknek, a kiknek nagy része papjainknak, tanítóinknak, s a szűkölködő szegény népnek fiából kerülnek ki, hogy azoknak mentől több segélyforrást nyissanak meg.

Az említett két kollégium minden nap száz és száz szegénysorsu gyermeknek ter.t asztalt és édes anyai segedel-mének javaival táplálja őket.

Én azt hiszem, főt. közgyűlés, oda kell törekednünk, hogy a Bethlen-kollegium is ezen áldásos intézményt élet-be léptesse. annyival is inkább, mert ha kissé előre gondolunk. méltóztatik tudni, főt. közgyűlés, hogy alig néhány év alatt. Istennek hála! a sepsi-szentgyörgyi kollégium, a nagy-enyedi gimnázium e nemes versenytársa lép fel, mely nagyon sok tanuló ifjat nevel fel, kik eddig nem lévén ott a szé-kelység azon részén egy református teljes középiskola, ott nem végezhetvén, első sorban a nagy-enyedi anyaintézetnek a kebelére sietett.

A statistikai adatok kimutatják évről-évre azt, hogy mily jelentékeny kontingense volt ez az enyedi iskola népességének legrégebb időktől kezdve.

Tehát, az enyedi gimnáziumot oly állapotba kell hozni, hogy az nemcsak versenytárssá tétessék minden tekintetben, hanem egyszersmind a szegény ifjak tanulásuk előmozdításába, oly mérvű gyámolítót nyerjenek, hogy azok mentől nagyobb mérvben ott keressék neveltetésüket. Magyar nemzeti miszsiója ez első sorban a nagy-enyedi kollegiumnak, sokkal

Folytatás a z 1/2 iv mellékletben.

nagyobb fontosságu, mint 'az, hogy 30—40 papjelölt képeztesék Enyeden, a kiknek nemzeti miszsiójuk akkor kezdődik, midőn az anyaszentegyház kibocsátja őket és elküldi, hogy ezen miszsióknak ott ez órálló helyeken szolgáljanak. A nagy-enyedi kollegium, fájdalom! ha vagyoni erejét tekintjük, távolról sincsen abban a helyzetben, hogy ezen jelzettem és nézetem szerint, pótlendő szükségleteknek csak kis mértékben is, ez idő szerint. megfelelni tudjon. A mélt. gróf urnak felolvasott nyilatkozatából méltóztattak megérteni, hogy a kollegium budgetjében feleslegként nagyon csekély összeg szerepel.

A folyó évben is ezen költségek, ezen többletek igen csekély mérvűek és nyilvánvaló, a mint jelzi is azt a méltóságos gróf ur, hogy közelebről jelentékeny jövedelmi csökkenésnek lesz a Bethlen-főtanoda kitéve, és ha még ehhez hozzájárulhatnak azok az eshetőleges bajok, melyeket a főgondnok ur jelez, nyilvánvaló, hogy az enyedi kollegium anyagi helyzete nem aggodalmakat kizáró.

Arra pedig, hogy az enyedi kollegiumot, annak a gimnáziumát oly színvonalra emeljük, hogy az, mondhatnám, egy teljesen bevégzett egészszé legyen, arról, fájdalom! az adott körülmények között szó sem lehet.

Főt. közgyűlés! Talán soha életemben egy kérdéssel, egy ügygel annyit nem gondoltam és tölem kitelhető lelkiismeretes buzgósággal nem foglalkoztam, mint ezzel, mert hiszen hiába vonja bárki kétségbe, én tudom, én érzem, hogy engem, ahhoz az alma-materhez annak intézményeihez, magas küldetéséhez, mind ahhoz, a mi ott van, a legbensőbb ragaszkodás csatol és midőn, főt. közgyűlés! én állok elő és feltárni igyekszem főbb vonalaiban az ottani bajokat, a melyeknek rajzát kértük, de nem nyertük meg: ne méltóztassanak ebben semmi olyant látni, mintha itt bárki részéről csak távolról is annak az intenciója forogna fenn, hogy azt a tanodát, melyhez szívünk van forrva, rongálni akarjuk. Az egyháznak multhatatlanul kötelessége, mint a nagy alapító mandatariusának, mint legfőbb őre annak a fenéséges jusnak, hogy mindent elkövessen annak a tanodának érdekében.

A helyzet, főt. közgyűlés, az, hogy a Bethlen-főtanoda azoknak a feladatoknak terhét, melyek vállaira nehezednek, egymaga hordozván, nem bírja meg. — A teher oly nagy, hogy ha azon nem könnyítünk, mind nagyobb válságok jönnek létre és mégis elsősorban azon gymnázium a tovább fejlődés és tökéletesedés útján előhaladni nem fog, mert lehetetlen lesz anyagi erő hiányában.

Már magában az ottani kormányozásnak a rendszerében is én egy oly sajátságot, mondhatni, különlegességet észlelek, mely nem gondolnám, hogy protestáns anyaszentegyházunkban bárhol ugy. abban a formában megvolna. t. i. négy tanintézet, melynek a célzatai különböző irányuak, más-más feladatuak, egy kormányzó testület alatt áll.

A kalvinista kollegiumoknak, mint a hogy kollegiumaink összes története bizonyítja, hogy fejlődhessenek, emelkedhessenek, magokban bevégzett egyediséggel bíró individuumnak kell lenni, hogy a magok ügyét önmaguk kormányozzák és mint önálló teljesítsék tisztóket.

Minden többi kollegiumunk gimnáziuma nemcsak itt Erdélyben, hanem széles Magyarországon mindenütt, így van berendezve. Ennek a rendszernek, a mely ott divik, lehetnek talán előnyei, de bizonynyal nagyobb mérvben vannak hátrányai; ott egyik intézet a másikat mintegy akadályozza a tekintetben, hogy a szabad fejlődés útján előre haladhasson. Ezt csak mellékesen jegyeztem meg. Visszatérve a tulajdonképpeni tárgyra, az én nézetem, főt. közgyűlés, az, hogy nekünk a n.-enyedi kollegiumot bajaiból meuteni kell és ha ezt a kérdést vetem fel miként lehet könnyíteni lehetőleg, természetsszerűleg ötlök elmémbe az, hogy a n.-enyedi kollegiumot elsősorban nagy részétől azon terheknek, melyek a theologiai akadémiának fentartása miatt reá nehezednek és a melyek miatt maga a gimnázium a kifejlődésre, a kivirágzásra nem juthat, ezt a terhet vegye vállaira az anyaszentegyház, mert ennek a kötelessége. Ha papokat akar az anyaszentegyház, minthogy küldetésénél fogva kell is, kibocsátani, ezen képzés nehéz kötelességét, terhét is minden forrásnak kiaknázásával, vegye kezébe és ne tőrje azt, hogy e miatt egy intézet túlterhelttév, a maga missiójának egy igen nagy jelentőségű részét absolute kellő mértékig betölteni ne tudja.

Hogy, főt. közgyűlés, a lelkész-képzés az anyaszentegyház feladata és terhének hordozása is az, teljességgel nem új gondolat!

Több, mint 40 évvel ezelőtt, e gondolat már kifejezésre jutott. 1843-ban a mélt. fő-konzistorium áldott emléktű gr. Mikó Imre elnökle alatt, egy bizottságot küldött ki, a melyben mondhatnám anyaszentegyházunk vezérférfinak legnagyobb kitünőségei, az erdélyi árisztokraciának legkiválóbb bajnokai mind benne voltak és ez a bizottság, melynek előadója holdog emlékezetű édes atyám volt, egy nagy szabásu tervet dolgozott ki, melynek legelső része arra a kérdésre felel: hogy mikép kell a lelkészeket és hol képezni? Ez a tervet, főt. közgyűlés, felölelte az erd. ref. egyház közoktatási legfőbb szükségleteinek kérdéseit és oda ment ki, hogy az anyaszentegyháznak, egyes kollegiumok hozzájárulásával, főleg pedig a theologiai tanszékeknek öszpontosításával, jogi és bölcsészeti tanfolyamok szervezésével, állittassék fel Kolozsvárt az erdélyi anyaszentegyháznak egy fő tudományos intézete.

Hangsúlyozom ezt, hogy a theologiai tanszékek csoportosításával céloztatott ez. Mert méltóztatnak tudni, hogy 1848-ig a lelkész-képzés nem volt sem egyik, sem másik kollegiumnak monopoliuma, hanem minden kollegiumnál hézagoss tanképzés volt berendezve. Ezen javaslat szerint, a különböző tanodáknál lévő tanszékek öszpontosítandók voltak és nem tudom, hogy valaki akkor, vagy azután merényletnek bélyegezte volna ezt a tervet, azt hogy Enyednek, Vásárhelynek stb. hozzájárulásával állittassék fel ez az intézet. Sokak közül azon Nagyságos uraknak, kiket itt van szerencsém tisztelni e gyűlés teremben, édes atyja neve ott tündöklök azon férfiak sorában, kik akkor egyértelműleg és egyhangulag e célt, mint helyest, proponálták és azt nem vélték sem egyházi alkotmányunk, sem az egyes részek érdekeibe ütközönek, hanem kimagaslott előttük a gondolat, hogy itt arról van szó, hogy a magyar ref. anyaszentegyház az erdélyi ré-

szekben, akkor is Kolozsvár vala a tudományos és társadalmi középpont, itt Kolozsvártt erős positiót foglaljon el és egy oly intézetet hozzon létre, melyben ifjaink a tudomány különböző ágazataiban teljes kiképzést nyerjenek. (Éljenezs!)

A szabadság-harcnak véghullámai e fenséges gondolatot eltemetni látszottak, de csak mindig ilyen kifejezést kell hogy használjak, csak „aludt a leányzó, de nem halt meg. Az 1854-ki zsinaton Bodola Sámuel elnöklete alatt a theologiai faszékeknek szervezése, csoportosítása beható tárgyalás alá került.

Zsinatunk, mint az akkori alkotmányunk értelmében a törvényhozásnak egyik, bár alárendelt faktora, egyhangu szavazatát vetette mérlegbe és ott volt nemcsak Bodola Sámuel, mint püspök, hanem közvetlen elődöm, mint akkor az egyházmegye jegyzője, áldott emlékü Nagy Péter, azok sorában, a kik ezen összpontosítás érdekében a mélt. főkonsistoriumhoz tüzetes átiratot intéztek.

Nem hallottam valaha, hogy Bodola püspök, vagy Nagy Péter ellen valaha valaki azért, hogy ilyen, a különböző kollegiumok segélyével létre hozandó iskola eszméjét magokévé tették és igyekeztek az 1848-ki katastrofa miatt, keresztül nem vihető eszmét, keresztül vinni és én nem hallottam, hogy valaki által merénylet elkövetésével vádoltattak volna miatta.

És midőn 1860-ban felmerült az az eszme, hogy a theologiai akademiát Nagy-Enyedre kell visszavinni, tudjuk, mily nagy harc fejlődött ki ebből. Sokan vannak, a kik tudják, hogy a visszahelyezésnek első sorban maga a püspök, Bodola ellenzője volt.

Tudjuk, hogy anyaszentegyházuunk kormányzása élén félszázadig állott férfi, báró Kemény Ferenc ellene volt; tudjuk, hogy közvetlen hivatali elődöm a visszahelyezésnek ellene volt és azon vezérférfiai az anyaszentegyháznak azon állást foglalták el, hogy az erdélyi részekben a lelkész-képzésnek legilletékesebb helye, Kolozsvár városa. Uraim, ha én, az erőtlén ember a 70-es években kutatva elmém a multaknak árnyai között, a mely árnyak között nem egy fénylő gondolatra találtam, ha azok közül egy-kettő az én elmémet is megvilágosította, hát én, főt. közgyűlés, oly dolgot cselekedtem és cselekszünk mind, kik ennek az ügynek szolgálunk, a mely miatt mi itt a közgyűlés színe előtt legsértőbb vádakkal illetessünk? Hát, főt. közgyűlés, azokat, a kik akkor e nagy és nemes harcot vívták, s kik akkor közel voltak hozzá, akadt e valaki, a ki azokat ily vádakkal illesse?

(Folytatása következik).

T Á R C A.

A revideált ó-szövetség.

(Folytatás.)

Annak a kérdésnek részletes fejtegetésébe különben, hogy a revideált fordítás mennyiben felel meg a zamatosan magyar fordításhoz fűzött követelményeknek és a Károliéval szemben e tekintetben minő előnyei, esetleg hátrányai vannak, nem akarok bocsátkozni. Mindenkinnek módjában áll, erről közvetlen meggyőződést szerezni, ha a megjelent revideált szöveget a központi bizottsághoz fordul. Én most ama másik igen fontos kérdéssel kívánok foglalkozni, hogy az eredetihez való hűség tekintetében mit ér és minő kívánni valót hagy fenn a revideált fordítás?

Általánosan szólva, el kell ismernünk, hogy bűség, világosság dolgában a Károliának jóval felette áll; a héber írók szellemét, gondolatait hivebben és a magyar észjárás által felfogható módon reprodukálja, megfelelően bele tudja helyezni az olvasót abba a képzetkörbe, eszmevilágba, melyben azok éltek és mozogtak. Lehetetlen azonban észre nem venni az egészben valami ingadozást, egyfelől a hűségre való dicséretes törekvés és másfelől a Károli hibás felfogása iránti megmagyarázhatatlan kimélet között. Gyakran és szerencsére a legtöbb helyen, a hűség érdekében gyökeres korrekciókat enged meg magának a revisor, míg néhol az alapszöveg igen sarkalatos tévedéseit kiméletesen elnézi, nem korrigálja. Hogy olvasó közönségünk ez állításom igazságáról meggyőződést szerezhesen magának, azonnal bemutatom a revideált szöveg két első fejezetét e kétségkívül legkritikusabb és nézetem szerint, a legkevesebb szerencsével is értelmezett és fordított részletet, kapcsolatosan az eredeti szövegnek általam helyesebbnek ítélt fordításával, a melyekhez aztán a lényegesebb és szembetűnőbb eltérések indokolásául

a lapok alján egy néhány rövid jegyzetet csatolok. A szöveg többi részének részletesebb ismertetését és bírágatását melőznöm kell, de nem is tartom szükségesnek, miután azt legalább érthetőség, hűség tekintetében, kielégítőnek itélem, egy néhány és igen fontos részlet kivételével, melyeket én, az alább megjelölendő módon, feltétlenül korrigálni óhajtanék.

Az általam ajánlott fordítás. A revideált szöveg.

I. RÉSZ.

A teremtés első leírása.

1. Kezdetben teremté Isten a mennyet és a földet.

2. A föld pedig kietlen és pusztá vala és setétség űlt a mélység színén és Isten lelke lebeg vala a vizek felett.

3. És monda Isten: Legyen világosság és lőn világosság.

4. És látá Isten, hogy jó a világosság és elválasztá a világosságot a sötétségtől.

5. És nevezé Isten a világosságot nappalnak és a sötétséget nevezé éjszakának. És lőn este, és lőn reggel: első nap.

6. És mondta Isten: Legyen boltozat a víz között, mely elválassza a vizeket a vizektől.

7. Alkotá tehát Isten a boltozatot és elválasztá a boltozat alatt való vizeket a boltozat felett való vizektől. És ugy lőn.

8. És nevezé Isten a boltoza-

A világ teremtése.

1. Kezdetben teremté Isten a mennyet és földet.

2. A föld pedig kietlen vala és pusztá és setétség vala a mélység színén és az Isten lelke lebeg vala a vizek felett.

3. És monda Isten: Legyen világosság: és lőn világosság.

4. És látá Isten, hogy jó a világosság; és elválasztá Isten a világosságot a sötétségtől.

5. És nevezé Isten a világosságot nappalnak és a sötétséget éjszakának és lőn este és lőn reggel: első nap.

6. És monda Isten: Legyen mennyezet a víz között, mely elválassza a vizeket a vizektől.

7. És szerze Isten mennyezetet, és elválasztá a mennyezet alatt való vizeket a mennyezet felett való vizektől. És ugy lőn.

8. És nevezé Isten a me-

tot égnék. És lőn este és lőn reggel: második nap.

9. És monda Isten: Gyűljenek az ég alatt való vizek egy helyre és legyen láthatóvá a száraz. És úgy lőn.¹⁾

10. És nevezé Isten a szárazat földnek, a vizek gyüledékét pedig nevezé tengernek. És látá Isten, hogy jó.

11. Azután monda Isten: Hozzon a föld elő zsenge fűvet, magtermő növényt, gyümölcsfát, mely a maga nemének megfelelő gyümölcsöt terem, a melyben benne van az ő magva a földön. És úgy lőn.²⁾

12. Hozott tehát a föld elő zsenge fűvet, magtermő növényt, a maga neme szerint, gyümölcsfát, a melynek gyümölcsében nemének megfelelő mag van. És látá Isten, hogy jó.

13. És lőn este és lőn reggel harmadik nap.

14. És monda Isten: Legyenek világító testek az ég boltozatán, hogy elválasszák a nappalt az éjtől és legyenek jelei bizonyos időknék, napoknak és esztendőknék.³⁾

15. És legyenek világító kúll az ég boltozatán, hogy világosítsák meg a földet. És úgy lőn.

16. Alkotá tehát Isten a két nagy világító testet a nagyobbik világító testet, hogy uralkodják nappal és a kisebbik világító testet, hogy uralkodják éjjel és a csillagokat.

17. És helyezé Isten azokat az ég boltozatára, hogy világosítsanak a földre.

18. És, hogy uralkodjanak a nappalon és éjszakán és elválasszák a világosságot a sötétségtől. És látá Isten, hogy jó.

19. És lőn este és lőn reggel negyedik nap.

20. És monda Isten: Pezsegjenek a vizek élő állatok nyüzsgésétől és madarak repdessenek a föld felett, az ég boltozat színén.

nyezetet égnék: és lőn este és lőn reggel, második nap.

9. És monda Isten: Gyűljenek egybe az ég alatt való vizek egy helyre, hogy tessék meg a száraz. És úgy lőn.

10. És nevezé Isten a szárazat földnek: az egybegyült vizeket pedig tengernek nevezé. És látá Isten, hogy jó.

11. És monda Isten: Hajtsón a föld hajtásokat, maghozó fűvet, gyümölcsfát, mely gyümölcsöt hozzon az ő neme szerint, melyben legyen neki magva a földön. És úgy lőn.

12. Hajta tehát a föld hajtásokat, maghozó fűvet az ő neme szerint, és gyümölcs-termő fát, melyben mag van az ő neme szerint. És látá Isten, hogy jó.

13. És lőn este és lőn reggel harmadik nap.

14. És monda Isten: Legyenek világító testek az ég mennyezetén, hogy elválasszák a nappalt az éjtől és legyenek jelei az időnek, napoknak és esztendőknék.

15. És legyenek világító testek az ég mennyezetén, hogy világosítsák a földet. És úgy lőn.

16. Szerzé, tehát, Isten a két nagy világító testet; a nagyobbik világító testet, hogy uralkodják nappal a kisebbik világító testet, hogy uralkodják éjjel; és a csillagokat.

17. És helyezteté Isten azokat az ég mennyezetére, hogy világosítsanak a földre.

18. És, hogy uralkodjanak nappal és éjjel és elválasszák a világosságot a sötétségtől. És látá Isten, hogy jó.

19. És lőn este és lőn reggel negyedik nap.

20. És monda Isten: Mozogjanak a vizek élő állatok nyüzsgésétől: és madarak repdessenek a föld felett, az égnék színén.

21. És teremte Isten a nagy vízi állatokat és mindenféle csuszó-mászó állatokat, melyektől pezsegni kezdett a víz és mindenféle szárnyas repdesőt neme szerint. És látá Isten, hogy jó.⁴⁾

22. És megáldá azokat Isten, mondván: Szaporodjatok és sokasodjatok és töltsétek be a tenger vizeit; a madár is sokasodjék a földön.

23. És lőn este és lőn reggel: ötödik nap.

(Folytatása következik.)

Józsa Zsigmond.

KÜLÖNFÉLÉK.

== Addig is, míg bővebb tudósítással szolgálunk, megemlékszünk ama szép ünnepélyről, melynek Maros-Ludas volt tanuja folyó hó 20-án, midőn szép új temploma felszenteltetett. Ott volt, természetesen, főtiszt. püspök aa. ki a felszentelési aktust végezte megható közvetlenséggel és felemelő hatással. Az ünnepi beszédet lapunk szerkesztője tartotta; a keresztelést Nagy Domokos, kutyfalvi pap végezte és urvacsorát osztott Lengyel István, záhi körlelkész. A tágas és nemes arányokban épült templom zúfolásig megtölt a buzgó hivekkel, kiknek szemében könnyek csillogtak, hogy az isteni gondviselés megadta érnök, hogy hitők templomába léphettek. Az építés legfőbb érdeme illeti az áldozatkész Keresztes Áron, főgondnokot, kit hathatósan támogastak a Csontos-család, Felföldi, a lelkész, Vásárhelyi Lőrinc és a hivek összege, kiknek neve fel van írva az örökélet könyvébe, vallás-különbség nélkül. A n.-enyedi egyházmegye, eszperesével, papságával, valamint a a küküllői egyházmegye is sok lelkipásztorral voltak képviselve és általános volt az öröm, az ünnepélyes hangulat, hogy e fontos helyen, az urnak segítségével, templomot emelhettünk vallásunknak és nemzeti nyelvünknek. Istennek áldása örködjék a diszes és nagy fontosságú hajlék felett!

== Követendő példaul és nagy lelki elégtétellel közöljük szó szerint az alábbi levelet. Mig ilyen papokra számíthatunk, kik így lelkesednek, így lobognak a szép dolgokért: reményünk meg nem csalhat a jövő felől. „Nagytiszteletű közjegyző ur! Az 1887 ik év október 31-én, mint felszentelt ifju lelkész, én is meg voltam hiva a nagytiszteletű közjegyző ur vendégszerető asztalához ebédre s ott az ebéd végén a beszélgetés alatt, mikor a tárgy az enyedi ref. theológiáról folyt, oda nyilatkoztam, hogy ha áteszik Enyedről Kolozsvárra, én is fizetek arra a célra (100) egyszáz forintot. Mint a Protestáns Közlönyből olvastam, az áthelyezés eivben már kimondatott, csak az anyagiak miatt, annak tényleges áthelyezése elhalasztatott. Ennek következtében, az akkor tett ígéretem beváltása, megvalósítása kötelező lett

⁴⁾ — melyektől pezsegni kezdett a víz — ezt tartom a helyesebb fordításnak, miután a »sáreszu« héber igének, mint a megelőző versben »hammim« az alanya. Reuss »dant les eaux fourmillent,« de Wette: »wovon das Wasser wimmelt«

¹⁾ Az »egybe« kifejezés felesleges: »és legyen láthatóvá ezt a fordítást követeli a megfelelő héber ige alak: »vetérách,« mint jussivus.

²⁾ A »hajtás« alatt közönségesen a fák fiatal sarját értjük, mig az író a héber »dese« kifejezés alatt a gabnafélék (vetemények) és gyümölcsfák mellett a növény-világ egy harmadik, még pedig legprimitívebb osztályát, a »zsenge fűvet« érti.

³⁾ A »moadim« héber kifejezés nem az »időt« jelenti általán, hanem bizonyos meghatározott »időpont«-okat, »időszk«-okat, főleg, és itt is, az ünnepi időket.

rám nézve is. A mit annál nagyobb örömmel teszek, mert egyházkerületünk vezérferfiái és nagyjai már gyűlés színhelyén a valóban nagyszerű és utánzásra méltó tettekkel és áldozatkészségekkel lelkesítő például szolgáltak. Addig is, míg a nagy. esperes. Solymosi István ur útján a felhatalmazást kiküldeném, hátor vagyok, felkérni, méltóztatásék, a jelen év december 1-én s a jövő 1889 év június 1-én az egyházkerületi pénztárból kiutalandó fizetéséből 50—500 frt. levonását s az illető helyre való beszolgáltatását, az azzal járó fáradságot elvállalni. Reményelve, hogy e felhatalmazást, illetve, szives megkérés folytán, az ügy elintézését elfogadja a nagy. közjegyző ur, őszinte köszönetem nyilvánítása mellett, vagyok s hódolva öröklök a nagy. közjegyző urnak. Kóbor, 1889. okt. 17. Alázatos szolgáljai, fj. Csulak Zsigmond, kóbori ref. pap.

— Tudósítás Révész Imre egyházi beszédeiről. A még hátralevő (VI és VII.) füzetek, melyeket eredetileg még ez évbe szándékoztam közrebocsátani, közbejött magántermészetű körülmények, főképp pedig azon ok miatt, hogy a pá-

pai nyomda ez év végén lesz új betűkkel felszerelve, csakis a jövő 1890-ik évben fognak megjelenni. Midőn ezt az eddigi tisztelt előfizetőkkel tudatom s őket szives várakozásra kérem az előfizetési határidőt is kiterjesztem a jövő 1890. évi március 31-ig, mely időn belül a 2 frt. 40 krnyi előfizetési összeg nevem alatt Pápara küldendő. Pápa, 1889. október 14. Révész Kálmán.

— A dunamelléki egyházkerület a napokban tartotta meg évi közgyűlését. Tárgyalásai és ezek folyamán hozott határozatai közül általános érdekű az, melylyel a szuplikációt a maga részéről és hatáskörében eltörölte E határozatát a többi egyházkerülettel is közölni fogja, azon reményben, hogy azok is követni fogják példáját. Reméljük, hogy a sárospataki, debreceni és pápai főiskolák intéző körei is belátják elvégre, hogy az elavult s a mai korba végképpen nem illő szokással ideje lesz már felhagyni. A lutheránus testvérektől, pedig, a magok érdekében, éppen elvárjuk, hogy a viszonyosság elvére fognak helyezkedni.

HIVATALOS RÉSZ.

2662—1889.

KÖRÖZVÉNY.

Mindenik ref. kollegium m. tt. Előljáróságánk

A közoktatási m. kir. miniszter ur idei 39,963 szám alatti leirata folytán, fölhívjuk a m. tt. Előljáróságot, hogy miután tapasztaltatott, hogy az izraelita tanuló ifjuság az iskolai értesítőkben, mint „héber,” vagy „Mózes vallású” van föltüntetve, mely elnevezések valószínűleg az iskolai bizonyítványokban is használtaknak, s mivel ezen különböző, de ugyanazon hitfelekezetre vonatkozó elnevezések félreértésekre s zavarokra adhatnak alkalmat, tekintettel arra, hogy az 1867 XVII. t. c. az „izraeliták” egyenjogusultságáról intézkedik és azóta az állami költségvetésről szóló törvények minden évben az „izraelita vallásuak” egyháza számára állapítják meg a szokásos javadalmi összeget, minélfogva az „izraelita vallás” elnevezés tekintendő a törvényhozás által elfogadottnak: sziveskedjék intézkedni, hogy az izraelita tanulók vallásának megjelölésénél ezentúl kizárólag és egyedül az „izraelita” elnevezés használtassék

Az erd. ev. ref. Egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvártt. 1889. okt. 12-én.

Parádi Kálmán,

tanügyi-előadó.

Szász Domokos,

erd. ref. püspök, mint elnök

2664—1889.

KÖRÖZVÉNY.

Minden egyházm. nt. esperesének és a ref. iskolaszékek tiszt. lelkész elnökeinek.

Benedek Sándor, harasztosi lakos ev. ref. énekvezér és volt községi tanító, a nagy-enyedi ref. tanítóképző által részére 1877 évi október 31-én. 133. sz. alatt kiállított eredeti oklevelet elvesztvén, oklevél másodlat kiállítását kérelmezte.

Igazgató-Tanácsunk a másodlat kiállítását f. évi 1915. sz. alatt leiratával engedélyezvén, az részese a nagy-enyedi tanítóképző Igazgatósága által. folyó évi augusztus hó 10-én, 125. sz. alatt kiadatott és a közoktatástügyi m. kir. miniszterium részéről f. évi 37,840 sz. alatt tudomásul vétetett, miről címet ezennel értesítjük.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt. 1889. október 13-án.

Bodor Antal,

titkár

Szász Domokos,

erd. ref. püspök, mint elnök.

1572—1889.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett mezőkövesdi egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: gazdasági épületekkel ellátot tisztességes lakás és 240 frt. 8 kr. egyházhatósági hivatalos becslés szerint.

Pályázati határnap nov. 20. Folyamodványok nagy. Rákosi Lajos esperes aához küldendő, Lukafalvára (u. p. Nyárádtó.)

Kolozsvártt, 1889. okt. 19

Szász Domokos,

erd. ref. püspök.

1570—1889.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyszéki egyházmegyébe kebelezett szolokmai egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: gazdasági épületekkel, veteményes kerttel ellátott jó lakás és 188 frt. 91 kr

Pályázati határnap nov. 20 Folyamodványok nagy. Solymosi István, esperes aához küldendő, Bögözbe.

Kolozsvártt, 1889, okt. 21

Szász Domokos,

erdélyi ref. püspök.

1586—1889.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az orbai egyházmegyébe kebelezett pávai egyházközség III. oszt. papiállomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakás és 553 frt. 19 kr egyházhatósági becslés szerint, és stóla.

Pályázati határnap nov. 30. Folyamodványok nagy. Péter Károly, esperes aához küldendő, Szörcséce. (u. p. Kovászna.)

Kolozsvártt, 1889, okt. 21.

Szász Domokos,

erdélyi ref. püspök.

796—1889

KÖRLEVÉL.

A széki egyházmegye képviselői közgyűlésének tisztelt tagjait, az egyházmegye közigazgatásával járó költségek hordozása tekintetéből az egyházközségek osztályba sorozására vonatkozó határozathozatala végett, ez évi november hó 18-án d. e. 9 órakor Szamosujvártt tartandó rendkívüli közgyűlésre tisztelettel meghívom.

Ez úttal felhívom paptársaimat, hogy egyházuk jövő évi költségvetését, a kik pedig folyamodni akarnak, az orsz. közalapból leendő segélyeztetés céljából, saját és egyházuk kérvényét ez évi november 1-ig multhatatlanul küldjék be.

Az orsz. közalap illetékét ez évi december 1-éig annál bizonyosabban küldjék be illetékes helyére, mert különben közigazgatási uton lesz felhajtandó, és pedig első sorban a. lelkészeknek.

Szék, 1889. október 18-án. Somkerek Miklós, esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász GERŐ.

Mai számunkhoz $\frac{1}{2}$ iv melléklet van csatolva.

Nyomatott Fejér Vilmosnál, az ev. ref. főtanoda nyomdájában, Kolozsvártt.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. OKTÓBER 31

44. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Az Ig.-Tanács évi jelentése.

(Vége.)

12. Évi jelentésünk egyik legszebb lapját tölti be azoknak a hatóságunk ügykörében jegyzékbe vett kegyes adományoknak és hagyományoknak felsorolása, a melyekkel a hivek és jók tesznek hangosan beszélő tanubizonyságot anyaszentegyházunk iránti buzgalmukról és nemes szívük élő hitéről. A most lefolyt év ugyan, fájdalom, nehézséggel, sőt szükséggel látogatta meg hazánk különböző vidékeit, hogy majdnem természetesen találhatnók, ha ez idő szerint e tekintetben még rövidebbre terjedne jelentésünk örömmel mondhatjuk, azonban, hogy ezúttal sem kell e lapot üresen hagynunk.

a) B. e. Veress József, szovátai birtokos, f. évi márc 5-én kelt végrendeletében, ottani egyházközségünknek hagyta épületes telkét, imaházul és lévita-tanítói lakul, valamint a Szováta községében levő gyógyfürdőjét, felerészben a lévita-tanítói állomás szervezésére és a beszolgáló pap javadalmazására, felerészben pedig az imaház fentartására és a gyógyfürdő szépítésére, mely végrendelet, azonban, pörrel megtámadtatott és így az ügy függőben van.

b) Néhai Borbély Károlina asszony kegyes hagyományaképpen kolozsvári kollegiumunk nyert 6000 frtot, a tőke kamataiból évenként 100 frt. a kollegium szabad rendelkezésére állván, 200 frt. pedig mindaddig tőkésítendő levén, míg a tőke megkétszereződik s ekkor két 300 frtos ösztöndíj létesítendő a gimnázium két jó erkölcsű és kitűnően végzett szegény növendéke számára. Ugyane végrendelező 200 frtot hagyományozott a kolozsvári kollegium énekkarának, valamint 500 frtot bűni egyházközségünk temploma kiépítése javára.

c) Gr. Teleki Árvéd, patrónus aa., az egy-

házkerületi theologika akadémia és tanár-képző alapját 5000 frt nemes adományával gyarapította.

d) Gr. Bánffy Miklós, egyházkerületi fogadnok aa. a bonchidai egyházközség papi fizetésének emelésére addig is, míg Isten kegyelméből többet tehet, alapítványképpen egy 500 frtos földtehermentesítési kötvényt adományozott.

e) Kovásznai Vajna Károlyné, Csulak Erzsébet asszony, néhány holdnyi fekvőjének és ingatlanainak ötöd részét hagyományozta vajna falvi fiók-egyházunknak.

f) Özv Csiki Ferencné, Korbuly Irena ur asszony. h. e. férje emlékezetére, gabumbodói egyházközségi iskolánkba járó tanulók taneszközökkel való ellátására 200 frt alapítványt tő.

g) Id. Daniel Gábor ö mltsge Udvarhely-megye főispánja, székely-udvarhelyi kollégiumunk zenedíj-alapjára Vargyasi Daniel Anna asszony 148 frt. tőkét adományozott.

h) Néhai Horváth Paula. nevelő intézet tulajdonos, 6540 frt. értékű összes vagyonát szegény egyházközségeink és theol ifjaink, meg tanár-jelöltjeink segély alapjának hagyományozta miután a kegyes alapítónak rokonai nincsenek. Ig Tanácsunk kötelességének ösverte, hogy az elismerés és kegyelet jelképpen: egyszerű emlék követ állítson a h. e. jöltev sírhantja mellé. Még maradandóbb emlékkiut szolgál szep alapítványa, melyből három 50 frtos segélydíjt már ez éven kezdve, folyóvá tett I. Tanácsnak. úttal a kolozsvári kir. tudomány-egyetem mellett fönálló tanárképezde 3 jó igyekezerü szegény református növendékének.

i) Veszprémmegye alispánja Ngs. Véghe-lyi Dezső, kir tanácsos afiának, a csángók segélyezésére megindított gyajtése összegéből, hét falu-vidéki körlelkészségünk templomának építési költségéhez, 500 frt. adományval járult.

k) Az Erdélyrészi Magyar Közművelődési

Egyesülettel, a főt. közgyűlés múlt évi 49. sz. határozata értelmében megkötött szerződés alapján, a főhatóságunk alá tartozó intézmények az egyesület igazg. választmányának határozatához képest és az ennek nyomán létrejött közjegyzői okmány értelmében, a következő segélyekben részesültek:

I. a) A 32 évre biztosított személyi segélyek: M-Gezse, tanítói fizetésre, 50 frt; Szász-Ujfalu, tanítói fizetésre, 50 frt; Oláh-Ujfalu papi javadalmazásra, 50 frt; Segesvár, papi javadalmazásra, 100 frt; Medgyes, papi javadalmazásra 100 frt; Néma tanítói fizetésre 50 forint; Csomafája tanítói fizetésre 50 frt; Páncólcseh körlelkészi javadalmazásra 100 frt; Ilosva, tanítói fizetésre, 50 frt; Uzdí-Szt.-Péter, körlelkészi javadalmazásra, 100 frt; Kajántó, tanítói fizetésre, 50 frt.

b) A dologi befektetések 32 évre biztosított kamatai fejében iskolaépítésre nyer: Szent-Margita, (300 frt. tőke után) 15 frtot; M.-Szt-Király (300 frt. tőke után) 15 frtot; Szász-Ujfalu (200 frt. tőke után) 10 frtot; Sz-Régen (600 frt tőke után) 30 frtot; Héjjasfalva (400 frt. tőke után) 20 frtot; Alsó-Ilosva (300 frt. tőke után) 15 frtot; Alsó-Töök (300 frt. tőke után) 15 frtot; M.-Goroszló (200 frt. tőke után) 10 frtot; Magy.-Csaholy (300 frt. tőke után) 15 frtot; M.-Szt-Anna (300 frt tőke után) 15 frtot; Pusztá-Kamarás (300 frt. tőke után) 15 frtot; Kajántó (600 frt. tőke után) 30 frtot; Hadrév (500 frt. tőke után) 25 frtot.

II. 10 évre biztosított személyi segélyben részesül: Hari, tanítói fizetésre 100 frt; M.-Szt-Király, tanítói fizetésre, 50 frt; Bun, tanítói fizetésre, 50 frt; Küküllővár, papi javadalmazásra, 100 frt; Boldogfalva, tanítói fizetésre, 25 frt; Buzás-Bocsárd, tanítói javadalmazásra, 50 frt; Récse, tanítói fizetésre, 50 frt; Borberek, tanítói fizetésre, 50 frt; Nagy-Rápoly, munka-tanítói fizetésre, 100 frt.

III. 5 évre biztosított segélyben részesül Lőrincrévei egyházközségünk, iskolahelyiség bérére és iskola felszerelésre, 25 frtban.

IV. 1 évi személyi segélyben részesül: Bábony, tanítói segélyezésre, 25 frt; Tasnád-Szarvad, tanítói jutalmazásra, 50 frt; Ér-Kávás, tanítói jutalmazásra, 50 frt; Ér-Mindszent, tanítói jutalmazásra, 50 frtban.

V. Egyszer s mindenkor dologi segélyben részesült: Sárd, iskolai felszerelésre, 30 frtban; Kis-Barcsa, egyházi célokra, 500 frtban; Lőrincréve, iskola felszerelésre, 30 forintban.

Ugyancsak a Közmívelődési Egyesület f. év május 12-iki határozatával megszavaztattak a következő segélyek:

1. A gyekei tanítói fizetésre, évi 150 frt. 32 éven át, az első segély-osztás alkalmával a mezőségi célra fentartott 300 frtból.

2. A págocsai iskolára évi 150 frt. 10 éven át, a mezőségi célra fentartott 300 frt. másik fele (a 10 évre biztosított évjáradék mellett, azonban, a megfelelő tőke előállítható nem lévén, e segély ügyében átirat intézettel a egyesülethez.)

3. A harói és hesdái munka-tanítónőknek 50—50 frt.

4. A n-rápolyi munka-tanítónőnek a múlt évre jutalomképpen 10 frt.

5. A gógáni tanítói állomásnak, a múlt évben is fentartott 125 frt. „ha az egyházi főhatóság alkalmas tanítóval cseréli ki a mostanit,“ mihez képest e segély nem vehető igénybe.

6. Végül, az egylet a kisiklői iskola épületének befejezésére 100 frtnyi. egyszer s mindenkorra szóló segély adományoztatott.

l) Mélt. báró Radák Ádám, pátronus aa. kutyfalvi, m.-bényei és ózdi egyházközségeinknek egy külső, illetőleg, két belső fekvőséget adományozott örök tulajdonul. az illető egyházközségek tulajdonjogának bekebelezését részint maga foganatosíttatván, részint az adománylevelekben engedélyezvén.

m) Nagyságos Z. Knöpfler Elek, pátronus aa. m-keresztúri egyházközségünk évek óta félben álló templomának kiépítését 1000 frt. adományával tette lehetővé.

n) Br. Kemény Domokos, kollegiumi főgondnok és pátronus aa., a detreheми szervezés alatt levő körlelkészségnek már előbb templomhelyet és parokhiális telket adományozván, most 10 hold területű kánonika porcióval gazdagította e körlelkészséget.

o) Istvánfi Mária, öz. Barabás Józsefné asszony, m.-n.-csáni 112 frt. 43 krra becsült italmérsi váltásösszegét ottani iskolánknak adományozta.

p) Öz. Dr. Nagy Józsefné, Dósa Katalin asszony, b. e. férje emlékére, a kolozsvári kollegiumnál, 600 frtos alapítványt tett a latin nyelvből a VI. oszt. legtöbb eredményt mutató növendékének.

q) A maros-vásárhelyi kollegium 10,100 frt. alapítvány élvezetébe jutott, miután az alapítvány tevője, öz. Koronka Mártonné asszony, ki eddig a kamatokat élet-járadékképpen élvezte, elhalálozott.

r) Sepsí-Szt.-György város közönsége, ottani Mikó-kollegiumunknál, néhai Künnle József, kir. tanácsos emlékére, két 20 frtos ösztöndíj-alapjául 1000 frt. alapítványt tett.

s) E helyen kell fölemlitenünk, hogy a m. és o-déllői egyházközségek, néhai főt. Antal János b. e. püspökünk szóbeli végrendelete után, tek. Molnár Zsigmond ügyvéd és egyik unoka szives eljárása nyomán, a nevezett két községben fekvő két belső telek tulajdonjogába léptek, noha a szóbeli végrendelet a fekvők terhéül csupán 18 és 8 vmforint évjáradékot kötött vala ki.

Igazgató-Tanácsunk, kedves kötelességéhez képest, mindez alapítványokért, adományokért, hagyományokért s tek. Molnár Zsigmond aa. buzgó eljárásáért, kifejezte ugyan az illetők iránt háláját és köszönetét, egyfelől, azonban, kéri a főt. közgyűlést a maga köszönő elismerésének is jegyzőkönyvében való kifejezésére s másfelől, jelenti, hogy mindez okmányokról és alapítványokról kimutatást fog a mult. m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz fölterjeszteni, ki fölkérte hatóságunkat, hogy az egyházkerületünk körében évenként előforduló nevezetesebb jótékonyági eseményeket, a törvényhozás

elé terjesztendő évi jelentésében való fölhasználása végett, juttassa hatóságunk ö nmltságának tudomására, mire Igazg. Tanácsunk ígéretet tön, hogy a főtiszt. közgyűlésnek teendő jelentése ez adatait rendszeresen rendelkezésére hocsátja.

13. Kiegészítésül mult évi jelentésünk idevágó pontjának, jelentjük, hogy a b. e. Bányai Vitális, volt egyházkerületi pénztárnok, egyházkerületünk iránt függőben maradt számadási viszonya, részint kolozsvári kollegiumunknak, mint általános örökösnek, elszámolása útján, részint Ig.-Tanácsunknak, mint minden egyházkerületi testület jóakaró főhatóságának, önkint nyujtott segédkezése mellett, végképp megoldásra jutott; a hagyatéknak néhány egyházközségünk és u. n. 5 %-os alapunk iránt fönmaradt számadási tartozása, a bekebelezés által biztosított összeghez képest, a minimumra redukáltatott s az összes érdekeltek által az örökség kérdésében a közjegyző előtt megkötött egyezség értelmében, ez összeget valamennyi javadalmazott hordozza, ki-ki javadalma részarányában.

14. A b. e. Nagy Péter néhai főt. püspökünk emlékének megörökítésére 1886. évi közgyűlésünk 55. jkv. sz. alatt tett intézkedéseknek megfelelően, özv. dr. Nagy Józsefné, Dósa Katalin asszony, boldogult férje, dr. Nagy József aa. nevében, kifizette ama kiegészítő összeg fele részét, melynek a Nagy Péter-alapítvány 2000 forintig való pótlására néh. főt. püspökünk két örököse vállalkozott vala. Igazg. Tanácsunk e befizetett összegeket köszönő elismeréssel nyugtatványozta s egyszersmind fölkerlte a másik örökös család fejét a kiegészítő összeg másik fele részének befizetésére, mire, azonban, mindez ideig felelet nem érkezvén, Igazg.-Tanácsunk sem volt abban a helyzetben, hogy a Nagy Péter-alapítvány jövedelmét az 1886. évi 55. sz. közgyűlési határozat rendelkezése szerinti célokra folyóvá tehette volna. Kérjük e tekintetben a követendő eljárásra nézve, a főt. közgyűlés útását.

15. A főt. közgyűlés 1886. évi 18. jkv. sz. a. fölhatalmazván Ig.-Tanácsunkat arra, hogy az eladott püspöki javak után befolyt vételár a b.-bocsárdi püspöki jószág kibővítésére fordittassék, Ig.-Tanácsunk a Boros-Bocsárdal szomszédos Krakkó-község határán, tekintettel arra az előnyre, hogy az ott folyó tagosítás rendén a fekvők kedvező módon csoportosíthatók, Létay Lajostól és nejétől 8000 forinton 52. h. 1150 □ öl birtokrészt vásárolt, a hozzátartozó szép épületes telekkel és beállított szőlővel együtt. Miután, továbbá, a b.-bocsárdi püspöki jószág, ennek folytán és a tagosítás befejezése után, oly terjedelmes lesz, hogy házi kezelése előnyösebbnek ígérkezik, a jószágnak gazdasági épületekkel, különösen magtárral és pincével való ellátásáról kellene gondoskodni, minek fedezetül, a püspöki alap terhére, 6000 forintot veit előirányzatba, e beruházások leltári értékekint levén fölveendők, illetőleg, rendszeresen ölszámolandók.

16. Belmiszsió-ügyünk s körlelkészseink élete arányos gyarapodást ért ez év folyamán, Miszsió-ügyi előadó aa. alatai nyomán jelenthetjük e tekintetben

„Az 1888. évi egyházkerületi közgyűlés óta 5 újonnan szervezett körlelkészsegekben kezdtek meg működésüket a körlelkészsek Ilosva, Erzsébetváros, Maros-Ludas, Beszterce és Szinye székhelyeken.

Ezeneken kívül, keresztül van vive a szervezés s a pályázat is kihirdetett a detreheimi körlelkészsegre nézve, de a kinevezés még nem történt meg. Be van végezve a szervezés s a részletes utasítás is meg van állapítva a dicső-szent-mártoni körlelkészsegre vonatkozólag. Foganatban van a páncélcsehi körlelkészsegszervezése.

E 8 új körlelkészseggel együtt a körlelkészsegek összes száma 23-ra emelkedett, e szám az egyházmegyékre úgy oszlik el, hogy a vajdahunyadi egyházmegyében van két körlelkészsegs (Piski-telep és M.-Ilye), a nagy-enyediben 3 (Maros-Ludas, Detreheim és M.-Záh, mely utóbbi ez év folytán tétetett át ide a széki egyházmegyéből), a szilágy-szolnokiban 2 (Ördögkut és Ilosva), a deésiben 5 (Kackó, Ördög-Keresztur, Esztény, Szinye és Páncélcseh), a székiben 2 (Szamosujvár és Noszoly), a nagy-sajóiban 1 (Beszterce), a görgényiben 1 (Tancs), a kükküllőiben 2 (Erzsébetváros és Dicső-Szt-Márton), a nagy-szebeniben 2 (Bolyavölgy és Oláh-Ujjfalú), az udvarhelyiben 1 (Segesvár), a sepsiiben 1 (Hétfalu), a kézdiiben 1 (Cs.-Szereda).

A körlelkészsi általános utasításban előszabott jelentések a körlelkészsek nagyobb részétől pontosan bejöttek. A késedelmezőkhez sürgetések küldettek. Az esperesek, mint a körlelkészsek első foku ellenőrzői, felhívtak, hogy a jelentések beküldésekor saját véleményüket is nyilvánítsák a jelentések tartamára s a körlelkész egész működésére vonatkozólag, megfelelően az ált. utasítás 6. és 7. pontjainak.

A részletes utasítás több körlelkészsegre nézve még nem volt megállapítva a mult közgyűlés idejekor. Ezért, az illető esperesek javaslataik megtételére utasítottak. A javaslatok be is érkeztek s a részletes utasítások ezek alapján megállapítottak úgy, hogy a 23 körlelkészsegs közül jelenleg még csak az új detreheimi és a szervezés alatt álló páncélcsehi részletes utasítása nincs megállapítva, s a hétfaluvidéki körlelkészsegsé van még némileg függőben.

A hol a jelentések a már megállapított részletes utasítástól eltérést mutattak, felvilágosítás kéretett, s midőn 2 körlelkészsegre nézve mind a két körlelkész, mind az esperes a részletes utasítás némi változtatását nyilvánította kívánatosnak, a változtatásra vonatkozó javaslatok beküldése elrendeltetett, hogy a helyi viszonyoknak minden tekintetben megfelelő oly utasítás állapíttassék meg, melynek változatlan megtartását meg lehessen követelni. Egyik körlelkészsegre vonatkozólag, azonban, a javaslat még nem érkezett be.

A körlelkészsek által székhelyeiken kívül teljesítendő látogatások és szolgálatok ellenőrzése az utasításokban nem levén kellőleg szabályozva, véleményadásra hívtak fel az összes körlelkészsek és espereseik. A szabályozás

azonban még nem történhetett meg, a vélemények egy részének késő beérkezése s néhánynak teljes kimaradása miatt.

Örömmel említhető fel, hogy az esperesek minden körlelkészről, kivétel nélkül, azt jelentették, hogy buzgón igyekszik teendőiben eljárni. Ezt igazolják a beküldött jelentések és naplók is, melyek több körlelkészünk kitérő buzgóságáról, tapintatos eljárásáról s néhol feltűnő eredményekről tesznek tanubizonyságot.

De a székhelyén kívül lakó hivek látogatása nem történt. Minden körlelkész részéről oly gyakran, mint az útasítás előszabja. Midőn erre vonatkozólag felvilágosítás kéretett, azzal mentették az illetők magukat, hogy úti-átalány nincs részökre megállapítva, vagy nem oly összegben, hogy az előszabott utazások költségeit fedezné.

Némely körlelkészünk iránt a más felekezetűek néhol még a nem-magyar anyanyelvűek is feltűnő érdeklődést tanúsítanak, látogatják isteni tiszteleteinket és adományokat is tesznek. Egyik körlelkészünk egy más felekezetű s nem is magyar anyanyelvű pap adományában és segélyében is részesült.

Hogy némely vidéken mily szükséges volt a körlelkésziségek szervezése, bizonyítják egyes jelentések adatai, melyek szerint, vannak hiveink, kik csak törve beszélnek magyarul. Arra, azonban, már ez évben sehol sem volt szükség, hogy a konfirmáció alkalmával oláh tolmács alkalmaztassék, mi régebben egyik körlelkészünkben megtörtént.

A más felekezetű papok által keresztelttek átírása körül sok nehézség merült fel, főleg a róm. kath. és luth. papok részéről, kik körlelkészünk felhívására gyakran nem is feleltek. Ezért, a körlelkészek útasítottak, hogy felszólító irataik átadásával két presbytert bizzanak meg s ezeknek az illető pap szóbeli nyilatkozatáról, vagy esetleg az átvétel megtagadásáról kiállítandó bizonyítványait esetről-esetre küldjék fel főt. püspök afiához, hogy a bizonyítványok alapján, a nmltságu vallás- és közoktatásügyi miniszter urtól kérethessék orvoslás.

Az oláh-ujfalusi körlelkésziség szervezése következtében megszűnt Alsó-Ucsa községben azon visszás állapot, hogy a m. kir. uradalmi igazgatóságnál szolgálatban levő hiveink a g. kath. pap lelki gondozása alatt álljanak. Az igazgatóság ez év folytán körlelkészünket bizta meg e hivek gondozásával s részére 30 frt évi tiszteletdíj is utalványozott.

A körlelkészi karból elhalt ez év alatt Mike Lajos, ki, mint noszolyi pap-tanító, buzgón végezte teendőit s a felnöttek művelődését a téli estéken felolvasások és beszélgetés által igyekezett előmozdítani.

A lefolyt évben a templom- és iskolaépítés terén, főleg a jelentékeny egyházkerületi és konventi segélyek következtében, nagy haladás tapasztalható a körlelkésziségekben is. Ez évben szenteltetett fel a segesvári templom. Az ó-ujfalusi templom fedél alá jutott s tornya is 9 méter magasságig volt felemelve már június végén. A Piski-telephez tartozó K.-Barcsa egyházközségünknek már

a múlt évben felépült templománál ez évre csak a bevakolás és a belső felszerelés maradt. Erzsébetvárosi körlelkésziségünk, a város központján fekvő emeletes épület megvásárlása útján, nemcsak alkalmas isteni tiszteleti helyiséget és paplakot nyert, hanem jelentékeny bérjövedelemhez is jutott. Imaház épült az Esztényhez tartozó Szarvas-Kend községben, iskola-imaház a Kackóhoz beosztott Galgó községben. Az utóbbit az egyház által adott helyen mlgs. Simó Lajos afa építtette, saját költségén. Folyamatba indított a templomépítés D.-Szt.-Márton, Piski-telep és Maros-Ludas körlelkészi székhelyeken. Előkészület történt Ördögkut temploma, a Kackóhoz tartozó Szelecske iskola-imaháza és az ugyanoda beosztott N.-Ilonda imaháza építéséhez. Új iskolaház épült Szamos-Ujvárhoz tartozó Kis-Iklód községben. A hétfaluvidéki körlelkésziség már előkészített s a helyi viszonyok miatt égetően szükségessé vált templomépítése, főleg az építési anyagoknak a botfalvi cukorgyár építése következtében rendkívül felemelkedett árai miatt, a jövő évre halasztatott, melynek folyama alatt, a Veszprém-megyétől nyert 500 frt segélynek s a tervezett országos gyűjtés eredményének, valamint a már megszavazott és ki is adott központi kölcsönnek felhasználása mellett, a templom valószínűleg teljesen elkészülend. Sajnos, hogy az ördögkuti templom részére készült 8—10,000 darab még égetetlen téglát az árvíz június hóban tönkre tette.

Az Erzsébetvároshoz tartozó Sz.-Ernyét még jelentékenyebb károsodás érte, magtára leégése következtében.

Említést érdemel, mint egyházkerületünkben valószínűleg első kísérlet, hogy Kackó körlelkészi székhely templomában, fűtés céljából, egy Meidinger-féle kemence állíttatott fel, s ez nagyon célszerűnek bizonyult. A fűtő készülék berendezése azért volt itt nagyon kívánatos, mivel a hivek jelentékeny része nagy távolságból szokott télen is templomozásra bejárni, s előbb nem volt hely, hol kimelegedjenek.

A romániai egyházakra vonatkozólag, különös kiemelés érdemel, hogy az új egyházmegyei szervezés keresztülvitetett s az eredmény teljesen kielégítő.

Ezen egyházaknál is jelentékeny beruházások történtek a lefolyt évben.

A bukaresti egyház egy új nagy iskola-épülethez jutott, kerületi és konventi segélylyel. A brailai egyház részére, konventi segélylyel, alkalmas iskola-épület és tanítói lak vásároltatott, valamint telek is az építendő templomhoz; a templom építési költségei fedezésére országos gyűjtés engedélye eszközöltetett ki a romániai kormánytól. A pitești egyház papi telkén megkezdett egy bérház építése, mely az egyház részére jelentékeny bérjövédelmet biztosítandó.

A romániai miszsió lelkészi személyzetében az a változás történt, hogy a sorvasztó betegség következtében szolgálatra képtelenné vált Kovács János, bukaresti segédlelkész, helyére, főt. püspök aa. Jung Ferenc papjelöltet nevezte ki s részére a fizetés okt. 1-től kezdődőleg már utalványoztatott is.

17. A főt. egyházkerületi közgyűlés jóváhagyásának főtartásával, Ig.-Tanácsunk a következő intézkedéseket tette:

a) Az egyházkerületi theol. akadémia és tanárképezde pénzalapját megfelelő törlesztő-kölcsönrel kiegészítve, a gr. Teleki Arvéd ő méltóságától 25,000 frton megvásárolt belkirály-utcai épületes telekbe fektette, mely telek a király-utca felé egészíti ki azt a belfarkas-utcai háztelket, a melyet kolozsvári egyházközségünk, ugyanez intézménynek céljára, még 1875-ben ajánlott fel örökadományképpen. A nemes szívű eladó, gr. Teleki Arvéd, patronus aa. mint az adományok bejelentése során említők, a vételárból 5000 frtot kegyesen visszaajándékozott a létesítendő kettős intézet javára, Igazg. Tanácsunk pedig a megvásárolt épületet újjáalakította, ez idő szerint, bérházképpen jövedelmezeti, egy részletét főtartva a kolozsvári egyetem néhány szegénysorsu református növendékének ingyen lakásául s e házvásár, átalakítás és berendezés elszámolása folyamathban lévén, a tüzetes és számszerű jelentést következő évi beszámolására tartja fenn Ig.-Tanácsunk.

b) A száraz-ajtai egyházközség papi- és kántorkepezdének, a fakepe kivételével, 1000 frt. és tanítói kepezdének 500 frt. készpénzzel, a kepezdésért való biztos jövedelméből való megváltását, 1889. ápril 1-től kezdve, engedélyezte.

c) Az ilyefalvi egyházközség papi és kántori fakepezdének, a kepezdésért alapból járó 80, illetőleg 40 frttal való megváltását jóváhagyta.

d) Ugyanigy járt el a barátosi pap és kántori fakepezdének, a kepezdésért alap jövedelméből, évi 70 és 35 frttal való megváltásával szemben.

e) Hasonlóképpen, a bethleni egyházközség híveinek a pap és kántor részére teljesített eddigi közmunkái helyett, a kepezdésért alap évi 45 frt. 50 krnyi, illetőleg, 12 frt. járadékait helybehagyta és a b), c), d), e) pontok alatt érintett díjleveleket a jelzett értelemben módosította.

f) Br. Wesselényi Miklós főgondnok és patronus aa., Nyirsiden alkalmas óvó- és népiskolai épületet emeltetvén s azt a Wesselényi-egyletnek ajándékozván, az óvó-tanító javadalmának az egylettől járó 150 frtját, Ig.-Tanácsunk, az egylet kérésére, oly kikötéssel pótolta évi 150 frttal, hogy az alkalmazandó tanító mindig szilágy-szolnoki egyházmegyénk esperesének kijelölése alapján választassék meg s nyirsidei egyházközségünkben a kántori teendőket is végezze.

g) Szőkefalvi egyházközségünk papi állomásának a kántor-tanítói állomással való egyesítése engedélyeztetvén, a két javadalom most már 359 frt. 45 kr-ra rug.

h) Továbbá, kisebb-nagyobb összeggel emelkedett a domokosi, teleki, körösi, kis-borosnyói papi és a cegei tanítói s a brassói kántori díjlevelek becsértéke s új tanítói állomások szerveztettek illosvai körlelkészségünk székhelyén, csomafáji, rödi és hadrévi leányegyházközségeinkben, a megfelelő díjlevelek kiállításával, s a hosz-

szu-macskási fiók-egyház a kide-csomafáji anya-egyház-tól Magyar-Macskáshoz csatoltatott.

i) Helybehagytuk, végül, sepsii egyházmegyénk papi értekezleteinek szabályzatát, s kérjük a főt. közgyűlést mindez intézkedéseinknek jóváhagyó tudomásul vételére.

18. A jól befejezett munka örvendetes eredményeképpen kell jelezni Bethlen-kollegiumunk nagy-enyedi diszes két emeletes új épületének ünnepélyes felavatását. a mi, főt. püspök aa. közreműködésével. a m. kir. vallás-és közoktatásügyi nmlts. miniszter ur, Igazg. Tanácsunk, összes kollegiumaink, több egyházi testületünk képviselőinek jelenlétében, f. évi junius 2-ik napján főlemelő és megható módon történt meg valamint sz.-udvarhelyi kollegiumunk egészen megújított épületének, szintén főt. püspök és nt. közjegyző aai. közreműködésével történt főlavatását. Isten áldása az egyházkerület és nemzeti műveltség e szép intézményeinek új hajlokain s üdvös munkálkodásán, az egyház és haza javára, büszkeségére!

19. Az egyházkerület körében folyt építkezések ez irányban tett előkészületek. a tervrajzokat és költség irányszabályokat illető műszaki intézkedések, főbb vonásokban, a következőkre terjedtek ki, illetőleg, részint befejezésre is jutottak, vagy még munkában és tervben vannak:

az abrudbányai, segesvári, zilahi, piski-telepi, d.-szt.-mártoni, sz.-medgyesi, sz.-régeni, györgyfalvi, abafái, iklandi, szentistváni, szentegyedi, k.-albisi, héjasfalvi, szt.-erzsébeti, hétfalusi, fejrődi, kérői, bürgezd, bikfalvi, patai, dézsi, kis-enyedi, alvinci, körös-bányai, egeresi, bonchidai, koltói, m.-kereszuri templom, vagy toronyépítési és javítási munkák; továbbá, a bölényi, kis- és nagydobai, fejrődi, erzsébetvárosi, m.-ludasi, dicső-szt. mártoni, piski-telepi, sz.-medgyesi, sz.-régeni, somafái, ikafalvi, teleki, peteki paplakok építési, vagy javítási munkái; ugyszintén, a bukaresti, pagocsi, alsó-tőöki. veresegyházi, bacai, lecsméri, m.-kövesdi, m.-szentgyörgyi, kadosztás-szentmihályi, csibai, kis-iklód, nagy-ernyei, nyárádtói, bölöni, csomafái, székesi, mihályfalvi, f.-csernátoni, ilosvai stb. iskolák újjáépítési, avagy kijavítási munkálatai, valamint, több malomgát- és mart-biztosítási ügyének ellátása; a szászvárosi kollegium torna-csarnokának kitünő díszszel történt felemelése, a zilahiának előkészítése, stb.

20. A romboló tüzvész is meglátogatta egyházkerületünk pár intézményét a sz.-udvarhelyi kollegium egy kis melléképülete, a sz.-udvarhelyi egyházközség harangozó rozzant lakása, mátsfalvi egyházközségünk kised tornya és magyarókeréki szegény egyházunk majd minden épülete lett a lágok martalékává. Az első m. ált. biztosító-társaság, melynél ez épületek, általános szerződésünk értelmében, biztosítva voltak, elismerésre méltó kedvező becsü alapon 1139 frt. 65 kr kártérítési összeget fizetett mindezekért.

E biztosító-társulat, szerződésünk értelmében, a múlt évben nála biztosított értékek díjai után eső 6%-ban, 223 frt. 48 krt szolgáltatott be egyházkerületi pénztárunkba s ez összeget, szabályszerűen, be is utaltuk ált. papi özvegy-árvai alapunkba.

21. Egyházkerületünk körében viselt tisztújról lemondtak: gr. Wass Albert. széki egyházmegyei és t. Kovács Áron, k.-vásárhelyi egyházközségi főgondnok aai, m. Ilyés Károly, m.-vásárhelyi. gr. Haller János. sz.-udvarhelyi kollegiumi algondnok aai, ez utóbbi ugy is, mint udvarhelyi egyházmegyénk alnondnoka, nemkülönben m. Horváth László, orbai egyházmegyénk algondnoki tisztéről, továbbá nt. Szakács István aa., k.-kalotai esperesi állásáról; br. Kemény Gyula, gr. Bethlen Bálint, gr. Bethlen Pál. Dézsi Gyula Biró András aai., egyházkerületi képviselőségükről, részint hajlott korukra, részint elfoglaltságukra és részint arra hivatkozva, hogy más egyházi tisztüknel fogva is tagjai egyházkerületi közgyűlésünknek, mely lemondások tudomásul vételét és elfogadását ajánlja Ig.-Tanácsunk a löt. közgyűlésnek. Ujan választott hivatalosok a kolozs-kalotai egyházmegye esperese Dézsi Gyula és jegyzője, t. Biró András aai., valamint nt. Lénárt József, a görgényi egyházmegye esperese.

És lemondott, agg korára, az Urnak családjára nehezedett, sujtoló karára és megrendült egészségére hivatkozva, egyházkerületi közügyigazgatói teendői végzése alól ideiglenes fölmentését már előbb is kérve, görgényi egyházmegyénk esperesi tisztéről és isten bölcs végzésének hívó és megváltó szavára, imént től is szabadított földi szolgálattételei és szenvedései alól, nt. Benkő János, m.-péterlaci pap, görgényi esperes és egyházkerületi közügyigazgató aa., a ki majdnem egy félszáz éven át hiven, oly buzgósággal, annyi tüzzel munkálta az Ur szőlejét és hordozta utóbb az élet nehéz keresztjét! Ig.-Tanácsunk az egyházkerület veszteségének a status házára kitűzött gyászlobogóval, külön szomorujelentes szétküldésével és a görgényi egyházmegye h. esperese által a koporsóra téletett koszorúval adott kifejezést. Őrizze a kegyelet és megnyugvás a megboldogult elpihent hamvait, kísérje az emlékezés és isten kegyelme elszállott szellemét.

És elvesztettük hiv és igaz munkatársaink sorából, nt. Keresztes József n-enyedi theologiai akadémiánk és t. Székely Ferenc ottani főgimnáziumunk kitünő jelességű és nagy tudományu tanárát valamint t. Révay Lajos, sepsiszentgyörgyi pap aát. mint Mikó-kollegiumunk buzgó és lelkiismeretes algondnokát; ugy szintén t. Dézy Sándor aát, görgényi egyházmegyénk egyik érdemes és mindvégig híu, tevékeny algondnokát.

Legyen emléküik áldott s vajha nyomdokaikba az elköltözöttekhez méltó utódok lépjenek!

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, okt. 19.

(Vége.)

A dévai áll. réaliskolában, mint olvasóink emlékeznek, a felekezetünkben levő növendékek vallás-oktatását, az államsegély terhére, egy bejáró tanerő végezte, a ki, azonban, ez évre a tanítást fölmondta. Ezért s a középiskolai törvényre is tekintettel, mely a felekezeteket nem

kötelezi, a népiskolai törvény módjára, hogy a nem felekezeti középiskolákban a vallás-tanítást díjtalanul^v végezzék, valamint több konkrét esetre is hivatkozva, a melyben a közoktatásügyi miniszter állami intézetekben vallás-tanítóinkat saját tárcája terhére jutalmazza, kértük a minisztert, hogy dévai réaliskolai vallás-tanításunk fedezetét vállalja el. A miniszter, azonban, a törvény (1883. XXX.) 9. §-ára hivatkozva, kérésünkkel elutasított, holott e szakasz a felekezetek jogát biztosítja, hogy a nem felekezeti intézeteknél a saját felekezetükben levő növendékek vallás-tanítása iránt maguk intézkedhetnek, de hogy a javadalmazásról maguknak kelljen gondoskodniok, arról nem szól. Miután, azonban, e konkrét esetben, ez idő szerint, nincs kilátás, hogy a javadalmi összeget a közoktatásügyi kormánytól megnyerhessük, az Ig.-Tanács megleszi az intézkedést e hiány pótlására nézve.

A marosvásárhelyi kollegium, internátusának új buktorokkal való berendezését látván több kollegiumunk példájára szükségesnek, de előnyösebbnek találván, hogy e 2400 frtba kerülő befektetést ne saját 1%-ot hajtó tőkéiből, hanem hosszabb időre fölveendő törlesztő-kölcsönből fedezze, az egyházkerület valamelyik alapjából kér 2600 frtnyi papirjradék-kötvényt 5% kamatra és 32 év alatti 1 1/2%-os törlesztésre az Ig.-Tanács, pedig teljesíti a kollegium kérését.

Ugyane kollegium heterjeszti a f. tanévre beállított változó és ideiglenes tanerők kimutatását, mit az Igazg. Tanács jóváhagyó tudásul vesz ugyan, de figyelmezteti az előjáróságot, hogy az ilyenmü kimutatás bemutatásának, illetőleg, jóváhagyásának csak abban az időben lehet értelme, a midőn még fogamatot is lehet a netalán kifogásoknak szerezni s ehez képest útasítja az előjáróságot a jövőben követendő eljárásra nézve.

Baró Radák Adám, patronus aa, mint olvasóink emlékeznek, az ózdi. m.-bényei és kutyfalvi egyházközségeknek több fekvőt adományozott az utóbbi időben. A kutyfalvi egyházközség papja most jelentést tett az Ig.-Tanácsnak, hogy az ottani adományföldeket, a kutyfalvi egykori br. Radák-birtok patronusi járadékai fejében és éppen az adományozó nemes báró engedélyével, több, mint tiz éve, állandóan ő használta, aggódik tehát, hogy ha az adományföldek most az egyházközség nevére telekkönyveztetnek, a különben sem nagyon jelentékeny papi javadalom csökkenést szenvedhet. Az Ig.-Tanács méltányolván t. pap aa. aggodalmát, felkérte az adományozó patronus urat, hogy engedje meg a földeknek az egyházközségre oly megjegyzéssel való telekkönyvezését, hogy a földek használata a kutyfalvi papot illeti.

A miklósvári nagyon kicsiny leányegyház temploma veszélyes romladozásnak indulván, kijavítása és vaskapcsokkal megkötése halaszthatatlanná vált s a javítási szükségletek fedezetének nagyobb része, a közalaptól és az államsegélyből több éven át nyert adományokban és kamataikban rendelkezésre is áll; de az egyházközség a jóváhagyás alá terjesztett tervet és költségvetést azzal a kéréssel kísérte, hogy a hiányzó összeg is segély útján

fedeztessék, hivatkozva a lelkek csekély-számára és szegénységére. Az Ig.-Tanács, némi módosítással, jóváhagyván a tervet és költségvetést, útasította az egyházközséget, hogy legalább a hivek közmunkája után, maga is járuljon a terhek hordozásához, miután mind a közalap, mind az egyházkerületi segély-források csak oly célokat támogatnak, a melyekre a hivek is meghozzák saját áldozatukat s ily föltétel alatt, útasította az egyházközséget, hogy adja be a közalaphoz intézett segélykérését.

A bádoki iskola-ház újraépítésének terve és költségvetése, a fedezet bemutatott módjának jóváhagyása mellett, elfogadtatott.

A csomafáji ujan alapított iskola építése befejezéséhez közeledtven, a költségekből, (melyeknek fedezetéhez a kulturegylet is járult 300 frt. kölcsön kamatjának biztosításával, valamint a tanítói javadalmat is pótolja 32 éven át 50 frttal) még hiányzik 200 frt, melyből az egyik száz forint, korábbi határozat szerint, a gyulai egyházközség rendelkezésre álló tőkéjéből fedezendő, miután a gyulai tankötelesek is a szomszédos csomafáji iskolába fognak járni. Miután, továbbá, a másik száz frt. azért tűnt ki hiányként, mivel a gyulai egyháztagok a rájuk eső közmunkát ez építkezésnél nem teljesítették, a korábbi határozatok ellenére is, az Ig.-Tanács e hiány fedezetéül száz frt kölcsönt utalványoz ki, szintén a gyulai tőkéből, a kamatokat és törlesztő hányadokat a csomafáji egyházközség hordozván

A brádi egyházközség, papja 500 frt. javadalmát, 1885 óta, évi fölöslegeiből s évről-évre nyert ig. tanácsi engedély mellett, 100—100 frttal pótolta. A pap most, az egyházmegye ajánlatával, e pótlék rendszeresítését kérte. Az Igazg. Tanács a pótlékot, a majdnem háromszáz frtnyi évi fölösleg terhére, ez évre szintén engedélyezte, de tekintve, hogy az egyházközség ez úttal nem tárgyalta a pótlék rendszeresítésének kérdését és hivatkozva arra hogy az évi pénztármaradékok 1885. óta folyton apadnak, a végleges határozatot az egyházközség újabb nyilatkozataig és az évi fölöslegek apadása okainak kimutatásáig, felfüggesztette

Sárkány Ferenc ig. tanácsos, helyettes-számvevői megbízásának leteltével, e tisztéről lemondván, az Ig.-Tanács működése iránti méltányoló elismerésének kifejezésével, elfogadta a lemondást és helyettes-számvevőnek, szintén ideiglenes minőségben s a korábbi föltételek mellett, dr. Sárkány Lajos tanár ná. kérte föl. ki működését immár meg is kezdte.

E—n.

Az erdélyi egyházkerület közgyűlése Október 8, délelőtt.

(Folytatás.)

Ha a 70-es években a multak árnyai közül lelkemből villant e gondolat, ha ez bűn, hát én annak terhét édes örömmel hordozom ha van benne valami jó, igaz, akkor boldognak vallom magamat és abban a mély meggyőződésben vagyok, hogy a midőn ez eszmének szolgálók és velem

együtt anyaszentegyházamnak hozzám hasonló munkásai szolgálnak, hát mi az erdélyi magyar kálvinistáknak, az erd. ref. papság szent érdekeinek, hát mi a mi anyaszentegyházunk egy roppant nagy fontosságú érdekének, a mit az anyaszentegyháznak figyelmen kívül hagyni nem szabad, parányi erőnk mértéke szerint szolgálunk. (A gyűlés 5 percre fel lett függesztve.)

A gyűlés ismét megnyitván, Szász Domokos püspök aa. folytatja beszédét.

Főtiszt. közgyűlés! A szőnyegen forgó nagy fontosságú kérdésnek, nézetem szerint, egyik legnagyobb jelentőségű momentumára vagyok bátor felhívni a főt. közgyűlés becses figyelmét. Ez a tanár-képzés ügye. Jeleztem vala, hogy a nagy alapítónak nagy koncepciójában ez az eszme is benne volt. Arra, hogy a magyar protestáns egyház a maga erején, vagy az öt egyházkerület erejének egyesítésével egy teljes tanárképezdét állítson fel, nézetem szerint, se ereje nincsen, se ennek szüksége, istennek hála, fen nem forog. Az állam, alkotmányos életünk legelső éveiben már e nagy fontosságú kérdését a közoktatásnak, a tanár-képzést megoldásra juttatta s mindkét egyetem mellett és pedig az egyiknél gyakorló iskolával kiegészítve, a képzés műhelyét nagy erővel berendezte. A kálvinista magyar egyháznak, vajha, volna vagyoni ereje arra, hogy oly dolgokat csináljon, melyeket az állam nem vett fel a maga feladatai közé; de hogy a maga egészében oly feladatokat öleljen föl, melynek nagy részét az állam megoldásra juttatta, erre, nézetem szerint, gondolni, teljességgel nem is kell, örüljünk, hogy a magyar állam oda izmosult, hogy ezeket az előbbi időkben elhanyagolt kulturális instituciókat létre hozta.

Hanem, igen is, főt. közgyűlés, mély meggyőződés szerint, elodázhatatlan kötelessége a magyar protestáns egyháznak, lehetőleg módját találni annak, hogy az állami tanárképzésnek azon fogyatékságait, melyeket éppen az egyes felekezetek, egyházak éreznek és tudnak legjobban, valamilyen képp kiegészítse.

Mert, főt. közgyűlés, a mig a magyar protestáns egyház és annak kebelében a mi anyaszentegyházunk felekezeti középiskolákat tart fenn és a mig főképp a mieinkben, az erdélyiekben, századok óta az oktatás mellett a nevelésre kiváló súly van fektetve, a benlakás intézményével kibővítve, a mi csak az újabb időben kezd az állam által az internatus intézménye által itt, meg amott életbe léptettetni addig az erdélyi kálvinista kollegiumok. nézetem szerint, a kálvinista egyház belső életfejlődésének és megmaradhatásának e leghatalmasabb véibástyái és kell, hogy azok maradjanak mindaddig, mig igazi kálvinista magyar intézetek lesznek, és ha ezen kollegiális rendszerünket fentartani akarjuk, nekünk multhatatlanul gondoskodni kell a lehetőség mértéke szerint arról, hogy azon férfiak, kiket mi a felekezeti kollegiális rendszerünk szellemében kálvinista tanügyünk szolgálatára elhivunk, oly irányú képesséssel megáldott emberek is legyenek, a mely képzés nekünk, magyar reformátusoknak, legalább úgy hiszem és valom, a mi egész gondolat-világunk, vallásos hitünk, a protestántizmusnak a legmélyébe bevágó érdekeinek szolgálatára, s kielégítésére célozzon és az a törekvés, mely itt

a szönyegen levő javaslatban a paedagogium eszméjét veti föl, ezen szükségnek lehető kipótlását célozza. Főt. közgyűlés! Szívembe nyilallik, valahányszor arra gondolok, hogy a mi anyaszentegyházunk, az erdélyi, semmi figyelmet, annál kevésbé segédelmet, istápolást arra nem fordít hogy azok, a kiket majdan tanügye szolgálatára elhivandó lesz, kiképzetésük folyamán egyfelől az anyaszentegyház kebelében éljenek és annak szellemével táplálkozzanak, másfelől, szegénységükben az anyaszentegyház által annak parányi tehetségei szerint istápolatassanak.

A többi egyházak és éppen azok, melyekkel egy földön élünk itt az erdélyi részekben, e tekintetben tudják, mit kell tenniük és azt meg is cselekszik nagy erővel. Azokat az ifjakat, kiknek már megadták a pappá-lehetés képzettségét, nem bocsátják még ki akkor sem a védszárnyaik alól, hanem elküldik az illető vallásfelekezetek segédelmével, stipendiumaival, mindenféle segítő eszközökkel ellátva, számukra a benlakást, ellátást biztosítva. Jelenleg a kolozsvári egyetem melletti tanárképező dében szám szerint 39 római és görög-katholikus papjelölt ifju van az illető két anyaszentegyház stipendiumaival azoknak konviktusában, épületében. Itt nyernek, további kiképzést és a két anyaszentegyház teljességgel nem félti azokat attól, hogy Kolozsvárt, vagy éppen a tudomány-egyetemnek kebelében felszegegen képződőkké lehetnének azért, hogy itt egy állami tanintézet kebelében nyerik az oktatást és itt a kolozsvári társadalom kebelében élnek. A mi anyaszentegyházunk, főt. közgyűlés, ezen, nézetem szerint, létezésének és jövődjének legvitalisabb érdekeit érintő kötelessége teljesítésére mindaddig nem fordított gondot. Szükségesnek itélem és itélik igen sokan, hogy tekintetben is azon nagy kedvezményt, melyet az erdélyi részek számára az állam nyújtott, midőn székhelyévé Magyarországon a második tudomány-egyetemnek várost jelölt ki, e kedvezményt saját felekezeti érdekeink, a jövődjé szolgálatára hivatott férfiak lehető kiképzésének kiegészítése végett anyaszentegyházunknak javára értékesítsük. Lehet, főt. közgyűlés, mindezen kérdések felett napirendre térni, ez igen könnyű dolog, mert hiszen, ehhez egy-két szavazat-többség mindig elég. De eu, főt. közgyűlés, úgy vélem, hogy ennek az anyaszentegyháznak, melynek oly dicső, nagy múltja van, melynek miszsiója most is e hazarészben a legelsőek közé tartozik mindazon egyházi miszsióknak, melyeket mások teljesítenek, a mi anyaszentegyházunk, mely hivatva van arra, hogy az erdélyi részekben ezután is egyik őrállója legyen nem csak a mi vallásos édekeinknek, hanem hazafias küldetésünknek is, úgy vélem, hogy ezen anyaszentegyházunk ily kérdések felett napirendre térni, nem állhat érdekében.

Teljességgel nem állítom, hogy akár én, akár kerületi kiküldött bizottság ezen nagy fontosságú kérdéseknek megoldására egy minden lehető kívánságokat kielégítő és az aggályokat eloszlató javaslatot terjesztett be.

Gyöngé emberi mű, mint minden, a mi flikjő kezeinkből. De, úgy vélem, hogy azon eszmék, törekvések, melyek, habár nem a tökéletesség formájában jelennek meg az anyaszentegyház színe előtt, de mégis mély igazságokat magukba

foglalók, oly magas érdekeket érintők, melyek egész anya-szentegyházunk vallásos küldetésének mezejét ölelik föl, hogy azok felett az anyaszentegyház fentartására, fejlesztésére, a tökéletesedés útján előhaladásra hivatott férfiak ily méltóságos testületének, a nélkül, hogy az anyaszentegyház multjához, kemény szót nem nem akarok használni, nem elég hűnek bizonyulva, nézetem szerint, nem szabad, nem lehet napirendre térnie. Azon ellenvetés melyet többen említették föl, hogy a tervezett intézet felállítására szükségletei fedezetének egyes tételei nem birnak kellő realitással, s igen nagy összeg van előirányozva terhére, bár jellege ideiglenes is a Bethlen-főtanodának, mindezek oly momentumok, melyek kétségkívül az anyaszentegyház figyelmére, elbírálására felette méltók

Igaz, 6000 frt. van fölvéve állami hozzájárulás címén. Tudjuk jól, hogy ennek keresztülvitele nehézségekbe ütközde mindazonáltal az anyaszentegyház részéről legalább az ügy érdekében állónak tartanám, hogy egyértelműséggel és akarrattal annak keresztül vitelére hassunk, hogy ezzel új segélyforrást nyissunk meg.

De, ha az anyaszentegyháznak legfőbb testülete nem tüzi ki magának határozottan a célt, melyre törekedni kell, hogy ennek folytán mindazon lépések, melyek szükségesek a kivitelre nézve, folyamatba inditassanak, a szükséges források előteremtésének munkája az anyaszentegyház egyeteme nevében levén elkezdhető, hát akkor egy lépést sem tudunk tenni. Jelzém, hogy oly forrás is van felvéve, melyre nézve aggály merült fel és nem vitatom, talán, egészen alapos aggály, hogy az a Bethlen-tanodára nézve túlterhelő. Gróf Bethlen Gécának, a kinek adatai e tekintetben teljes rájókozottságot nyújtanak, valamint a kollegium másik érdemes főgondnokának nyilatkozatai, valamint azon adatok szerint is, melyek nekem magamnak is a kollegium anyagi erejére nézve rendelkezésemre állanak, valamint kimutatása szerint azon szükségleteknek, melyek az Alma Mater, e hivatott kollegium, tökéletesítésének címén kell hogy igénybe vétesenek, lehet, hogy igen magas. Miután a mélt. előjáróság nekünk a feltett kérdésekre nem vala kegyes felelni, nem lehetünk abban a helyzetben, hogy egészen alapos tájékozást szerezhessünk. Ez egy oly kérdés, mely, nézetem szerint, további diskussiónak és lehetőleg oly megoldásnak lehet tárgya, mely az enyedi kollegium szükségletei, viszonyai helyzetére nézve méltányos és kielégítő.

Nem fárastom tovább a főtiszt. közgyűlés türelmét s becses figyelmét, néhány szóban egybefoglalva a mondottakat, beszédemet bevégezem.

A cél, melyet magunk elébe tüztünk az, hogy megszabadítva az enyedi kollegiumot jelentékeny részétől azon terheknek, melyek miatt finánciális válság fenyegeti, lehetővé tegyük azt, hogy középiskoláját kellő számú tanerőkkel elláthassa, internatusát tökéletesebbé tegye s a szegény sorsu tanulókat az eddiginél nagyobb mérvű segedelemben, kiváltképpen egy nagyobb szabásu konviktus áldásaiban részesíthesse, hogy ez által kulturális és nemzeti miszsióját az eddiginél fokozottabb mérvben betölthesse. Ez nem az enyedi kollegium megmontása, hanem megmentése, s jövődjé felviru-

Folytatás az 1/2 iv mellékleten.

lásának biztosítása. Célunk, továbbá az, hogy a Bethlen-fundáció jövedelmének méltányos hozzájárulásával vállalja magára az anyaszentegyház a kolozsvári tudomány-egyetemmel lehetőleg kapcsolatba hozandó theol. fakultásnak, s az állami tanárképzést kiegészítő pedagógiumnak szervezése s fentartása terhét, egyesítve e végre létező erejét, s fokozva azt még az áldozatkészség forrásaival s az államtól kérendő segélyvel. Meggyőződésünk az, hogy ha egy ily kettős célú tanintézet létre jön, erdélyi ref. anyaszentegyházunk jövője biztosításának erős alapjai rakatnak le. Fájdalmasan hat reám az, hogy e nagyfontosságú kérdés napirendre hozatala e magas méltóságú testület kebelében szokatlan mérvű izgalmakat s az ellentétes vélemények szenvedélyes harcát idézte föl, holott, ha valamikor, egy ily nagyobb szabású alkotás létrehozatalánál van szükség összetartásra, egyetértésre. Bizom is abban, hogy a félreértések föl fognak világosíttatni, a fölzaklatott szenvedélyek lecsendesülnek, s a feuséges cél helyes és üdvös volta egész fényében tündökölni fog az egész anyaszentegyház tekintete előtt. Mi erőtlén emberek, s én az anyaszentegyház püspöke, nyugodt lelkiismerettel apellálunk ez ügyben a közvéleményre, s a jövő idő ítéletére, mert tisztában vagyunk azzal, hogy a mire törekszünk, az anyaszentegyházunknak s az erdélyi részekben magyar fajunknak, nemzetünknek javára szolgál. Mi e törekvésünkkel megszentelt nyomdokokban járunk; nyomdokaiban a megdicsőült Kemények, Telekiek, Zeykek, Bánffiak és Bethlenek szellemének. Ama bizottság szellemének nyomában, mely a 40-es években az egyes tanodák s az egész anyaszentegyház erejének hozzájárulásával Kolozsvártt felállítandó központi főiskola (prot. akadémia) eszméjét fölszínre hozta, s tervezetét kidolgozta, melynek gr. Mikó Imre elnöklété alatt, tagjai voltak a többek között: br. Kemény Domokos, gr. Teleki Domokos, gr. Teleki László, br. Kemény Dénezs, br. Bánffy János, Zeyk Károly, Bodola Sámuel, Méhes Sámuel, Salamon József, Zeyk Miklós, Dósa Elek s a nagy-enyedi tanárok közül: Mihályi Károly, Vajna Antal, s id. Szász Károly, az utóbbi, mint előadó s a tervezet kidolgozója, mely bizottságba pótlólag 1844—22 sz. alatt kinevezettek még: Nagy Péter, Herepei Gergely és Gáspár János. Ha ők tévedtek, tévedünk mi is. Ha ők jó uton haladtak, hadd haladjunk mi is azon! Az ítélet az istené, az anyaszentegyházé s a jövő időké!

A püspök beszéde után szünni nem akaró zajos éljenzés tört ki, mely jó ideig megakadályozta, hogy a következő szónok beszédéhez kezdhesse. Végre is, megszólalhatott dr. Kovács Ödön, enyedi tanár s a következő, csupán főbb vonásaiban közölt beszédet mondta el.

Én még a 21-es bizottságnak is mondtam, s itt is mondom, hogy az egész kérdés egyik legkárosabb és legszerencsétlenebb tulajdonsága az, hogy első sorban mindig azt kérdezzük Kolozsvár-e, vagy Enyed? Mintha csak Kolozsvártt lehetne jó papot képezni, Enyeden nem, vagy megfordítva. Ez előtt 15 évvel is az izgatottság főoka a kérdésnek ilyszertü feltevése volt.

Példák vannak arra, tehát nem kell bizonyítani, hogy kis városokban hatalmasan virágzó papképző intézetek voltak és vannak. Az egész 19-dik században uralkodott az összes

prot. világ theol. tudománya felett az Enyednél kisebb Tübingának theologiai iránya, míg ellenben a híres Berlinben, ott a híres nagy egyetemen, 1830. óta, a Hégelek halála óta, teljes satnyulásban van.

Én azt hiszem, hogy egy tanintézet a maga tanintézeti hivatását kisebb városban nem csak teljesítheti, hanem igen sok tekintetben jobban is teljesítheti. Az angol nagy tanintézeteit soha sem vitte nagy városba, hanem mindig kisebb helyekre építi.

Ha a dolog már így áll, akkor egy tanintézet felállítása tervénél, az én nézetem szerint, mégis első és főfontosságú, bármely más felett kimagasló kérdés az, hogy milyen legyen az intézet szellemi berendezése, specialiter most, mikor arról van szó, hogy a meglevő rossz helyett újat és jobbat akarnak csinálni, első sorban azt kell kérdeznünk, hogy mik a hiányai a meglevőnek és mi által fog jobb és különb lenni az új.

Én erre vonatkozólag a bizottság javaslatából további felvilágosítást kapni nem tudtam, mert az egésznek olyan kinézése van, hogy egy új tanintézetről, még pedig egy olyanról van szó, mely minden más létezőtől különbözik, mert oly kapcsolatai lesznek, a milyeneket még eddig sehol sem láttunk, p. o. tanárképző papképzővel, a kettő az egyetemen lesz kapcsolatban és még egy gimnáziummal.

Vannak olyan mozzanatok, melyek folytán különösen az kíséreltetik meg indokoltatni, hogy az intézet jobb Kolozsvártt, mint Enyeden. Ennélfogva, ehhez hozzászólhatok. Jelenleg az e mellett felhozott indokok közül csak kettőre szorítkozom. Az egyik legnagyobb fontosságú indok az, hogy a püspök felügyelője levén az intézetnek, ott kell hogy legyen az intézet, a hol a püspök lakik.

Mikor én ez előtt szinte 21 évvel Enyedre mentem theologiai tanárnak, akkor a theologiai intézet és a püspök között semmi összeköttetés nem volt.

Először az 1871-iki zsinat és az azutáni konzistorium határozata által lett némi viszony megállapítva. Bátor vagyok, annyit jelezni, hogy a kezdeményező, az indítványozó s az indítvány kidolgozója én voltam, hogy a theologiai akadémia és a püspök közt bár annyi kapcsolat legyen, hogy utóbbi a vizsgákra, főleg a papi vizsgákra eljárjon.

Ez indítvány elfogadásával megkezdett az intézet és püspök közötti szerves kapcsolat létesítése. Mi tanárok tért engedtünk mind közelebbi összeköttetésekre.

Törvénybe, ha jól tudom, először 1885-ben foglaltatott és akkor lett kimondva, hogy a theol. akadémiának főfelügyelője a püspök. Mi mindnyájan s én magam is e felügyeleti jogot nem csak tiszteletben tartottuk, hanem úgy tekintettük, mint a mely az intézetnek mindig állandó hasznára lehet és volt is. A püspök ur közbenjárása és a mi készséges csatlakozásunk folytán püspöksége alatt már is több nagy szabású intézkedés történt az intézet életében és én nem hiszem, hogy valaha bármely tekintetben és bármely kívánságát, mely a felügyeletre vonatkozott, valaha mellőztük volna.

Énnélfogva, bármit mondanak is, azzal nem vádolhatnak, hogy perhorreskálom a püspök ur főfelügyeleti jogát s hogy a püspökkel való kapcsolatnak ne örvendenék.

(Folytatása következik).

T A R C A.

A revideált ó-szövetség.

(Folytatás.)

Az általam ajánlott fordítás. A revideált szöveg.

I. RÉSZ.

A teremtés első leírása.

24. Azután monda az Isten: Hozzon a föld élő állatokat nemük szerint: barmokat, csuszó-mászó állatokat és mezei vadakat nemük szerint. És úgy lőn.

25. Teremté tehát Isten a száraz földi vadakat nemük szerint: a barmot neme szerint és minden a földön csuszó-mászó állatot neme szerint. És látá Isten, hogy jó.

26. És monda Isten: Teremtünk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra, és uralkodjék a tenger halain, az ég madarain, a barmokon, mind az egész földön és minden a földön csuszó-mászó állaton.

27. Teremté tehát Isten az embert a maga képére: Isten képére teremté őt, férfivá és nővé teremté őtet.

28. És megáldá őket Isten és monda nekik Isten: Szaporodjatok és sokasodjatok és töltsétek be a földet és hajtsátok birodalmatok alá; és uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain és a földön csuszó-mászó minden állaton.

29. És monda Isten: Ime, nektek adok minden magtermő növényt, a mi van az egész földszíneán és minden fát, melyen magtermő gyümölcs vagyon; legyenek azok nektek eledelül.⁵⁾

30. A föld mindenféle vadainak pedig és az ég összes madarainak és minden a földön csuszó-mászó állatnak, melyben élő lélek vagyon, a zöldelő füvet adom eledelül. És úgy lőn.

31. És meglelté Isten mindazt, a mit teremtett és ime: igen jó vala és lőn este és lőn reggel a hatodik nap.

A világ teremtése.

24. Azután monda az Isten: Hozzon a föld élő állatokat nemök szerint, barmokat, csuszó-mászó állatokat és száraz földi vadakat nemök szerint. És úgy lőn.

25. Szerzé tehát Isten a száraz földi vadat neme szerint, a barmot neme szerint, és a földön csuszó-mászó minden állatot neme szerint. És látá Isten, hogy jó.

26. És monda Isten: Teremtünk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra, és uralkodjék a tenger halain, az ég madarain, a barmokon, mind az egész földön a földön csuszó-mászó minden állaton.

27. Teremté tehát Isten az embert az ő képére, Isten képére teremté őt férfivá és asszonynyá teremté őket.

28. És megáldá Isten őket és monda nekik Isten: Szaporodjatok és sokasodjatok, és töltsétek be a földet és hajtsátok birodalmatok alá, és uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain, és a földön csuszó-mászó minden állaton.

29. És monda Isten: Ime, nektek adtam minden maghozó füvet az egész föld színén, és minden fát, melyen maghozó gyümölcs vagyon, hogy legyenek nektek eledelül.

30. A föld minden vadainak pedig és az ég madarainak és a földön csuszó-mászó minden állatnak, melyben élő lélek vagyon, a zöldelő füvet adtam eledelül. És úgy lőn.

31. És látá Isten, hogy minden, a mit teremtett vala, imé igen jó. És lőn este és lőn reggel, hatodik nap.

II. RÉSZ.

Isten a hetedik napot megszenteli. A teremtés második leírása. Az Éden kert. A házasság szerzése.

(32) 1. Így lőn megalkotva az ég és a föld és azoknak minden serege.

(33) 2. És befejezte Isten a hetedik napon művét, a melyet alkotott vala és a hetedik napon megszünt minden munkájától, a melyet véghez vitt vala.

(34) 3. És megáldá Isten a hetedik napot és megszentelé azt, mert azon szünt vala meg minden művétől, a melyet teremté, létrehozott volt.

(35) 4. Ez az ég és a föld teremtésének története. A midőn az Úr Isten a földet és az eget alkotá.⁶⁾

5. De semmiféle cserjenem volt még a földön, s még semmi féle mezei fű sem csirázott ki, mert az Úr Isten még nem bocsátott vala esőt a földre és ember sem volt, ki a földet művelje.⁷⁾

6. Hanem pára szállott vala fel a földből és nedvesíté meg a föld egész színét.

7. Akkor formálta az Úr Isten az embert a földnek porából és orrába lehelle az életnek lehelletét és így lőn az ember élő valósággá.⁸⁾

8. És plántála az Úr Isten egy kertet Édenben napkelet felől és abba helyezé az embert, a kit formált vala.

9. És nevele a. Ur Isten a földből mindenféle fát

Isten a hetedik napot megszenteli. Az Édenkert. A házasság szerzetése.

1. És elvégeztették az ég és a föld, és azoknak minden serege.

2. Mikor pedig elvégező Isten hetedik napon az ő művét, melyet alkotott vala, megszünté a hetedik napon minden munkájától, melyet szerzett vala.

3. És megáldá Isten a hetedik napot és megszentelé azt, mivelhogy azon szünt vala meg minden munkájától, melyet teremtve szerzett vala Isten.

4. Ez az ég föld eredete Teremtéskor, midőn az Úr Isten a földet és az eget alkotá.

5. Még semmiféle mezei növény nem vala a földön, s még semmiféle mezei fű sem hajtott ki, mert az Úr Isten még nem bocsátott vala esőt a földre, és ember sem vala, ki a földet művelje.

6. Azonban pára szállott vala fel a földből és megnedvesíté a föld egész színét.

7. És formálta vala az Úr Isten az embert a földnek porából, és lehelle vala az ő orrába életnek lehelletét. Így lőn az ember élő lélekké.

8. És ültete az Úr Isten egy kertet Édenben, napkelet felől és abba helyezteté az embert, a kit formált vala.

9. És nevele az Úr Isten a földből mindenféle fát,

E vers a revideált szövegben hibásan van felosztva; „Teremtéskor“ (héber behibbárcám) kifejezés még az első író munkájához tartozik, azt zárja be; a másik író, kinek műve „A midőn“ stb. szavakkal kezdődik, a teremtés cselekvésének jelzésére rendszeren más kifejezést (ászáh) használ, de különben is felesleges volna e szó a vers második felében, a közvetlenül rá következő szavak mellett. Így értelmezi helyet a kommentátorok nagy része Reuss p. így fordítja: Voila l'histoire du ciel et de la terre, ment ils furent créés. de Wette: „Das ist die Geschichte des Himmels und der Erde, da sie geschaffen wurden.“

7) A sziaeh héber szó in specie cserjét, fátéle növényt jelent, szemben a növény-világ egyik alsóbb osztályával, az itt szintén említett füvel és nem mezei növényt általán.

8) Úgy látszik, mintha a revisor new vette volna észre a megelőző négy versben a logikai kapcsolatot, a szoros egytűv tartozást, mthogy a 7 verseket külön önálló részeknek tekintti és mindkettőt smét elkülöníti a megelőző kettőtől. Felfogásom szerint, e négy vers együtt egy körmondatot alkot, melynek fő mondatát 4 és 7 versek képezik, így: „A midőn az Úr Isten a földet és az eget alkotá: akkor formálta az Úr Isten az embert.“ Az 5. és 6. versek közbevetett állapot-határozó mondatok.

5) Nektek adok. ezennel, egyszer s mindenkör. A héber ige perfectum alakja, midőn vele valamely ígéret, vagy valami-ről való biztositás van kifejezve (Gen. 23, 11. 13) és különösen a mikor a beszélő alany Isten, a ki ígéretet tesz valakinek valami felől (Gen. 15, 18 és 17, 20) futur-al. illetőleg magyarul praesenssel fordítandó Reuss is: Voyez: je vous donne.

szemnek kedvest és enni jót; az élet fáját is a kertnek közepette és a jó és gonosz ismeretének fáját.

10. Egy folyam jó vala pedig ki Édenből a kert megöntözésére; és onnan kezdve elágazék és négy folyóvá lett.

11. Az elsőnek neve Pison, mely megkerüli egész Havila tartományát, a hol az arany terem.

(Folytatása következik.)

Józsa Zsigmond.

KÜLÖNFÉLEK.

= Főt. püspök aa. csak alig pihente ki a m.-ludasi ut és templom-szentelési fáradsalmakat és már folyó hó 26-án hasonló célból Kackó és M.-Lápos vidékére utazott, hogy a galgói imaházat szentelje fel. Ez egy vallásos, mint a magyarság érdekeinek szempontjából fontos helyen. Simó Lajos, orsz. képviselő és egyházmegyei főgondnok áldozatkészsége létesítette, teremtette az imaházat és iskolát püspök aa. kész szívvvel ragadta meg az alkalmat, hogy istennek hálát adva, köszönetet mondjon a derék férfinak és lelkesítő szavaival keltse új életre az egész vidéket. Mert ott volt az egész vidéknek egy intelligenciája, mint a nép is és míg egyfelől tiszteletet adtak a püspöknek, másfelől, az egymással való érintkezésből és a szép dolgok közös szeretetéből erőt merítettek a nemes küzdelem megharcolására. A papok közül ott voltak az esperes, Nagy Lajos, a jegyző, Pap István, Medgyes Lajos, Józsa Károly, Kovács Gyula, Barabás Sámuel és Berde Sándor. A szép napok emléke sokáig fog éltető forrásául szolgálni a szépek, a jónak és nemesnek. Istennek áldása nyugodjék meg szép kezdeményen; és tegye gyümölcsözővé a késő jövődőkig!

= Papválasztás. A görgényi ev. ref. egyházmegyében, az erdő-csinádi másodosztályú ev. ref. egyházközségben október 13-án ejtetett meg a papválasztás, holott, a beadott 106 szavazatból Kovács Albert, kolozsvári s. lelkész

kintetre kedvest és eledelre jót, az élet fáját is. a kertnek közepette, és a jó és gonosz tudásának fáját

10. Folyó viz jó vala ki Édenből a kert megöntözésére; ott eloszlik és négy folyóvá szakad vala.

11. Az elsőnek neve Pison, mely megkerüli Havila egész földét, a hol az arany terem.

aa. 91 szavazatot nyert, s így nevezett aa. az erdő-csinádi ev. ref. egyháznak csaknem egyhangulag megválasztott papja. Isten áldása legyen az egyházközségben és megválasztott papján!

= Meghívó. A széki ev. ref. egyházmegye mezőségi köre, a jövő hó 19 én d. e. 9 órakor. Szamosujvárt a szokott helyiségben „Papi Érkezetlet“ fog tartani melyre az illetőket tisztelettel meghívom. Veresegyháza, 1889. okt. 26. Ujvári C. József, ért. elnök.

= Az egyházakról e következő statisztikai adatok állanak a legutolsó (1887 évi) kimutatásban. Az evang. reformátusoknak van 5 egyházkerületben 57 esperességük. 1 950 lelkészük, 392 segédlelkészük, 2.028.482 hívük, 290 növendékpapjuk és 20 nyugalmazott papjuk. A r. kath. egyháznak, a szorosabb értelemben vett Magyarország területén, van 3 érseksége. 18 püspöksége (a Fiuméra kiterjedő zenggi a 19-dik) és egy főapátsága. Továbbá, 23 káptalanja. 211 valóságos és 115 címzetes kanonokja, 166 apátsága, 47 kiváltságos apátsága, 126 prépostsága. 39 kiváltságos prépostsága, 90 fő- és 327 alesperessége, 1.038 növendékpapja, 210 nyugalmazott papja. 20 rendháza 191 házzal és 2056 szerzetessel, 12 női rendje 179 házzal és 2052 apácával; továbbá, megyén kívül 88 világi és 35 szerzetes papja. A hivek száma 6.897 340 volt. Az anyaegyházaké 3.172. a leányegyházaké 8.916, a lelkészeké 3.144. a segédlelkészeké 1.160. A gör. katolikusoknak van 6 püspökségük, 6 káptalanjuk, 41 valóságos és 25 címzetes kanonokjuk, 19 apátságuk, 3 prépostságuk, 37 fő- és 168 alesperességük. 308 növendékpapjuk, 28 nyug. papjuk, 46 szerzetesük, 10 megyén kívüli papjuk, 1999 lelkészük, 159 káplánjuk s 1.569.757 hívük. A gör. keletieknek 8 püspökségben 2 260 lelkészük, 173 káptalanjuk, 7 apátságuk, 76 fő- és 8 alesperesük. 264 növendékpapjuk, 11 nyug. papjuk, 91 szerzetesük s 2.152.502 hívük. Az ágostai evangélikusoknak 5 kerületben 48 esperességük, 894 lelkészük, 275 segédlelkészük, 1 145.351 hívük, 212 növ. papjuk, 26 nyug. papjuk. Az unitáriusoknak 8 esperességük, 108 lelkészük, 2 segédlelkészük, 58.082 hívük, 20 növendék és 8 nyug. papjuk. Az izraelitáknak 3 kerületben 740 rabbijuk, 709.188 hívük és 115 növendékpapjuk. Magyarországon (Horvátország nélkül) 1887-ben mindent összevéve 21.741 papi egyén találtatott.

HIVATALOS RÉSZ.

2764—1889.

KÖRÖZVÉNY

Mindenik ref. kollegium m. tt. Előljáróságának és mindenik ref. iskolaszék t. lelkész-elnökének

A közoktatásügyi m. kir. miniszter ur f. é. 35.176 sz. alatt tudatja, hogy Kosztea Sofron, volt mohai tanító, ki az erzsébetvárosi kir. törvényszék 1889. évi szeptember 27-én, 3565 sz. a. hozott végérvényes határozatával, a büntetőkönyv 181. §-ában meghatározott sikkasztás bűntényében bűnösnek mondatván ki, két évi súlyos börtönre s a költségek megtérítésére ítéltetvén, a tanítói pályától eltiltatott.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazg. Tanácsától, Kolozsvártt, 1889 okt. 18-án

Parádi Kálmán,

tanügyi-előadó.

Szász Domokos,

erd. ref. püspök, mint elnök.

2756—1889.

KÖRLEVÉL

Az összes kollegiumok, egyházmegyék és püspöki vizsgálat alatti egyházközségek m. és tt. Előljáróságaihoz

A nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur, idei szeptember 9-én kelt leirata útján, közölvén hatóságunkkal a nm. m. kir. pénzügyminiszter ur idei augusztus 24-dikén 32.605 sz. kelt átíratát az állami értékpapírok folyamatban levő konverziójára nézve, értesítjük a jelzett m. tt. Előljáróságokat, hogy az 1888. évi XXXII t. c. rendelkezései folytán, az alább felsorolt értékpapírok a

megjelölt napokra fölmondatván, e határidőn túl az illető értékpapírok kamatozása meg fog szűnni.

A fölmondott értékpapírok és kamatozásuk megszűnésének határnapjai a következők.

a) A még eddig ki nem sorsolt összes 5 %-os magyar földterhermentesítési kötvények és pedig a magyarorszáiak és temesiek f. é. november hó 1-én, az erdélyiek 1890 évi január hó 1-jén.

b) Az 1867 évi m. vasuti kölcsön kötvényei és az 1873 évi 54 millió forintos kölcsön kötvényei folyó év július 1-jén.

c) A gömőri vasuti záloglevelek 1889 évi augusztus 1-jén.

d) Az 1871 évi 30 millió forintos kölcsön-kötvények 1889 évi október 1-jén.

e) Az 1873. évi II-ik kibocsátású keleti vasuti kölcsön-kötvények az 1869 évi I-ső kibocsátású keleti vasuti elsőbbségi kölcsön-kötvények 1890. január 1-jén.

f) A tiszavidéki vasut elsőbbségi kölcsön-kötvényei 1889 évi november 1-jén.

Felhívjuk emélfogva a jelzett összes t. hatóságokat, hogy a felsorolt értékpapírok közül netalán kezelésük alatt álló címleteket haladéktalanul jelentsék be az illetékes pénzügyi hatóságnál a törvényes beváltásra, illetőleg kicserélésre.

Az erdélyi ref. Egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvártt 1889. okt. 24-én.

Dr. Szász Béla, *Szász Domokos,*
előadó igazgató-tanácsos erd. ref. püspök, mint elnök.

2844 1889 FELHÍVÁS.

Az országos közalapról segélyezés végett ez évben folyamodni kívánó egyházközségeket és egyházi tisztviselőket felhívjuk, hogy kérelmüket haladéktalanul adják be az illető egyházmegye nt. espereséhez; a nt. esperes fiait pedig felszólítjuk, hogy a beadandó kérvényeket folyó évi december hó 1-ig, az egyházmegye nt. közgyűlésének, vagy tanácsának véleményezésével ellátva, küldjék fel Igazgató Tanácsunkhoz. Megjegyezzük, miszerint ezen határidő után beadandó kérvények a közalap-bizottsághoz nem fognak felküldetni.

A hivatalos lap múlt évi 9-ik számában megnevezett azon egyházközségek részére, melyek az országos közalap segélyének igénybe vétele mellett egyházkerületünkől részint már felvett, részint ezután felveendő törlesztési kölcsönökkel építkezéseket kívánnak tenni, valamint azon egyházak részére, melyek a hivatalos lapban ez évben közzétett „Tervezet“-ben a papi fizetés emelése céljából tőkeképzésre felajánlandók sorába felvételtek külön és e végre megállapított mintázat fog küldetni a kérvény kiadása végett.

Figyelmeztetjük az egyházközségeket, valamint lelkészeit, hogy a mely egyházközség a közalap tartozás befizetésével hátrálékban van, az egyetemes konvent idei 32 számú határozata értelmében, úgy az egyházközség, valamint a lelkész által benyújtandó segélykérvény figyelmen kívül hagyatik, az egyszerűen félre tétetik, mintha be sem adatott volna. Felhívjuk, ennek folytán, az egyházmegyék m. tt. közgyűlését, vagy tanácsát, hogy a beadandó kérvények elbírálása alkalmával mindenek előtt szerezzenek meggyőződést a felől, hogy az illető egyházközség befizette-e hiánytalanul úgy a folyó év elejéig lejárt, valamint a folyó évi közalap tartozását és csak akkor vegyék a kérvényt érdemleges tárgyalás alá, ha e részben minden kötelezettségnek teljesen eleget tett.

Építkezésekre felveendő törlesztési kölcsönök kamatai, továbbá, papi fizetéseknek tőkeképzés útján való emelésére egyházkerületünk kénytelen levén az országos közalap rendelkezés alá jutandó jövedelméből és az idejéig konvent 85. száma alatt kelt határozatával e célra kijelölt 40% terhére tetemes segélynyújtás végett kérelmezni ez által a kiosztásra szánt közalapsegély nagy része igénybe lesz véve s az egyes egyházak és lelkészek ez idő szerint való gyámolítására sokkal kevesebb összeg lesz juttatható, mint volt a múlt évben. Szükségesnek tartjuk ennek felemlítését azon okból, hogy a kérelmezni kívánók ne tápláljanak nagy reményt a segélyezéshez, kivált, ha szükségük nem elodázhatatlan s az egyházmegyék m. tt. közgyűlése és tanácsa a felajánlások megtételénél tájékoztatva legyen a nyújtható segély mennyisége felől.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvártt, 1889. okt. hó 22-én.

Bodor Antal, *Szász Domokos,*
titkár ref. püspök, mint elnök.

2793 — 1889. PÁLYÁZAT

A detrehemi körlelkészi állomás betöltésére közzé tett pályázat folytán csak két folyamodó jelentkezvén, Igazg. Tanácsunk ismételve kiírja a pályázatot.

A detrehemi körlelkészséghez tartoznak Alsó- és Felső-Detrehem, M.-Kook, M.-Örke és M.-Bőb községekben lakó hitsorsosaink.

A kinevezendő körlelkész köteles, a rendes papi teendőkön kívül, a tanköteles gyermekeket, szabályaink értelmében, népiskolai oktatásban részesíteni.

Javadalma: lakáson és stólán kívül, hivatalos becslés szerint, 541 frt. 10 kr. o. é. készpénz értéket képvisel és

pedig a hivatott járó kepe 139 frt. 10 kr. 27 hold 1287 ö. kanonika porcio haszonbéri értéke 152 frt. és a központi segélyalapról 250 frt.

A pályázati folyamodványok idejéig november hó 30-áig főtisztelt Szász Domokos, püspök urhoz adandók be; a már beadott pályázatok az ezután beérkezendőkhöz csatoltnak.

Az állomás a kinevezés után azonnal elfoglalandó.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazg. Tanácsától, Kolozsvártt, 1889. október hó 21-én.

Bodor Antal, *Szász Domokos,*
titkár. ref. püspök, mint elnök.

1619—1889. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sz.-szőlősi egyházmegyébe kebelezett t.-szarvadi egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: kerttel ellátott tisztességes lakáson és stólán kívül, 138 frt. egyházhatalmasági becslés szerint.

Pályázati határnap nov. 20. Folyamodványok nagyt. Nagy László, esperes aához küldendők, Sz.-Somlyóra.

Kolozsvártt, 1889, okt. 29. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

1618—1889. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szil.-szőlősi egyházmegyébe kebelezett péteri egyházközség III. oszt. papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: gazdagsági épületekkel ellátott tisztességes lakáson kívül 572 frt. 53 kr. egyházhatalmasági becslés szerint. A megválasztandó lelkész köteles első évi fizetésének felét az egyh. megyei özv. árvaipénztárba fizetni.

Pályázati határnap dec 1. Folyamodványok nagyt. Nagy László esperes aához küldendők, Sz.-Somlyóra.

Kolozsvártt, 1889, okt. 29. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

1624—1889. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a deési egyházmegyébe kebelezett hagymás-laposi egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma kerttel ellátott lakáson kívül, 162 frt. 40 kr. mely értékéből 32 frt. 32 kr. készpénz.

Pályázati határnap nov. 20. Folyamodványok nagytiszt. Nagy Lajos, esperes aához küldendők, Dobokára.

Kolozsvártt, 1889, okt. 29. *Szász Domokos,*
erd. ref. püspök.

1394—1889. MEGHÍVÓ.

A kolozskalotai ev. ref. egyh. megye folyó évi november hó 13-án B.-Hunyadon reggeli 9 órakor tartandó őszi közgyűlésére ezen egyházmegye méltóságos gondnokait tekintetes képviselőit tiszteletes papjait tisztelettel meghívom.

Ezen közgyűlés főbb tárgyai: 1. Esperesi jelentés a már bevezetett egyh. megyei vizsgálatról. 2. Jelentés az országos közalap (domestika) ügyében. 3. A konventi segélykérések tárgyalása, stb.

Ez alkalmossal felhívom az egyh. községek t. előjáróságait, hogy országos közalap hátrálékaikat, valamint az 1889. évi illetekeiket is idejéig 1320 sz. a. s minden egyház tiszt. papjának megküldött meghagyásom értelmében nov. 10-ig multhatatlanul küldjék be

Valamint úgy e hó 15-ig az egyházi közgyűlések által már megvizsgált 1890. évi költségelőirányzatot. Gyalu 1889. okt. 28. Deési Gyula, esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Fejér Vilmosnál, az ev. ref. főtanoda nyomdájában, Kolozsvártt.

Mai számunkhoz 1/2 iv melléklet van csatolva.